

LASIHYTIN taideohjelma

17.12.2021

Tässä taideohjelmassa kuvataan Lasihtin historiaan, suunniteltuun kaupunkirakenteeseen ja kaupunkikuvaan pohjaava julkisen taiteen kokonaiskonsepti sekä toteutuksen toimintamallit.

**Tervetuloa rakentamaan Lasihtin
julkisten tilojen taiteen kokonaisuutta!**

Sisällysluettelo

Lasihytti – kulttuuriympäristön kerrostumia ja urbaanin kylän tunnelmaa	4
Lasihytin historiaa - keskiaikaisesta kalastuspaikasta lasiteollisuuden pajoihin.....	5
Tulevaisuuden Lasihytti – teollisuusalueesta urbaaniksi kyläksi.....	7
Lasihytin taideohjelma osana Espoon julkista taidetta	8
Kaupungin kattavat toimintamallit ohjaavat myös Lasihytin taiteen toteutusta	9
Tavoitteena merkityksellisiä kohtaamisia luontoa ja historiaa kunnioittaen.....	10
Paikkasidonnaisuus ja vastuullisuus kannattelevat teosvalintoja	11
Julkisen tilan taide Lasihytin alueella	13
Mitä on taide julkisessa tilassa 2020-luvulla – esimerkkejä Suomesta ja maailmalta.....	14
Julkisen taiteen paikat Lasihytin alueella	20
Kuinka taidepaikat valittiin Lasihytissä – prosessin kuvaus	42

Teosten kustannukset ja rahoitus.....	45
Mitä taide maksaa?	46
Lasihytin julkisen tilan taiteen kokonaiskustannukset....	47
Lasihytin julkisen tilan taiteen rahoitus.....	48
Kuinka taide toteutetaan.....	49
Taidetyöryhmä taiteen toteutuksen keskiössä.....	50
Taidehankkeiden eteneminen vaiheittain.....	51
Viestinnän, sidosryhmä- ja asukasosallistamisen tapoja.....	54
Taideteosten elinkaari – kohti kestävämpiä julkisen taiteen tuotantomalleja.....	56
Sanasto	57
Sanasto – opas julkisesta taiteesta puhumiseen	58

Lasihytti –
kulttuuriympäristön
kerrostumia ja urbaanin
kylän tunnelmaa

Lasihytin historiaa - keskiaikaisesta kalastuspaikasta lasiteollisuuden pajiin

Kauklahti, johon Lasihytin alue kuuluu, sijaitsee Espoon-jokilaakson maakunnallisesti merkittävässä kulttuuriympäristössä. Tämä kulttuuriympäristöalue alkaa Vantaalta Helsingin pitäjän kirkonkylän tienoolta kulkien läpi Espoon jatkuen Kaukalahden kautta Espoonlahdelle ja päättyen aina Kirkkonummelle Porkkalaan saakka. Alueen asuttu historia ulottuu kauas, sillä kivikaudella kapea lahti (Kaukalahti, Kauklahti) on ollut oivallinen kalastuspaikka, ja laakson rinteillä on ollut asutusta. Viljelyalueena Espoon-jokilaakson penkereitä on käytetty ainakin viimeiset tuhat vuotta. Kaukalahden kylätontin kaivauksissa varhaisin asutusvaihe ajoitettiin 1200-luvulle, mutta kaivuutöiden yhteydessä löytyi myös rautakautinen solki 600-luvulta. Keskiaikaisesta asutuksesta Lasilaaksossa kertovat lisäksi jokiuomasta Kaukalahdenväylän länsipuolelta löydetty 1400-luvun kalaporras (kiinteä kalastuslaite) ja 1200–1300-luvulle ajoitetut veneen osat.

Lasihytin alue on ollut yksi Espoon ja Kaukalahden alueen keskeisiä teollisen tuotannon alueita aina näihin päiviin saakka. Nimensä uusi kaupunginosa saa alueen lasiteollisuuden historiasta.

Lasihytin alue on ollut yksi Espoon ja Kaukalahden alueen keskeisiä teollisen tuotannon alueita aina näihin päiviin saakka. Kauklahti sijaitsee historiallisesti merkittävän liikenneväylän eli Kuninkaantien varrella ja sen teollisuushistoria ulottuu vuosisatojen päähän tiiliruukkeineen. Kaukalahden teollisuusalue alkoi tiivistyä 1900-luvun alkupuolella, kun Helsinki-Turku junarata valmistui vuonna 1903 ja teollinen tuotanto laajeni Espoonlahdelta junaradan myötä taajamiin. Tuolloin Kaukalahdessa oli noin 300 asukasta.

Åminne Ab rakennutti vuosien 1907–08 aikana uuden tiilitehtaan Åminne Nya Tegelbrukin Kaukalahden juna-aseman läheisyyteen ja Hakalan tiilitehdas aloitti toimintansa vuonna 1904. Jo ennen tätä Kaukalahden alueella oli toiminut tiiliruukkeja. Kaukalahden savinen maaperä tarjosi raaka-aineen tiilien valmistukselle ja vanhojen tehdaskiinteistöjen tonteilla on edelleen näkyvissä savenottokuopat.

Sisällissodan aikana Åminnen uusi tiilitehdas lopetti toimintansa, mutta Hakalan tiilitehtaan rakennuksessa tiilituotanto jatkui aina vuoteen 1956 asti, tosin eri omistajien ja yhtiöiden johdolla. Aktiebolaget Nordstedt Osakeyhtiö osti Åminnen uuden tiilitehtaan tilat 1920-luvulla ja remontoiti tehdaskiinteistön lasituotannon tarpeisiin. Lasin puhaltaminen tehtaalla aloitettiin kesällä 1924, ja tehdas siirtyi Oy Riihimäen omistukseen vuonna 1927. Näin Kaukalahden lasitehtaasta tuli Oy Riihimäen tytäryhtiö.

Näkymä Kaukalahden asemalta länteen 1914. Kuva: Espoon kaupunginmuseo.

Aluksi tehtaalla tuotettiin erityisesti talous- ja apteekkilasia, mutta pian se erikoistui valaistuslasin ja etenkin opaalilasin puhaltamiseen, ja siitä kehittyi Suomen suurin valaistuslasitehdas 1930-luvulle tultaessa. Talvi- ja jatkosodan aikana tehtaan toiminta jouduttiin keskeyttämään. Sotien jälkeen vuonna 1946 tehdasrakennus paloi pahoin. Palaneen tehtaan paikalle rakennettiin uusi tehdasrakennus, joka oli paremmin varusteltu ja modernimpi. Lasituotanto keskitettiin kuitenkin vuonna 1951 Riihimäen

tehtaalle ja lasitehtaan kiinteistö siirtyi jäteyhtiö Kuusankoski Oy:n omistukseen.

Muita merkittäviä teollisuuskiinteistöjä alueella oli 1920-luvulla rakennettu Sinkkivaliko Oy:n nimellä tunnettu tehdaskompleksi. Väriteollisuuteen keskittyvän Sinkkivaliko Oy:n lisäksi kiinteistössä toimi useita eri yrityksiä kutomosta, saha- ja puuteollisuuden toimijoihin sekä metallivalimoihin. 1950-luvulla sähkötalouskoneita valmistava Oy Slev Ab rakennutti Kauklahteen uuden kaarihallitehtaan, jonka suunnitteli Viljo Revell ja josta muodostui alueelle keskeinen toimija.

Vanhat teollisuusrakennukset kuten Slevin tehtaan kaarihallit sekä vanhan lasitehtaan kiinteistö on laajojen kuntokartoitusten jälkeen päätetty purkaa, koska rakennusten kunto on yksinkertaisesti liian huono. Slevin tehdasalueeseen liittyvä koristevesiallas jää paikoilleen jokirannan tuntumaan. Lisäksi vanha asemarakennus ja siihen liittyvä makasiinirakennus säilytetään sekä niin sanottu pumppuaseman hoitajan asunto jää paikoilleen. Lillbassinrannan jokilaakso on merkitty kaavaan kyläkuvallisesti ja maisemahistoriallisesti arvokkaaksi alueeksi, jonka ominaispiirteitä tulee vaalia. Julkisten tilojen taide voi omalta osaltaan tuoda näitä historiallisia kerrostumia osaksi Lasihtin kaupunginosan tulevaisuutta.

Ylh. Kauklahteen lasitehdas n. 1925–39. Kuva: Espoon kaupunginmuseo.

Vas. alh. Kauklahtessa valmistettu lasimaljakko on muottiin puhallettu ja käsinmaalattu. Tämän valmistus ajoittuu vuosien 1943–1951 välille. Kuva: Espoon kaupunginmuseo.

Oik. alh. Slevin halli aluperäisessä tehdaskäytössä 1950-luvun lopulla. Kuva: Arkkitehtitoimisto Ark-byroon Oy Slev Ab Kauklahteen rakennushistoriaselvitys.

Tulevaisuuden Lasihytti – teollisuusalueesta urbaaniksi kyläksi

Lasihytin alueesta kehittyä urbaani, kylämäinen keskus Kaukalahden aseman eteläpuolelle, tarjoten asumista hyvien liikenneyhteyksien varrella noin 4000 uudelle asukkaalle.

Lasihytti sijoittuu pääosin Kaukalahden aseman eteläpuolelle rautatien ja Hyttimestarintien väliselle alueelle ja liittyy kiinteästi Sierakiven laajempaan teollisuusalueeseen. Teollisuustoimintojen siirtyessä muualle sekä tiivistyessä pienemmälle alueelle Lasihytin alueesta muodostuu tulevaisuudessa keskustamainen 4000 asukkaan asuinalue lähipalveluineen, hyvine kulkuyhteyksineen sekä työpaikkoineen.

Omaleimaista alueella on sen läpi virtaava Espoonjoki, jonka varrelle sijoittuvat uuden alueen keskeiset virkistysalueet ja ulkoilureitit. Jokilaakso kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön ja maisema-alueeseen. Radan pohjoispuolelle sijoittuva vanha asemarakennus ja aseman seutu puolestaan huokuvat alueen historiaa ja kuuluvat valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) alueeseen.

Lasihytin alueen rakentaminen on mittakaavaltaan ihmisläheistä, lähiluonnosta ammentavaa ja laadukkaisiin kävely- ja pyöräily-ympäristöihin panostavaa. Korkeatasoinen rakentaminen, vaihtelevat rakennusmassat, kiinnostavat julkisivut sekä aktiiviset kivijalkaliiketilat maan tasossa luovat alueelle urbaanin kylän tunnelmaa. Näin alue nivoutuu luontevasti osaksi junaradan pohjoispuolella sijaitsevan Kaukalahden kylämäistä kokonaisuutta.

Liikennratkaisuissa panostetaan laadukkaisiin kävely- ja pyöräilyreitteihin sekä julkisen liikenteen yhteyksiin. Toteutuessaan Espoon kaupunkirata kulkee myös Lasihytin alueelle ja täydentää entisestään alueen julkisen liikenteen yhteyksiä.

Kuvat: Ahlman Arkkitehdit, Espoon kaupunkisuunnittelulautakunnalle pidetystä asemakaavan muutosehdotuksen esittelystä.

Lasihytin taideohjelma
osana Espoon julkista
taidetta

Kaupungin kattavat toimintamallit ohjaavat myös Lasihtin taiteen toteutusta

Espoon kaupunginhallitus hyväksyi toukokuussa 2019 **Espoon julkisen taiteen periaatteet**, joissa määritellään julkisen taiteen keskeiset tavoitteet sekä julkisen taiteen hankintojen toimintamallit ja toimijat Espoossa. Tämä Lasihtin alueellinen julkisen taiteen ohjelma pohjautuu näihin periaatteisiin.

Lasihtin alueen julkisen taiteen toteutus nojaa Espoon julkisen taiteen periaatteisiin ja niissä sovittuihin toimintamalleihin.

Keskeistä periaatteissa on taiteen avulla tukea merkityksellisen ja mielenkiintoisen kaupunkiympäristön rakentumista. Espoon julkisen taiteen periaatteissa painottuu erityisesti neljä keskeistä tavoitetta: taiteen laatu, kustannustehokkuus, osallisuus ja kokonaiskuva.

- **Taiteen laatu** taataan teoksien tilaamisella ammattitaiteilijoilta, jotka suunnittelevat teoksen juuri tiettyyn kohteeseen ja paikkaan. Lisäksi taiteen laatuun liittyy monipuolinen julkisen taiteen tarjonta kaupunkilaisille ja matkailijoille. Monipuolinen julkinen taide koostuu Espoossa niin pysyvistä kuin väliaikaisesta teoksista sekä tapahtumallisista hankkeista.
- **Kustannustehokkuus** ei tarkoita tinkimistä taiteen laadusta vaan ottaa huomioon jokaisessa kohteessa juuri sinne sopivat rahoitusmallit sekä ennakoivan suunnittelun. Julkinen taide huomioidaan jo osana kaavoitusprosessia ja sen suunnittelu kulkee käsi kädessä muun kaupunkisuunnittelun ja rakentamisen kanssa, jolloin vältetään päällekkäiseltä työltä. Rahoitusmallien osalta Espoossa hyödynnetään erilaisia käytäntöjä rakennuttajilta perittäväan kerrosneliömetrimaksuun pohjautuvasta rahastomallista EMMA:n kokoelmahankintoihin ja kaupungin omaan rahoitukseen sen omissa rakennuskohteissa.
- **Osallisuuden** esiin nostamisella pyritään luomaan kaupunkilaisille mahdollisuuksia vaikuttaa oman alueensa julkiseen taiteeseen, mahdollistamaan kaupunkilaisten omaehtoista kulttuuritoimintaa sekä vahvistamaan taiteen keinoin alueiden yhteisöllisyyden ja omalaatuisen identiteetin rakentumista.
- **Kokonaiskuvalla** puolestaan tarkoitetaan julkisen taiteen periaatteissa kaupungin sisäisen tiedonkulun jouhevuuutta sekä poikkihallinnollista vastuuta siitä, että Espoon julkisesta taiteesta muodostuu monipuolinen ja aikaa kestävä kokonaisuus.

Julkisen taiteen periaatteissa on linjattu myös julkisen taiteen hankintojen keskeisten toimijoiden työnjaosta ja vastuualueista. Alueellisten taideohjelmien laadinnassa tärkeä rooli on moniammatillisella Espoon julkisen taiteen työryhmällä, joka valmistelee aluekohtaiset taiteen tavoitteet ja päättää alueellisten taideohjelmien laatimisesta. Lasihtin taideohjelman laatimisen hetkellä ryhmä on järjestäytymässä. Espoon modernin taiteen museo EMMA toimii julkisen taiteen hankinnoissa taideasiantuntijaorganisaationa vastaten teosten kuratoinnista eli taiteilijavalintojen valmistelusta, minkä lisäksi kohdekohtaisesti valittava, konsulttina toimiva kaupungin ulkopuolinen taidekoordinaattori vastaa taidehankintojen ja alueellisten taideohjelmien aatimisesta sekä käytännön toteutuksen koordinoinnista.

Espoon modernin taiteen museo EMMA toimii julkisen taiteen hankinnoissa taideasiantuntijaorganisaationa

Tavoitteena merkityksellisiä kohtaamisia luontoa ja historiaa kunnioittaen

Julkisen taiteen luonteeseen kuuluu, että se on saavutettavaa eli että se lomittuu arjen ympäristöihin eikä sitä tarvitse erikseen mennä kokemaan taiteelle varta vasten rakennettuihin tiloihin kuten museoon tai galleriaan. Lasihtin julkinen taide suunnitellaan ja toteutetaan juuri tällaisiin arjen saavutettaviin ympäristöihin eli esimerkiksi katutilaan ja alueen keskeisille virkistys- ja ulkoilureiteille, mutta myös paikkoihin, jotka ilman taidetta voisivat jäädä turvattoman tuntuisiksi, vaisuiksi tai mitään sanomattomiksi kuten aseman alikulkutunneleihin. Tutkitusti taide lisää turvallisuuden tunnetta ja viihtyisyyttä julkisessa tilassa.¹

Lasihtissä julkinen taide on osaltaan luomassa alueen tunnelmaa ja viihtyisyyttä urbaanina kylänä, jossa on rentoa asua.

Lasihtissä julkinen taide on osaltaan luomassa alueen tunnelmaa ja viihtyisyyttä. Tavoitteena on, että taide edesauttaa merkityksellisen kaupunkitilan muodostumista eli luo alueen asukkaille ja siellä vieraileville rikastuttavia kokemuksia, yllättäviä kohtaamisia ja peilauspintaa alueen historiaan, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Merkitykselli-

syys ja paikan tuntu syntyvät erityisesti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja kohtaamisissa, joita taiteen kautta pyritään tukemaan Lasihtissä erityisesti yhteisölähtöisen taideteoksen puitteissa.

Yhteisöllisyydellä on erilaisia muotoja ja asuinalueelle väistämättä syntyy erilaisia löyhiä ja tiiviitä yhteisöjä, joilla voi olla keskenään ristiriitaisiakin näkemyksiä. Yhteisölähtöinen taide voi parhaimmillaan luoda tilan tai tilanteen, jossa erilaisista lähtökohdista tulevien ja erilaisten näkemysten omaavien ihmisten on mahdollista kohdata ja kokea osallisuutta yhteisen asuinalueen rakentumiseen ristiriidoista huolimatta. Yhteisöissä syntyy myös normeja ja sisäisiä sääntöjä, joita voidaan taiteen avulla laajentaa, kyseenalaistaa tai käsitellä.

Uudenkarheat asuinalueet, jotka on rakennettu suhteellisen tiiviissä aikataulussa voivat aluksi tuntua juurettomilta, koska elämä ja arki eivät vielä ole asettuneet alueelle ja jättäneet jälkiä arjen ympäristöihin. Uusiin paikkoihin ei liity muistoja, koska niiden tarina on vasta alkamassa. Lasihtin alue on kuitenkin omintakeinen, sillä se ei synny tyhjästä, vaan alueella on jo rikas teollinen historia. Tästä historiasta Lasihttiin jää joitakin näkyviä merkkejä, kuten vanha asemarakennus ja Slevin allas. Lasihtti myös rakentuu olemassaolevan Kaukalahden alueen tuntumaan, joten juurettomasta alueesta ei ole kyse, vaan alueella on jo valmiiksi paljon muistoja ja tarinoita. Julkisen taiteen avulla alueen historiaa ja ajallisia kerrostumia voidaan edelleen vahvistaa ja tuoda näkyväksi tässä ajassa, jolloin paikan tuntu ja kokemus Lasihtistä paikkana, jolla on monimuotoinen tarina voimistuu. Taide voi kuljettaa paikan tarinaa eteenpäin ja luoda yhteisiä muistoja.

Lasihtin julkisten tilojen taide edesauttaa merkityksellisen kaupunkitilan muodostumista eli luo alueen asukkaille ja siellä vieraileville rikastuttavia kokemuksia, yllättäviä kohtaamisia ja peilauspintaa alueen historiaan, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen.

¹ Taiteen edistämiskeskus, 2020: julkinentaide.fi

Paikkasidonaisuus ja vastuullisuus kannattelevat teosvalintoja

Nykytaiteessa teoksen toteutustapa ja sisältö ovat yhtä merkittäviä, ja niitä ei voida useinkaan erottaa toisistaan. Taidetta ajatellaan nykyään paitsi esteettisiä kokemuksia tarjoavana objektina tai prosessina, myös tiedon tuottamisen tapana, joka voi tieteellisen tiedon rinnalla täydentää ja muovata ymmärrystämme ja suhdettamme ympäröivään maailmaan. Tämän takia myös taiteen hankinnassa voidaan lähtökohtina painottaa teoksen muodon, materiaalin tai toteutustavan sijaan teoksen sisältöä ja sen suhdetta laajempiin ajankohtaisiin kysymyksiin. Alueen taiteelle luotu kattoteema tai kuraattorin laatima taidekonsepti voi auttaa nimeämään ja hahmottamaan niitä sisällöllisiä lähtökohtia, jotka alueen taiteelle koetaan tärkeinä.

Lasihtin taiteen lähtökohdiksi voidaan temaattisesti ajatella paikkasidonaisuutta, joka kytkeytyy myös vastuullisuuteen. Paikkasidonaisuus taiteen lähtökohtana kattaa alueen identiteettiin, ominaispiirteisiin, historiaan sekä ympäröivään luontoon liittyvät näkökulmat mutta myös tilojen kulttuuriset ja sosiaaliset käytännöt. Paikkaa lähestytään siis kokonaisvaltaisesti fyysisten tilojen lisäksi jo muodostuneiden ja muodostumassa olevien kulttuuristen ja sosiaalisten merkitysten kudelmanä. Taiteen keinoin alueen historiasta voidaan nostaa esiin tiettyjä ajanjaksoja, yrittää hahmottaa elämyksellisesti millaista arki Lasihtissä on ollut ennen tai peilata alueen historiaa osana laajempia historiallisia kehityskaaria. Taide voi tarkastella Lasihttiä paikkana uudella tavalla ja rakentaa alueen tarinaa yllättävien näkökulmien kautta.

Paikkasidonaisuuteen liittyy myös ajatus niin ekologisesta kuin sosiaalisesta vastuullisuudesta. Ekologisen

kestävyyden kysymykset tulevat Lasihtin rakentumisen aikana olemaan entistäkin akuutimpia aiheita ilmaston lämpenemisen vaikutusten näkyessä yhä selvemmin. Nykytaiteessa pohdinnat ihmisen ja luonnon vastavuoroisesta suhteesta, kestävämmästä tavasta elää ja siitä, miten suuntautua kohti hiilineutraalia olemista ovat pinnalla siinä missä muillakin aloilla. Taiteen voimana on erityisesti potentiaali herättää kuvittelemaan ja tätä kautta ehdottaa uudenlaisia olemisen tapoja. Vastuullisuuteen liittyy myös sosiaalinen ulottuvuus eli esimerkiksi asuinympäristön viihtyisyyteen ja turvallisuuteen liittyvät kysymyk-

set kuin myös kulttuurisen monimuotoisuuden huomioiminen esimerkiksi taiteilijavalinnoissa, taiteen sisällöissä ja viestinnässä eri kielillä.

Lasihtin kuratoriaalinen teema hahmottuu tarkemmin EMMA:n työskennellessä kuhunkin kohteeseen sopivien taitelijoiden löytämiseksi. Paikkasidonaisuus ja vastuullisuus toimivat ennen kaikkea lähtökohtina ja tulokulmina taiteen sisältöihin tavalla, jotka kytkevät sen sekä aikaan että paikkaan moniulotteisella ja kiinnostavalla tavalla.

Kuva: Arkkitehdin Anttila & Rusanen, Espoon kaupunkisuunnittelulautakunnalle pidetystä asemakaavan muutosehdotuksen esittelystä.

Mitä lasi voisi olla julkisessa taiteessa?

Lasi materiaalina kytkeytyy voimakkaasti Lasihytin alueen historiaan – voisiko alueen julkinen taide ammentaa siitä? Lasi materiaalina voi tuntua mahdottomalta lähtökohdalta julkiselle taiteelle, mutta tarkempi tarkastelu avaa siihen monia näkökulmia. Lasi taiteen lähtökohtana ei tarkoita sitä, että kaikki Lasihytin taideteokset olisi toteutettu yksioikoisesti lasista. Pikemminkin lasia voidaan lähestyä temaattisena lähtökohtana ja ajatuksellisena viitekehyksenä. Lasi tarjoaa yhden tulokulman, josta nivoo yhteen alueen historiaa ja nykyisyyttä, ja tarjoaa mahdollisuuden tarkastella aluetta laajempien yhteiskunnallisten murroksien näyttämönä.

Alueen historiallinen kytkös lasiin voi näkyä myös teoksissa temaattisesti tai ajatuksellisena viitekehyksenä.

Kaukalahden lasitehtaan maalaamossa aheretaan 1948. Kuva: Mauno Mannelin/Espoon kaupunginmuseo

Lasi historiana

Lasihytin alueen teollinen käyttö alkoi tiilien valmistuksesta, mutta 1920-luvulta 1950-luvulle lasin tuotanto oli alueella keskeisessä asemassa, kun alueen Riihimäki Oy:n lasitehdas oli aikansa suurin valaisinlasiin erikoistunut tuotantolaitos. Lasilla itsessään on pitkä historia; vanhimmat löydetyt lasiesineet Egyptistä ja Mesopotamian alueelta on ajoitettu 3500 eaa., jo antiikin Roomassa lasia käytettiin ikkunamateriaalina ja modernin arkkitehtuurin myötä lasin käyttö rakennusten julkisivumateriaalina on yleistynyt. Lasi on ollut ihmisten arkisissa ympäristöissä ja arjen esineistössä läsnä jo vuosituhansia. Teollisen tuotannon myötä se on muuntunut yläluokkaisesta materiaalista jokapäiväiseksi kaikkien ulottuvilla olevaksi aineeksi (ainakin länsimaissa). Lasin historiaan taiteen keinoin pureutumalla voidaan tuoda näkyväksi esimerkiksi paikallisen lasitehtaan työläisten arkea, paikkaan liittyviä muistoja ja arkista elämää, mutta myös laajempia kysymyksiä esimerkiksi teollistumisen vaikutuksista Lasihyttiin, suomalaiseseen maisemaan ja yhteiskuntaan. Lisäksi voidaan pohtia nykyisten globaalien tuotantoketjujen vaikutuksia esimerkiksi ympäristöön tai tutkia taiteen keinoin lasiin ja kiertotalouteen liittyviä kysymyksiä.

Lasi prosessina

Lasi on kvartsihiekkasta, soodasta ja kalkista koostuva materiaali, joka sulaa kuumennettaessa ja jähmettyy kylmentyessään muotoon. Se on kohmettuneena läpinäkyvää kiinteää ainesta, joka osuman saadessaan osoittaa haurautensa särkymällä palasiksi. Läpinäkyvyys mahdollistaa sisä- ja ulkotilan tarkastelun samanaikaisesti, ikään kuin kahden tilan yhdistämisen. Lasi ei siis ole materiaalina loppujen lopuksi staattista, vaan muuttaa muotoaan olosuhteiden vaihtuessa. Sitä voidaan kierrättää uudelleen sulattamalla, sen läpi voidaan seurata kadun kulkijoiden liikkeitä kodin yksityisyydestä käsin tai siitä tehdyistä astioista voidaan syödä ja juoda. Lasia voidaan myös valmistaa erilaisilla menetelmillä kuten puhaltamalla ja vetämällä. Lasin muuntautuvuus ja sen nivoutuminen arjen rutiineihin voivat olla taiteen lähtökohtia. Taide voi nyrjäyttää näitä rutiineja tai saada tarkastelemaan niitä uudesta yllättävästä näkökulmasta.

Julkisen tilan taide Lasihytin alueella

Mitä on taide julkisessa tilassa 2020-luvulla – esimerkkejä Suomesta ja maailmalta

Julkisen taiteen ilmaisumuodot, materiaalit ja tekniikat ovat monimuotoistuneet viimeisten vuosikymmenten aikana yhtä aikaa, kun nykytaiteen kenttä ja nykytaiteen toteutustavat ovat laajentuneet ylipäättään. Kategorisesti julkisen tilan taiteessa teoksen suhde sen ympäristöön ja toteutuspaikkaan on oleellista, mutta se millä tavalla teos ottaa tilaa haltuun, muokkaa ympäristönsä luonnetta tai asettuu osaksi paikkaa, vaihtelee paljonkin. Julkiseen tilaan toteutetut nykytaideteokset voivat myös olla prosessinomaisia, ja paikan lisäksi ne voivat olla aikaan sidottuja.

Kategorisesti julkisen tilan taiteessa teoksen suhde sen ympäristöön ja toteutuspaikkaan on oleellista, mutta se millä tavalla teos ottaa tilaa haltuun, muokkaa ympäristönsä luonnetta tai asettuu osaksi paikkaa, vaihtelee paljonkin.

Julkisen tilan taide voi siis olla perinteinen pysyvä pronssiveistos tai maalattu seinämaalaukset, mutta se voi yhtä hyvin koostua äänestä, liikkuvasta kuvasta, lisätyn

todellisuuden tekniikoista, kierrätysmateriaaleista tai tapahtumallisista elementeistä. Nykytaiteessa teoksen toteutustapa sitoutuu teoksen sisältöön ja yksittäinen taiteilija voi työskennellä yhdistellen erilaisia materiaaleja ja tekniikoita. Teos voi olla myös käsitteellinen eli siinä voi korostua pikemminkin sisältö tai ajatus kuin materiaalisuus. Yhteisölähtöisissä tai osallistavissa teoksissa myös teoksen tekijän ja kokijan väliset roolit voivat liueta tai hämärtyä. Toiminnallisuus ja pelillisuus voivat myös olla taiteen lähtökohtia.

Toteutustavan mukaan julkisen taiteen teokset voidaan jakaa neljään teostyyppiin, joskin yhdessä teoksessa voi yhdistyä useamman teostyyppin piirteitä tai ominaisuuksia. Nämä teostyyppit ovat:

- **Erillinen taideteos** on nimensä mukaisesti itsenäinen taideteos, joka muodostaa oman erillisen kokonaisuuden asettuen kuitenkin osaksi sijaintiympäristöään. Erillinen taideteos voi olla esimerkiksi maamerkkimäinen veistos tai monumentti, joka on suunniteltu tiettyyn paikkaan.
- **Integroitu taideteos** sulautuu konkreettisesti osaksi sijaintipaikkaansa. Se voi asettua rakennusten julkisivuun, katutilan rakenteisiin tai vaikkapa tilan valaistukseen.
- **Väliaikainen taideteos** voi olla tapahtumallinen, teoksen prosessimaisuutta korostava tai se voi materiaaliensa tai tekotapansa puolesta olla elinkaareltaan lyhytkestoiseksi suunniteltu. Väliaikainen teos voi kommentoida ympäristöään tai se voi olla toteutettu asukkaiden kanssa yhdessä.

• **Yhteisöllinen tai aineeton taideteos** toteutetaan ammattitaiteilijan johdolla alueen asukkaiden kanssa. Se voi olla siinä mielessä aineeton, että se ei jätä tilaan mitään konkreettista jälkeä vaan elää osallistujien muistoissa ja puheissa. Yhteisöllinen teos voi olla tapahtumallinen, esityksellinen tai taiteilijan laatima avoin konsepti tai prosessi, jonka toteutumisessa osallistujilla on keskeinen rooli. Se voi myös jättää pysyvemmän jäljen tilaan.

Koska julkinen taide asettuu nimensä mukaisesti julkiseen tilaan, se pyrkii lähtökohtaisesti olemaan kaikkien saavutettavissa eli nivoutumaan osaksi arkisia ympäristöjä kuten katutilaa, aukioita tai viheralueita.

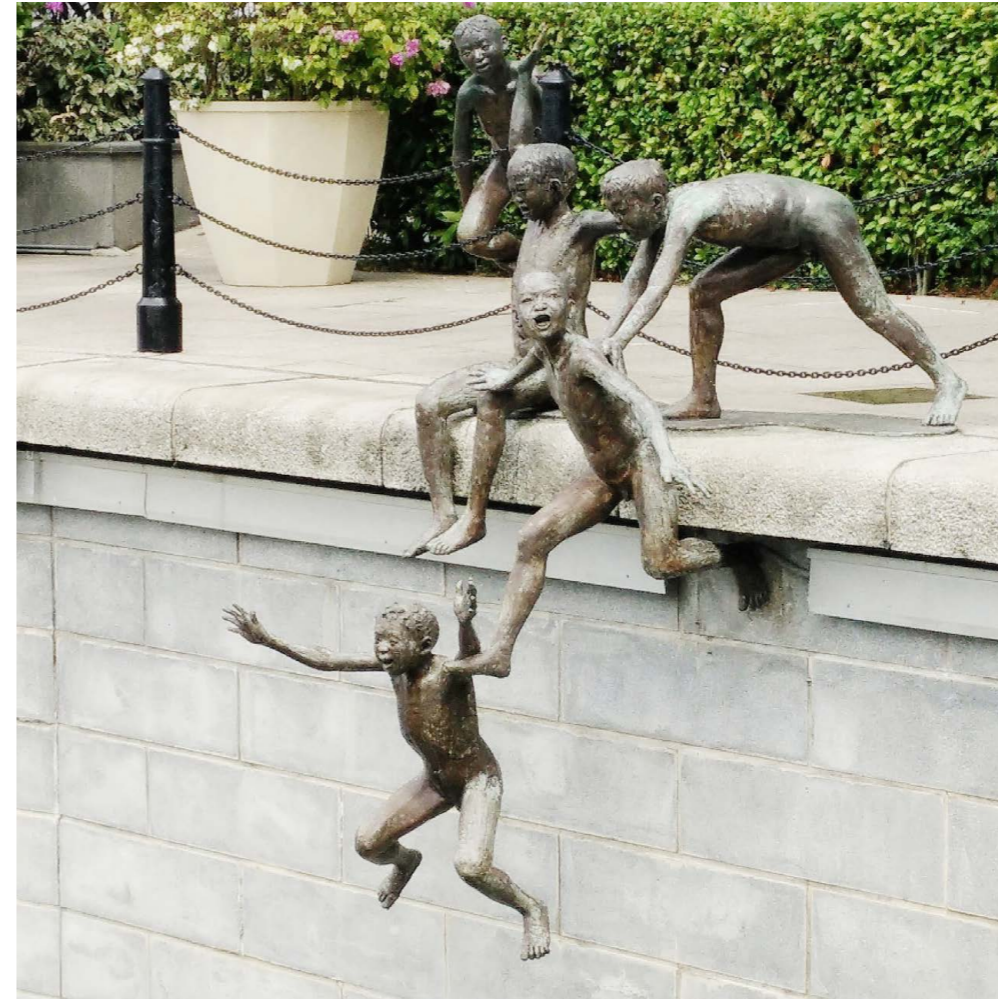
Fyysisen saavutettavuuden lisäksi eli sen, että teoksen luokse on vapaa pääsy tai helppo kulkea, sosiaalinen ja sisällöllinen saavutettavuus ovat myös ulottuvuuksia, jotka on tärkeä huomioida julkisessa taiteessa. Sosiaalisella saavutettavuudella tarkoitetaan tilan sosiaalisten käytäntöjen ja tilan käyttöehtojen huomioimista sekä sitä kokevatko kaikki olevansa tilaan tervetulleita. Sisällöllinen saavutettavuus puolestaan huomioi sen, että teoksen sisältö ja sen täysivaltainen kokeminen eivät vaadi tiettyä koulutusta, kulttuurista taustaa tai kielitaitoa. Sisällöllistä saavutettavuutta voidaan vahvistaa viestinnällä ja avoimalla taiteilijan tarkoituksella ja tavoitteita lähestyttävästi ja ymmärrettävästi erilaisille yleisöille.

Jepp Heinin New Yorkin Brooklyn Bridge Parkiin suunnittelema väliaikainen teossarja *Please Touch the Art* vuodelta 2015 varioi leikkisästi perinteistä puistonpenkin muotoa. Teos on tehty koettavaksi käyttäen, leikkien ja koskettaen. Kuva: Maija Kovari.

Erillisten teosten mahdollisuuksia – Monumentaalisuutta, toimintaa ja mittasuhteiden leikkiä

Anthony Gormleyn vuonna 2010 valmistunut teos *Exposure* Lelystadissa, Alankomaissa leikittelee jättimäisellä koolla ja viivaan perustuvalla muodolla. Suuren kokonsa tähden se on monumentaalinen, mutta metallin käyttö viivapiirustuksen tapaan tekee teoksesta ilmavan ja teoksen hahmo näyttyy eri katselukulmista eri näköisenä. Kuva: [Wikimedia Commons, CC0 1.0](#).

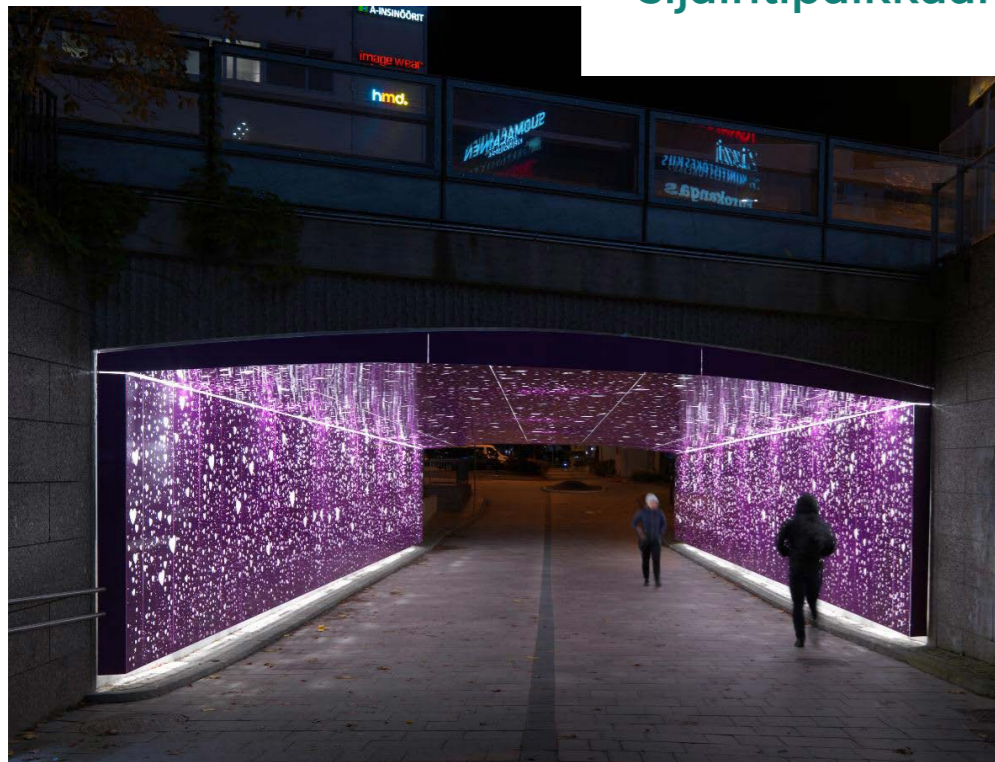
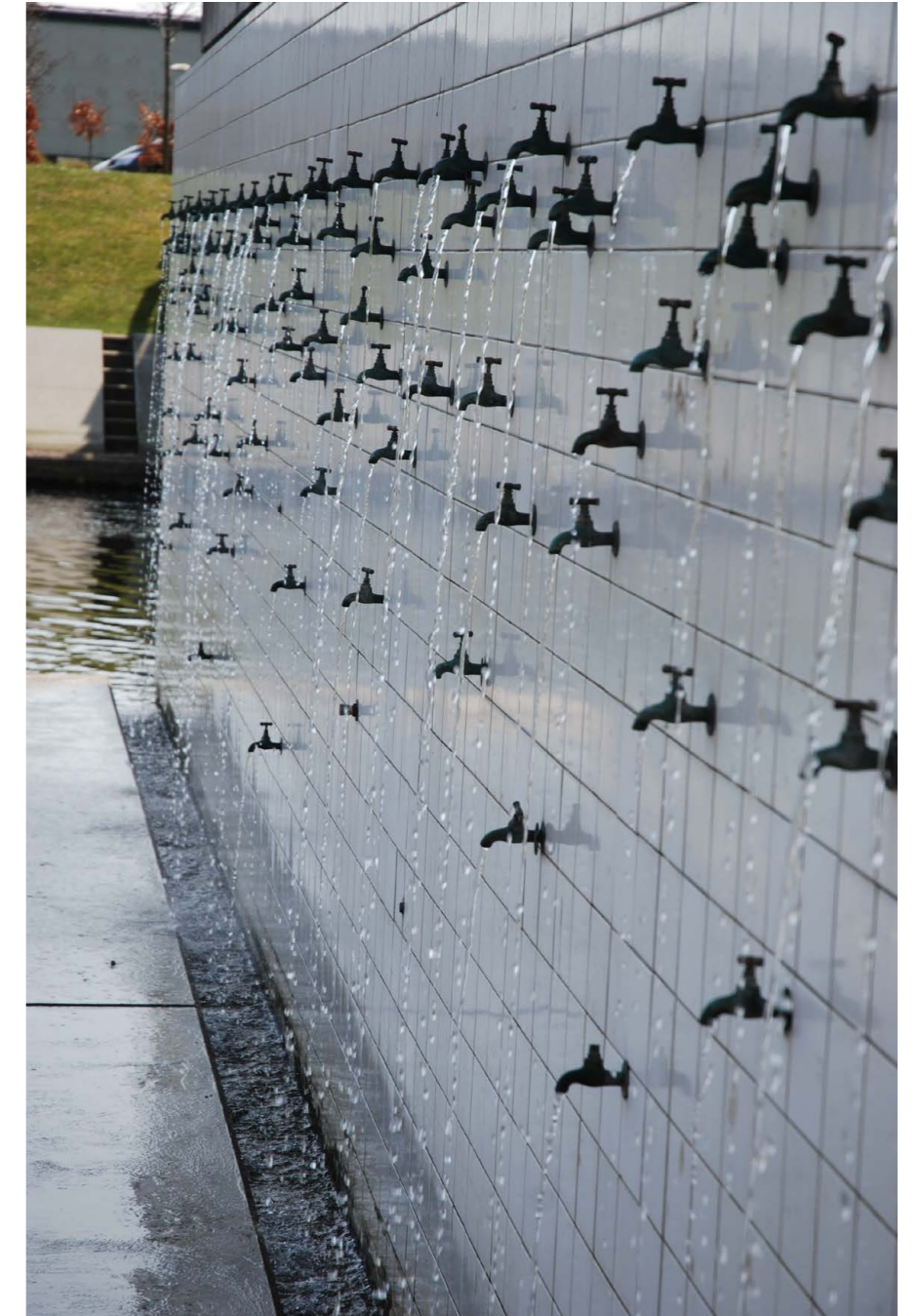
Chong Fah Cheongin *The First Generation* -teos ottaa tilaa haltuun Singaporen halki virtaavan joen varteen sijoitettujen pienten pronssiveistoshahmojen kautta. Teos kuvaa Singaporen muutosta pienestä kylästä suurkaupungiksi. Nykyisin kaupungin keskustaa halkovan joen vesi ei ole enää uimakelpoista eikä sen rannoilla näy huolettomia poikajoukkoja, muuten kuin näiden veistosten muodossa. Kuva: Maija Kovari.

Alla taiteilija Katharina Grosse on tunnettu tilan haltuunottavista suurikokoisista ja kolmiulotteisista abstrakteista maalauksista. Grossen teokset muuttavat kokonaisvaltaisesti sijaintipaikkaansa. Kuvassa on Grossen vuonna 2009 valmistunut *Ellipse*-teos Düsseldorfissa Saksassa. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

**Löytämisen iloa –
integroidut teokset
kytkettyvät voimakkaasti
sijaintipaikkaansa**

Ylhäällä vasemmalla Maija Kovarin moniosainen *Kosken kuulemat*-teos (2019) koostuu Tammerkosken rannoille sijoitetuista kaupungilla ohikuulluista lauseista. Taiteilija kuunteli kesän ajan kaupungilla kävellessään ihmisten keskusteluita ja tallensi pulverimaalattusta alumiinista muotoon leikattuihin veistoksiin sen mikä ihmisiä arjen keskellä puhuttaa. Kuva: Maija Kovari.

Alikuluissa on totuttu näkemään seinämaalauksia, mutta niihin voidaan toteuttaa taidetta myös monilla muilla tekniikoilla, kuten valotaiteen tai keramiikan keinoin. Vasemmalla Akseli Leinosen teos *Love Tunnel* (2019), joka perustuu valoon ja muotoon leikattuihin ja maalattuihin rosterilevyihin. Kuva: Ella Tommila, EMMA.

Keskellä ylhäällä vuosien 2008 ja 2012 aikana valmistunut Pekka Kauhasen moniosainen teos *Ilmestys* sijoittuu valopylväisiin eri puolelle Espoon keskusta ja tarjoaa arkisten reittien varrelle yllättävää koettavaa. Kuva: Ari Karttunen / EMMA.

Ylhäällä Kari Cavénin Malmössä sijaitseva *Suihkulähde*-teos (2001) koostuu kymmenistä messinkihanoista. Teos on integroitu sijaintipaikkaansa ja tuo ilahduttavaa veden lorinaa paikalle, jossa jo ennestään oli vettä. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

Oikealla lisätyn todellisuuden teknologiat tarjoavat mahdollisuuden kokea paikkoja ja tiloja uudella tavalla. Mark Leen teos *10.000 Moving Cities – Same but Different* koetaan puhelimen tai älylaitteen kautta. Teoksessa sosiaalisen median postauksista ja datasta koostuu kaupunkitilaan tornimaisia rakennelmia, joita teoksen käyttäjät voivat itse rakentaa ja purkaa. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

Alla Shiloh Perryn *Sway*-teoksen (2021) lähtökohtana toimi japanilainen myytti, jonka mukaan 1000 origamia taitteleva henkilö saa esittää toiveen. Väliaikaisen teoksen ruokojen päihin kiinnitetyt lintuorigamit muodostavat Cumbrinin rannalle Australiaan valtavan lintuparven, jonka lomassa yleisö voi kulkea. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

Väliaikaiset teokset – mahdollisuuksia erilaisiin toteutustapoihin ja materiaaleihin

Väliaikaisiksi tarkoitetuissa teoksissa voidaan käyttää vapaammin erilaisia materiaaleja. Yllä Lancel/Maat -taiteilijakaksikon teos *Agora Phobia* käsittelee julkisen tilan turvallisuutta ja turvallisuuden kokemusta. Muovisesta ilmalla täytettävästä rakenteesta koostuva siirrettävä veistos oli esillä eri paikoissa Alankomaissa, Ranskassa, Yhdysvalloissa ja Saksassa vuosina 2000–2009. Kuka tahansa saattoi mennä teoksen luoman tilan sisään turvaan kaupungin hälyltä kuitenkin ollen samanaikaisesti osa kadun elämää. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

Yllä District 23 -taiteilijaryhmän *Umbrella Effect*, leikkisä visualisointi ekologiaan liittyvästä lajien säilymistä kuvaavasta englannin kielisestä käsitteestä umbrella effect (suora käänös sateenvarjovaikutus). Sateenvarjolajeina pidetään lajeja, joiden säilyminen on tärkeää monien muiden lajien kannalta. Rannalle asetetut kellahtaneet sateenvarjoveistokset kuvaavat ekosysteemien tasapainon horjumista ja niiden tavoitteena on herätellä leikkisästi ajattelemaan kestävyyskysymyksiä. Teos oli esillä vuonna 2020 julkiseen taiteeseen keskittyvällä Swell-festivaalilla Queenslandissa Australiassa. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

Luonnonmateriaalit kuten esimerkiksi puu ovat ekologisesti kestäviä taiteen materiaaleja ja voivat muuttua ajan saatossa. Tanya Preminger on tunnettu maa- ja ympäristötaiteilija. Oikealla hänen Tanskaan Holfgardiin vuonna 1997 toteutettu teos *Shadow (Varjo)* koostuu paikalla kasvavasta puusta ja sen juurelle sahanpurusta tehdystä puun varjosta. Väliaikainen teos korostaa ympäristön omia elementtejä. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

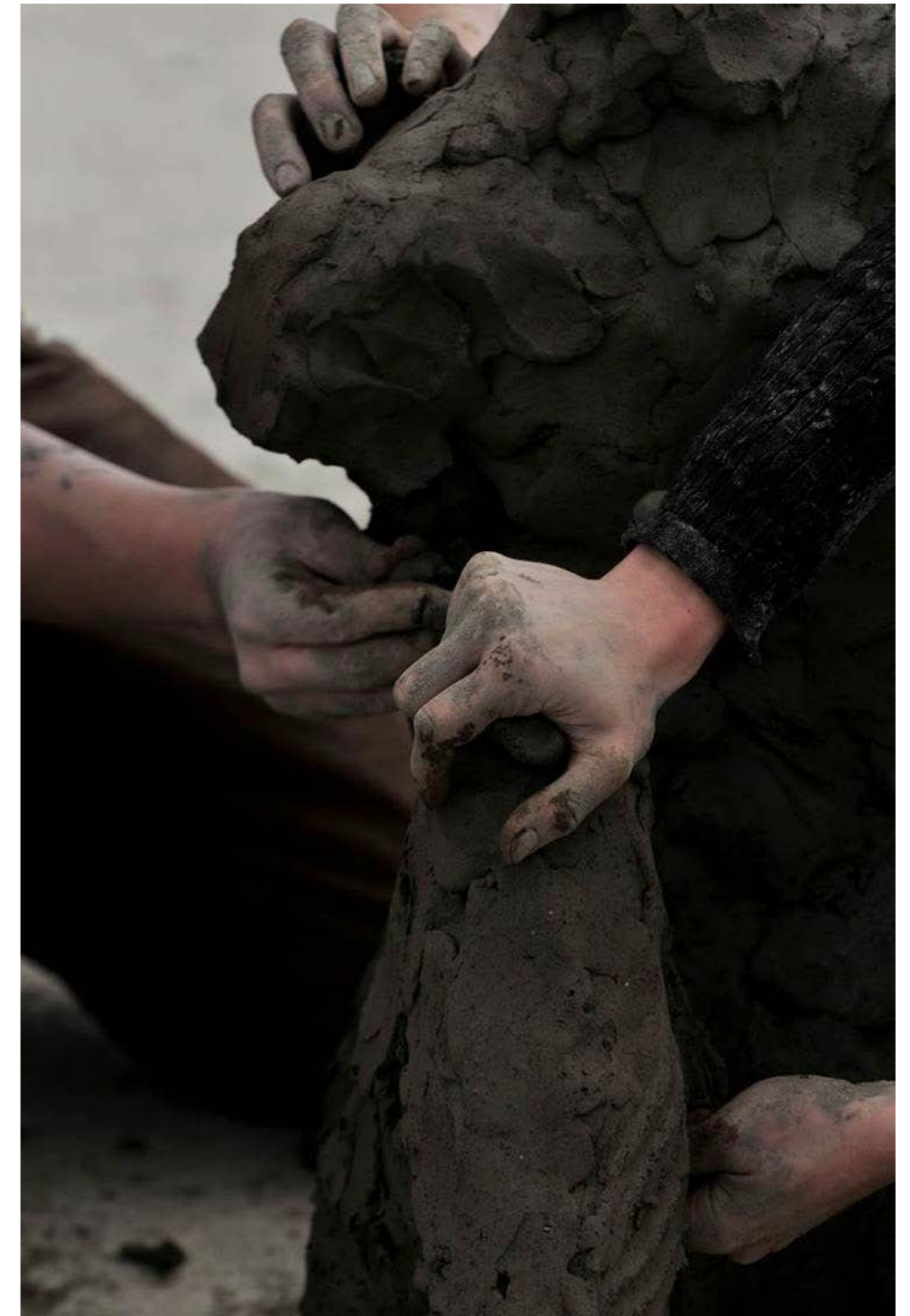

Aineettomia kokemuksia ja yhdessä tehtyä taidetta

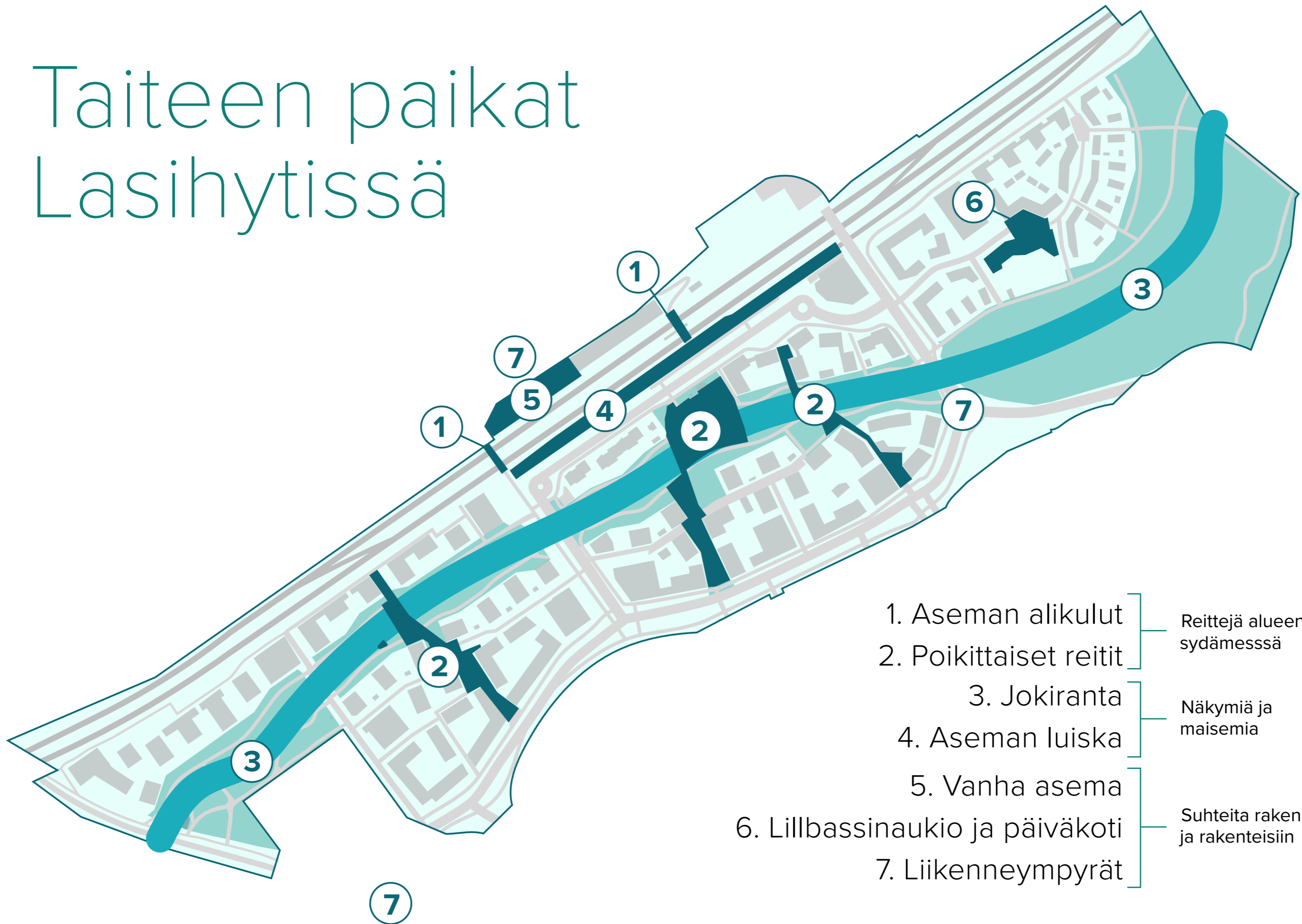
Ääni vaikuttaa meihin syvästi. Janett Cardiffin ja George Bures Millerin immerstiivinen ääni-teos *Forest (for a Thousand Years)*, 2012 installoituina Glenstone museon pihalla Marylandissa. 22 äänikaiuttimesta koostuva ääniteos luo kolmiulotteisen äänimaiseman metsään ja vie kokijan läpi erilaisten tunnelmien, historioiden ja tarinoiden. Äänimaisema luo kuulijoilleen jaetun kokemuksen ja yhteisen muiston. Kuva: [Wikimedia Commons](#). Teoksen videotaltiointi: www.youtube.com/watch?v=hGqPwaZVPBo

Yoko Onon *Wish Tree* -teossarja (1981–) koostuu eri maihin ja eri paikkoihin istutetuista puista, jotka taiteilija on muuttanut toivomuspuiksi. Ihmiset voivat jättää oman toiveensa puun oksille ja vuosien saatossa eri maissa tehdyistä toiveista on muodostunut valtava toiveiden arkisto. Ilman ihmisten toiveita teos ei muodostuisi sellaiseksi kun se on. Kuva: [Wikimedia Commons](#).

Yllä Antony Gormleyn Helsingissä järjestettävään nykytaiteen IHME-festivaalille toteuttama teos *Clay and Collective Body* (2009), joka koostui suuresta Kaisaniemen puistoon pystytystä hallirakennuksesta, jossa kokijat pääsivät muovailemaan valtavaa yhdessä toteutettua savimaailmaa. Savi kosketuksen kautta muokattavana materiaalina herätteli kiinnittämään huomiota omaan ja muiden kehollisuuteen. Kuva: [Kai Widell, Wikimedia Commons](#).

Taiteen paikat Lasihytissä

- 1. Aseman alikulut
 - 2. Poikittaiset reitit
 - 3. Jokiranta
 - 4. Aseman luiska
 - 5. Vanha asema
 - 6. Lillbassinaukio ja päiväkot
 - 7. Liikenneympyrät
- Reittejä alueen sydämessä
- Näkymiä ja maisemia
- Suhteita rakennuksiin ja rakenteisiin

Julkisen taiteen paikat Lasihytin alueella

Tässä suunnitelmassa esitetään yhteensä **seitsemän kohdetta, kolmessa kategoriassa**. Osa kohteista on moniosaisia. Esimerkiksi aseman kevyen liikenteen kaksi alikulkua on esitelty yhtenä kohteena niiden samankaltaisuuden vuoksi. Niitä molempia lähestytään taiteen paikkana.

Reittejä alueen sydämessä

Nämä kohteet on todettu puolivuotisen prosessin tuloksena, ohjausryhmän ja alueen toimijoiden kesken keskustellen kaikkein tärkeimmiksi alueen taidekohteiksi. Ne edustavat siirtymätiloja, reittejä alueelta toiselle ja alueiden halki. Ne sitovat yhteen kaupunginosan eri puolia, taustoittavat arjen reittejä ja kutsuvat tutustumaan uusiin osiin arkisia ympäristöjä. Kohteiden olennaisuuden vuoksi niitä koskevat aluerajaukset on tässä ohjelmassa esitetty merkittäväksi myös alueen asemakaavaan. Kohteet on esitelty tarkemmin alkaen seuraavalta sivulta.

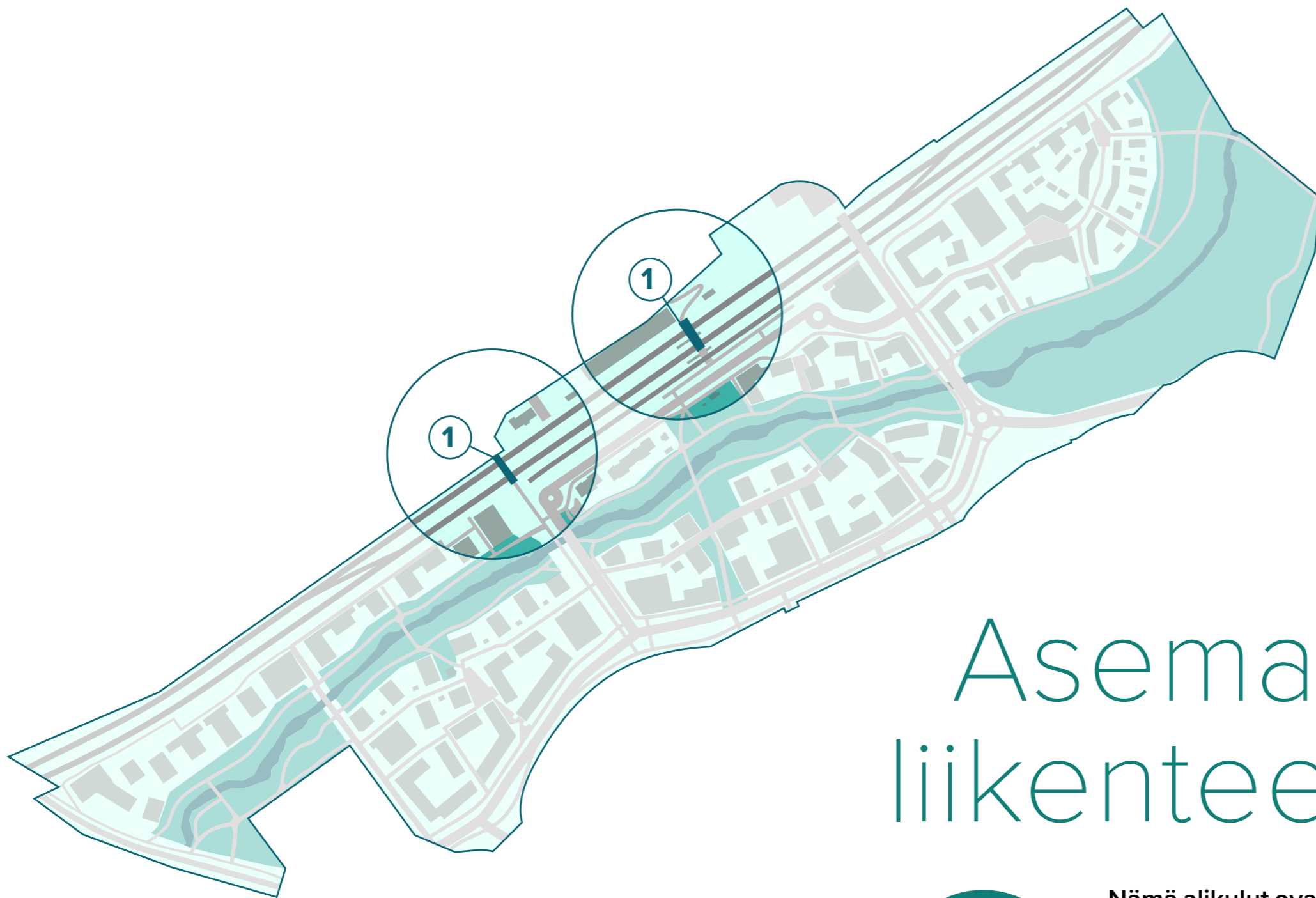
Näkymiä ja maisemia

Kaksi tähän kategoriaan kuuluvaa keskenään erityyppistä kohdetta edustavat molemmat omalla tavallaan tärkeitä maisematiloja Lasihytin alueella. Jokiranta alueen keskiössä muodostaa koko alueen sydämen ja toimii herkkänä arjen kävelyretkien ympäristönä. Rannassa kävellään kiireettä, ja maisemassa kuvastuu luonnon kirjo ja vuodenaikojen vaihtelu. Teos voisi edelleen rikastaa tätä ainutlaatuista maisemaa, jossa maamerkin sijaan kiinnostavaa voisi olla hienovireisempi ote, jopa täysin aineeton teos, joka jättää tilaa maisemalle omana itsenään. Asemaan kytkeytyvä luiska-alue puolestaan muodostaa eräänlaisen epätilan, jolla on riski muodostua mitäänsanomattomaksi, hoitamattomaksi ensivaikutelmaksi alueelle saapuvalla. Luiska-alue on siitä erityinen, että se pitää varattuna potentiaalista tilaa lisäraiteelle. Mahdolliseen lisäraiteen toteutumiseen saakka se tulisi kuitenkin käsitellä niin, ettei saapujan ensivaikutelma Lasihyttiin ole ratapenkan pusikkoa. Myöhemmin tässä luvussa käsitellään näiden kahden erilaisen maiseman taiteen mahdollisuuksia.

Suhteita rakennuksiin ja rakenteisiin

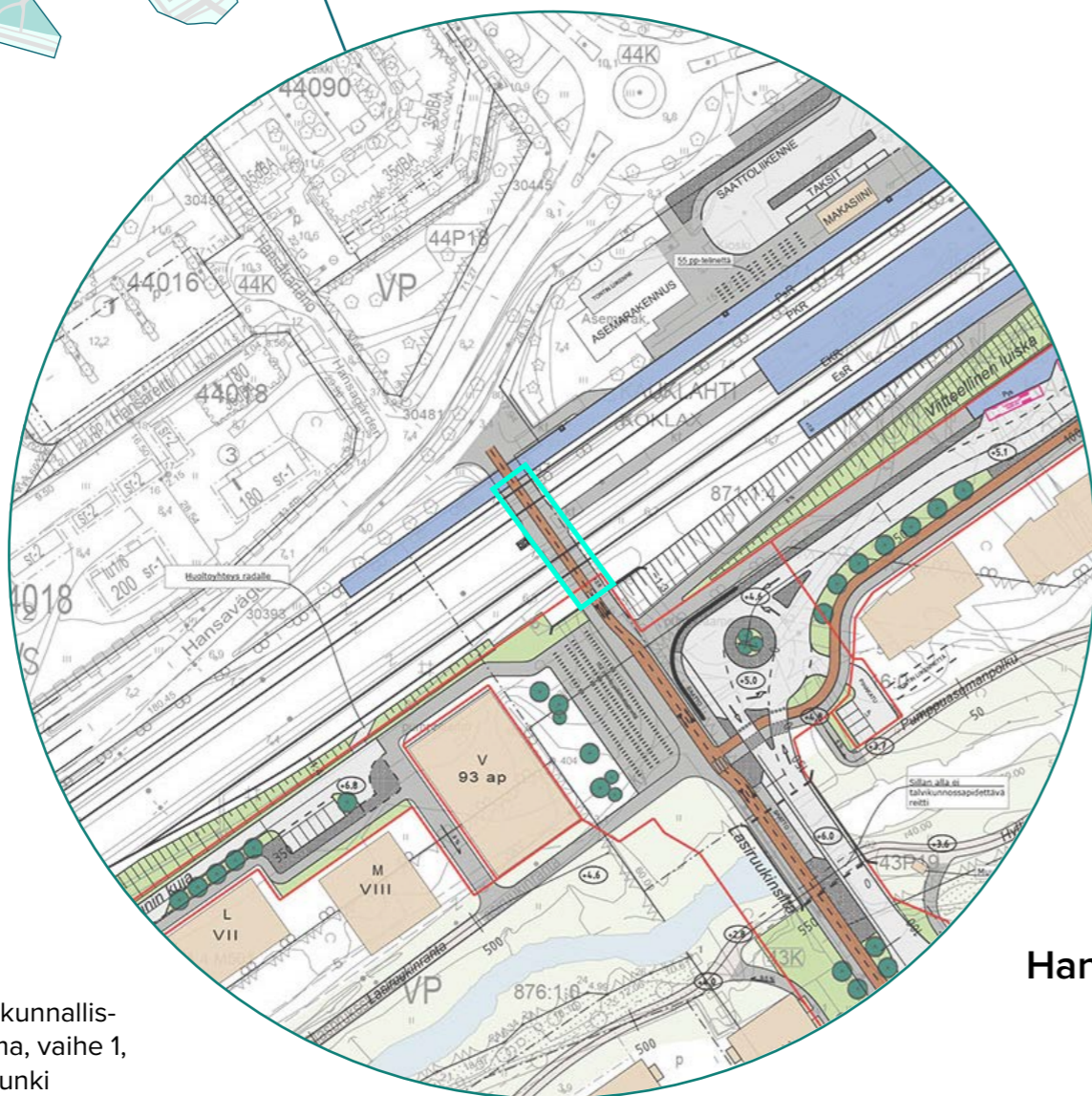
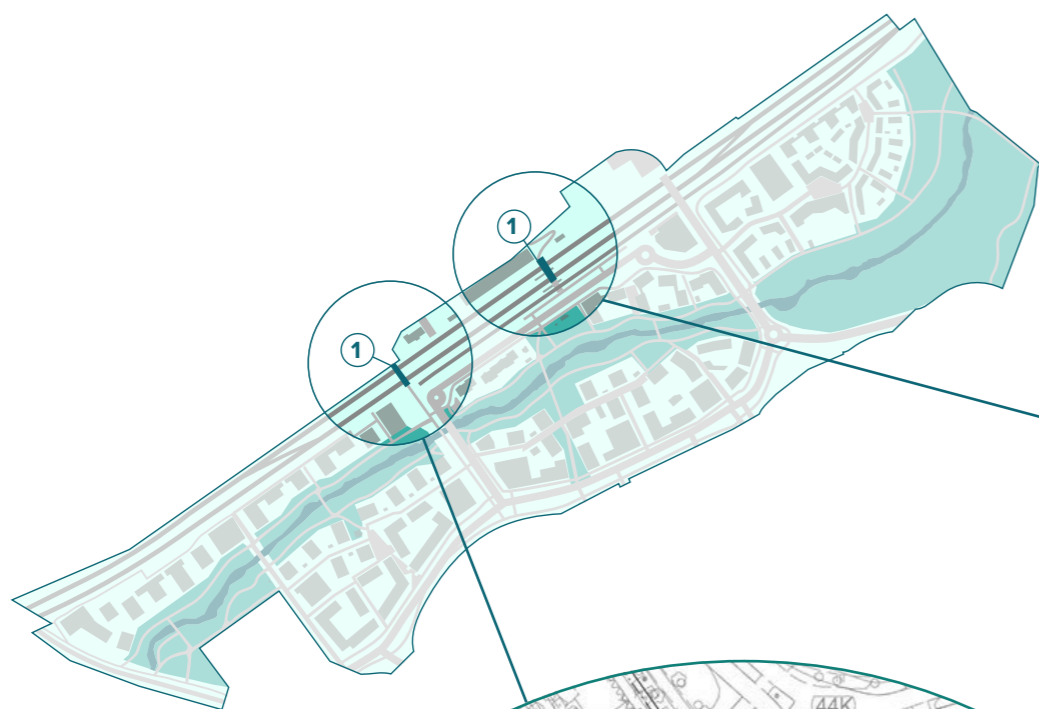
Kolme viimeistä ohjelmaan mukaan hyväksytyä taidekohdetta ovat kaikki tavalla tai toisella suhteessa suunniteltuun rakennuskantaan. Päiväkodin eteen muodostuvan aukion ja päiväkodin sisätilojen kautta tarjoutuu monipuolisia mahdollisuuksia kiinnostavaan kohtaamispaikkaan sisällä tai ulkona. Vanhan asemarakennuksen uusiutuvan aukion teos aseman pohjoispuolella ulottaisi nyt hankittavan taiteen vaikutukset jo rakentuneelle Kauklahten puolelle, siinä missä muut uudet teokset sijoittuvat radan eteläpuolelle. Asemarakennus on tietenkin arvokas ilman taiteen tuomaa korostusta, mutta mahdollisuuksia kiinnostavaan ja historiaa arvostavaan vuoropuheluun on olemassa. Viimeiseksi kohteeksi esitetään mahdollisuutta kolmen kiertoliittymän teoksen muodostamalle kokonaisuudelle, jossa aseman pohjoispuolella sijaitsevaan liikenneympyrään sijoittuva Kielo-veistos saisi kumppaneikseen uudet, radan pohjoispuolille sijoittuvien liikenneympyröiden teokset. Nämä toivottavat tervetulleeksi alueelle sen eri puolilta saapuvat tulijat.

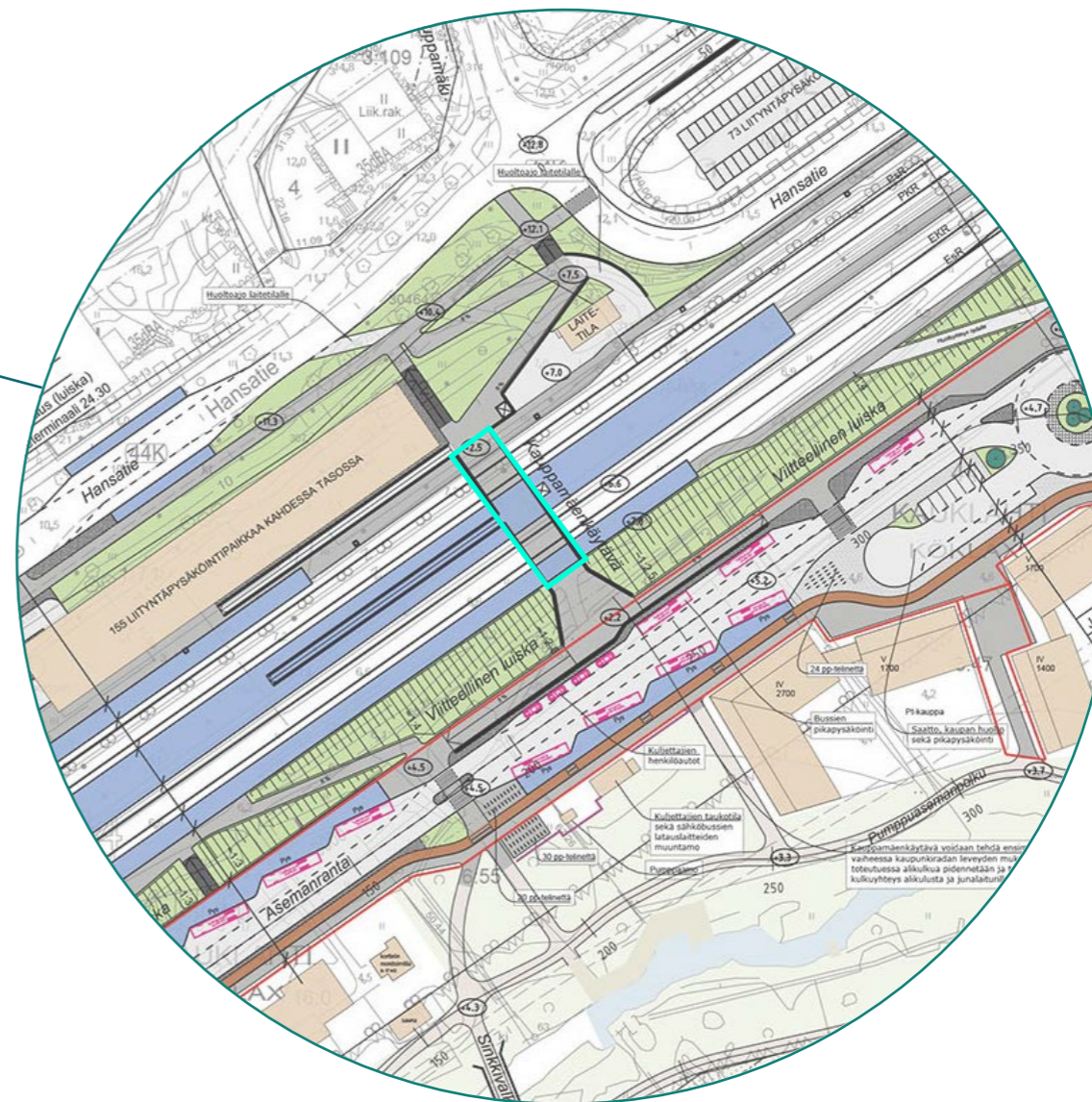
Aseman kevyen liikenteen alikulut

Nämä alikulut ovat keskeisiä kevyen liikenteen kulkureittejä aseman pohjoispuolelle eli alikulut yhdistävät Lasihtin jo rakennettuun radan pohjoispuoleen. Junalla saavuttaessa alikulut ovat ensimmäinen tila, jonka kautta saapujat jatkavat matkaansa, ja niiden läpi kulkee päivittäin iso joukko ihmisiä. Alikulutilat jäävät kuitenkin helposti ankeiksi tai mitäänsanomattomiksi läpikulkupaikoiksi, ja ne voidaan helposti kokea turvattomaksi heikon valaistuksen tai jäsentymättömän luonteen takia. Kohteiden käsittely taiteen keinoin on mahdollista monin tavoin.

Hansaportin alikulku

Kauppamäenkäytävä, alikulku

Muokattu kuva: Lasihtin kunnallisteekniikan yleissuunnitelma, vaihe 1, katukooste, Espoon kaupunki

Alikulkujen taide tuo luonnetta asemalle

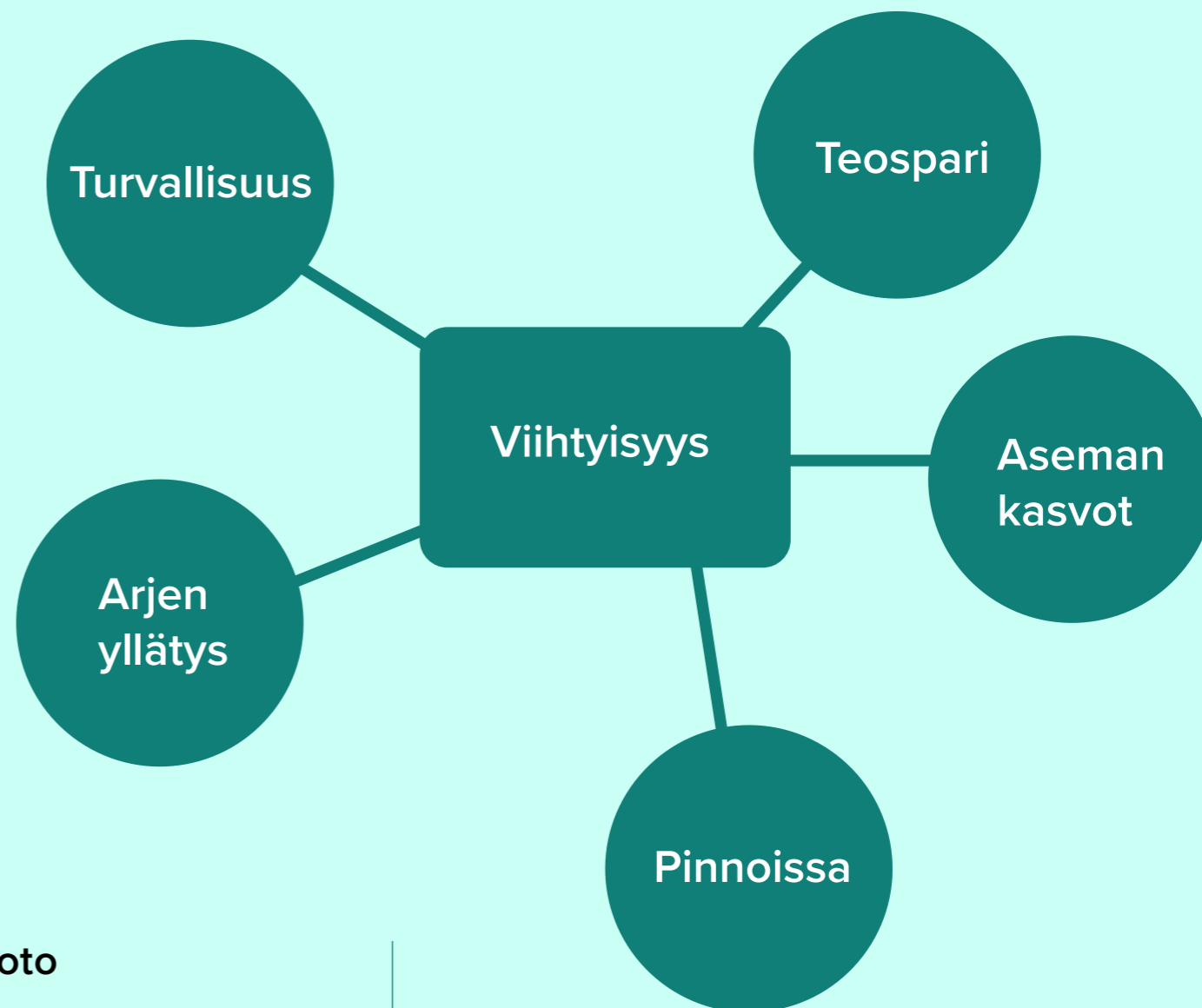
Alikulkutunnelien käsittely taiteen keinoin auttaa lisäämään turvallisuuden tunnetta, lisäämään alikulkujen viihtyisyyttä sekä tarjoamaan taidekohtaamisia arkisten ympäristöjen keskellä. Taide jäsentää alikulkuja ja luo niistä paikkoja, joilla on mitäänsanomattomuuden sijaan oma, mieleenpainuva ja merkityksellinen luonteensa.

Alikulkujen taiteen rooli

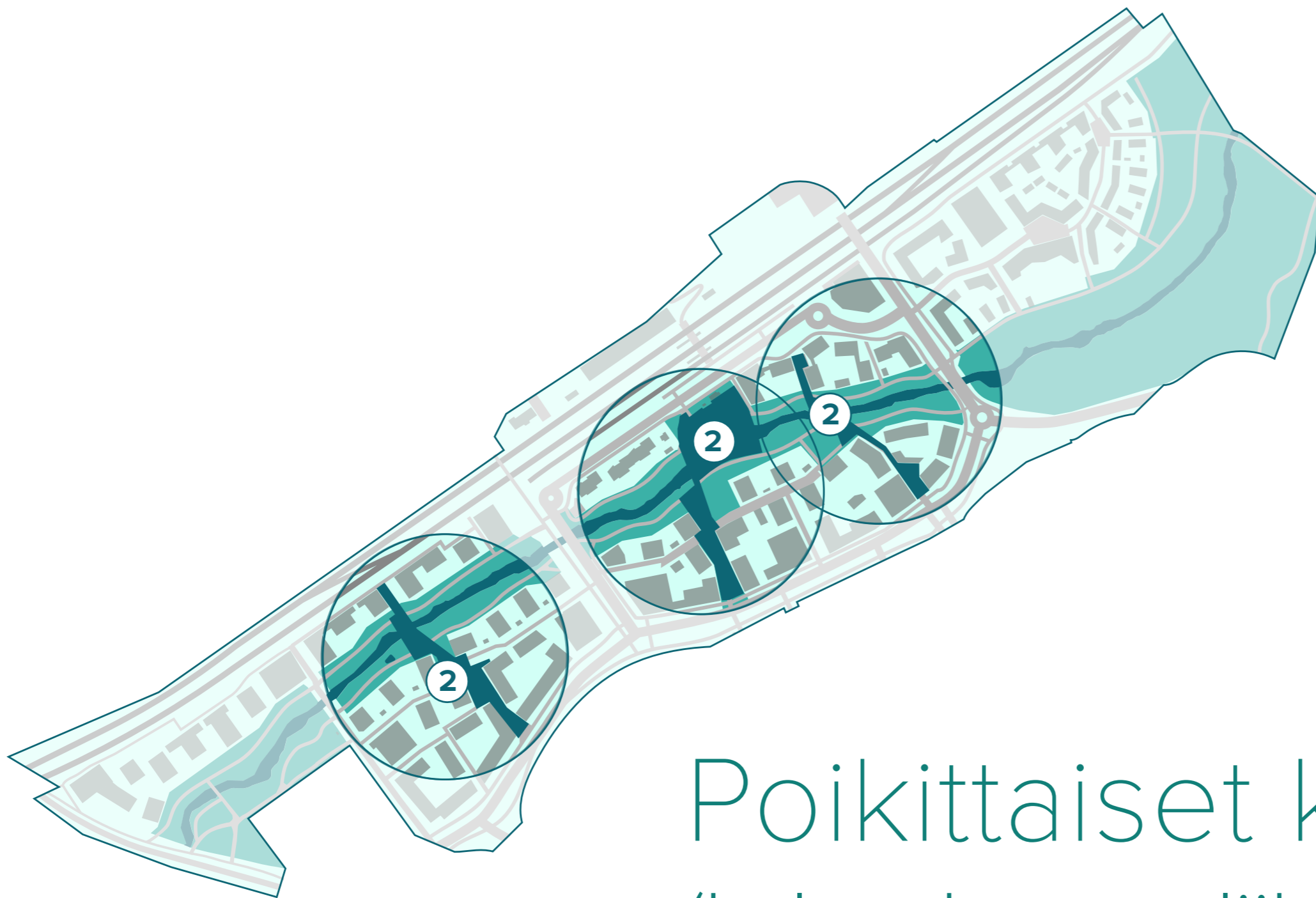
Alikuluissa taide asettuu tunnelien seinäpintoihin, joita voidaan käsitellä monin eri tavoin. Tavallisesti alikuluissa on totuttu näkemään seinämaalauksia ja maalaukseen perustuvaa katutaideä, mutta kiinnostava ja omalaatuinen lopputulos voi olla myös muunlainen kokonaisvaltainen käsittely taiteen keinoin. Tavanomaisesta poikkeava käsittely luo koko asema-alueelle erityislaatuisen luonteen ja auttaa erottamaan sen muista radan varren asemista. Lasihtissä voidaan alikulkuja lähestyä esimerkiksi valotaiteen ja keramiikan keinoin, tai monivälisestä useita taiteen tekniikoita yhdistellen.

Alikulkujen taiteen muoto

Suuret seinäpinnat mahdollistavat monipuolisen lähestymistavan, joka voi ammentaa sisällöllisesti esimerkiksi asema-alueen historiasta tai lähteä liikkeelle ajatuksesta alikuluista pohjoisen asema-alueen ja Lasihtin alueen yhdistävinä rakenteina ikään kuin eri osia yhdistävinä nivelinä. Alikulkuja voidaan käsitellä yksittäisinä kokonaisuuksina, jolloin kumpaankin alikulkuun tilataan erillinen teoskokonaisuus yksittäiseltä taiteilijalta tai taiteilijaryhmältä. Näin kummallekin alikululle muodostuu selkeä oma luonteensa ja visuaalinen identiteetti. Niitä on mahdollista ajatella myös parina, jolloin niihin tilattaisiin yhdeltä taiteilijalta tai taiteilijaryhmältä teospari, jotka käyvät vuoropuhelua keskenään. Parina käsiteltynä alikuluilla voisi olla omat luonteensa, mutta niillä olisi jokin olennainen yhtymäkohta, joko visuaalinen tai sisällöllinen tiivis yhteys.

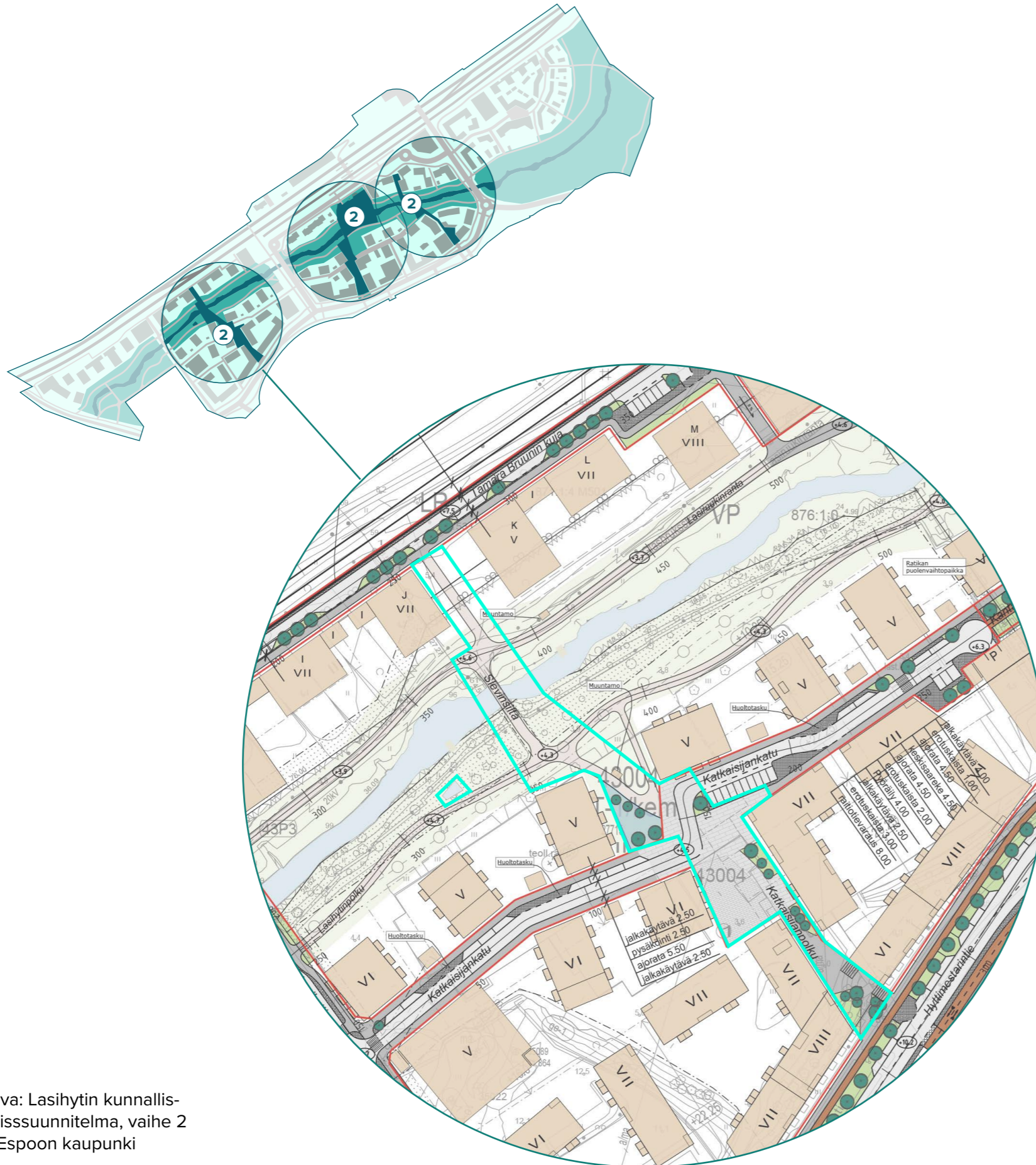
Aseman alikulut toimivat vanhan Kaukalahden ja uuden Lasihtin alueen yhdistävinä portteina.

Poikittaiset kulkureitit (kolme kevyen liikenteen reittiä)

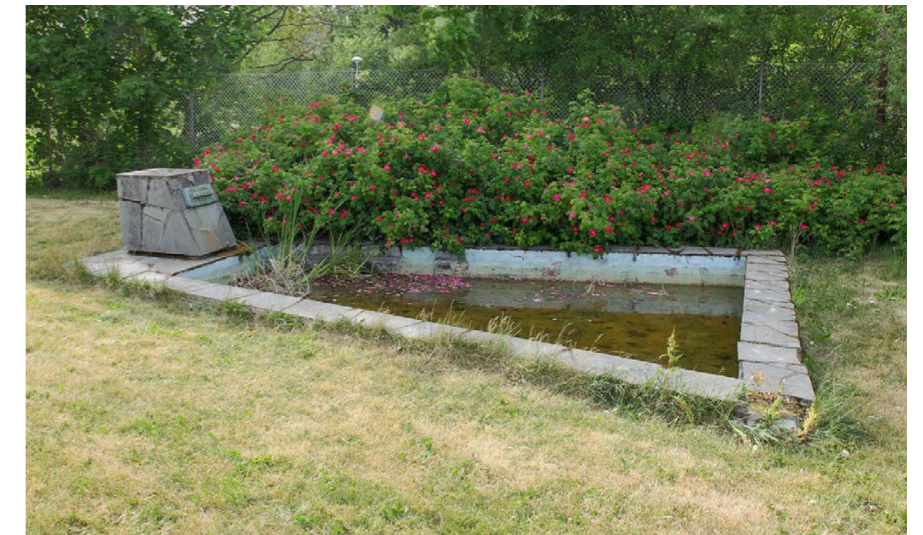
Joen ylitse muodostuu kolme keskeistä kävely- ja pyöräreittiä asemalle ja sieltä pois tai edelleen aseman pohjoispuolelle: Katkaisijanpolku–Slevinsilta, Hyttimestarinpolku–Sinkkivalkonsilta, Hyttipojankuja–Hyttipojansilta–Pumppuasemanpolku.

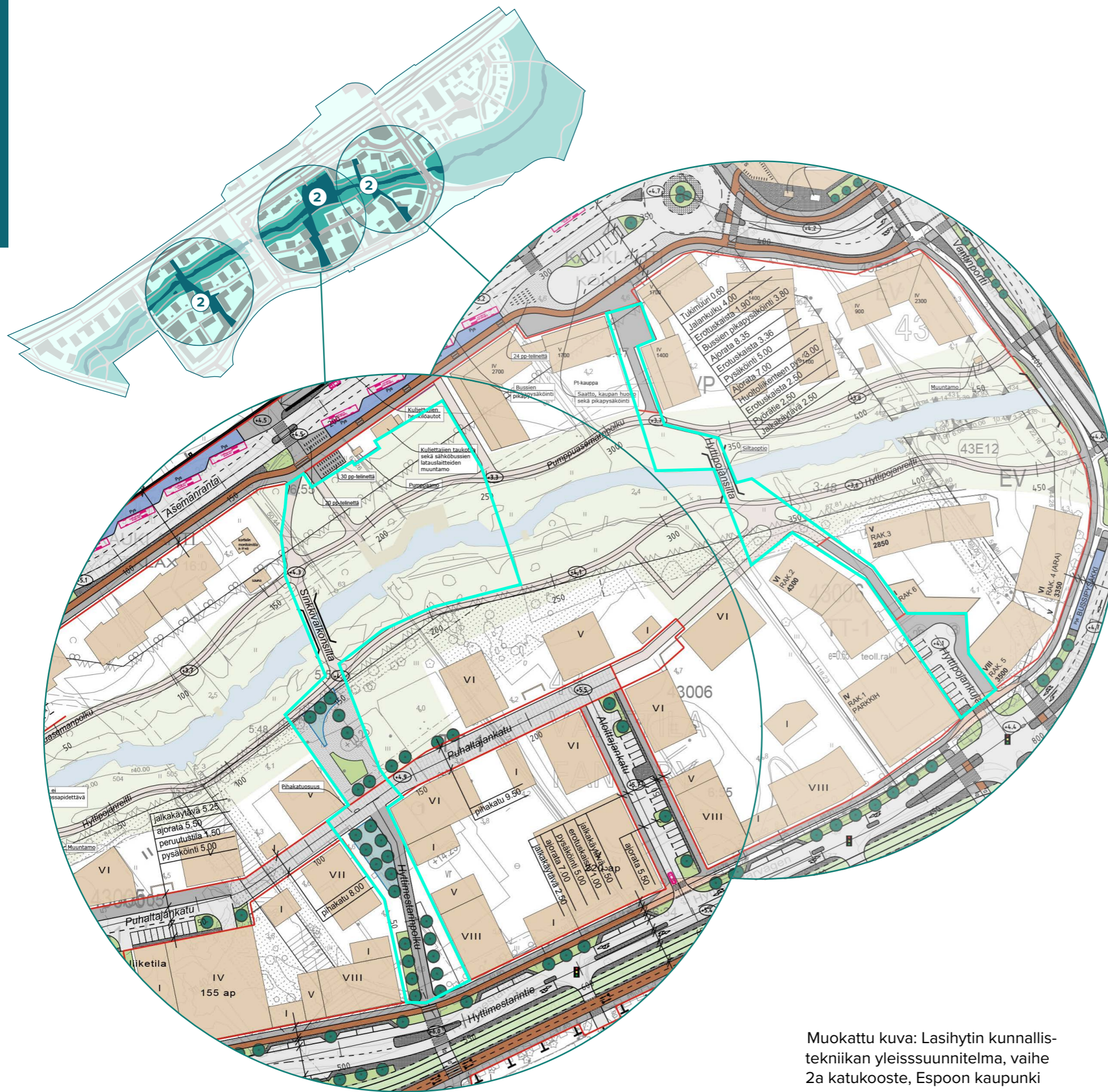
Muokattu kuva: Lasihytin kunnallistekniikan yleissuunnitelma, vaihe 2 katukooste, Espoon kaupunki

Katkaisijankatu – Slevinsilta

Hyttimestarintien ja Paavo Bruunin kujan yhdistävä kevyen liikenteen reitti kulkee asuinkerrostalojen välistä Katkaisijankadulta Katkaisijankadun poikki ylittäen Espoon joen Slevin sillalla ja jatkuen aina juna-aseman tuntumaan Paavo Bruunin kujalle. Reitillä varrella on Katkaisijankadun varteen muodostuva pieni aukio sekä jokirannan läheisyydessä Slevin historiallinen vesiallas, joka tullaan säilyttämään. Slevinsilta on jo olemassa oleva vanha historiallinen silta, joka on tarkoitus palauttaa alkuperäiselle paikalleen.

Slevin kaarihallen alkuperäinen vesiallas kunnostetaan. Taidetta on mahdollista tuoda altaan läheisyyteen. Kuva: Arkkitehtitoimisto Ark-byroon Oy Slev Ab Kaukalahden rakennushistoriaselvitys.

Hyttimestarintie – Sinkkivalkonsilta (keskellä)

Istutuksin reunustettu reitti kulkee asuin-kerrostalojen lomassa Hyttimestarintien pohjoispuolelta Puhaltajankadun poikki jokirantaan, jossa on leikkipaikka ja Sinkkivalkonsillan toisella puolella näköalalaituri ikään kuin jokialueen kokoavana pisteinä. Sinkkivalkonsilta on uusi rakennettava silta, joten teos voi mahdollisesti liittyä myös siltaan ja sen rakenteisiin. Laiturialueen ympärille kehittyi Lasihytin ”keskuspuisto”, joka kokoaan ohikulkijoiden lisäksi viikonloppuvieraita ja perheitä vapaa-ajallaan. Reitti saapuu linja-autolaitureille Asemarantaan ja jatkuu aina juna-asemalle asti.

Hyttipojankuja – Hyttipojansilta – Pumppuasemanpolku (oikealla)

Hyttimestarintietä lähtevä Hyttipojankuja johdattaa kulkijan asuinalueen läpi kohti jokirantaa. Hyttipojankujalla on asuinalueen lomassa levennys, joka on mahdollinen teoksen paikka. Reitti jatkuu Hyttipojansillalta Pumppuasemanpolulle ja siitä liikerakennuksen ohi aina linja-auto laitureille ja juna-asemalle. Hyttipojansilta on uusi rakennettava silta, joten teoksen osa voi mahdollisesti liittyä myös sillan rakenteisiin.

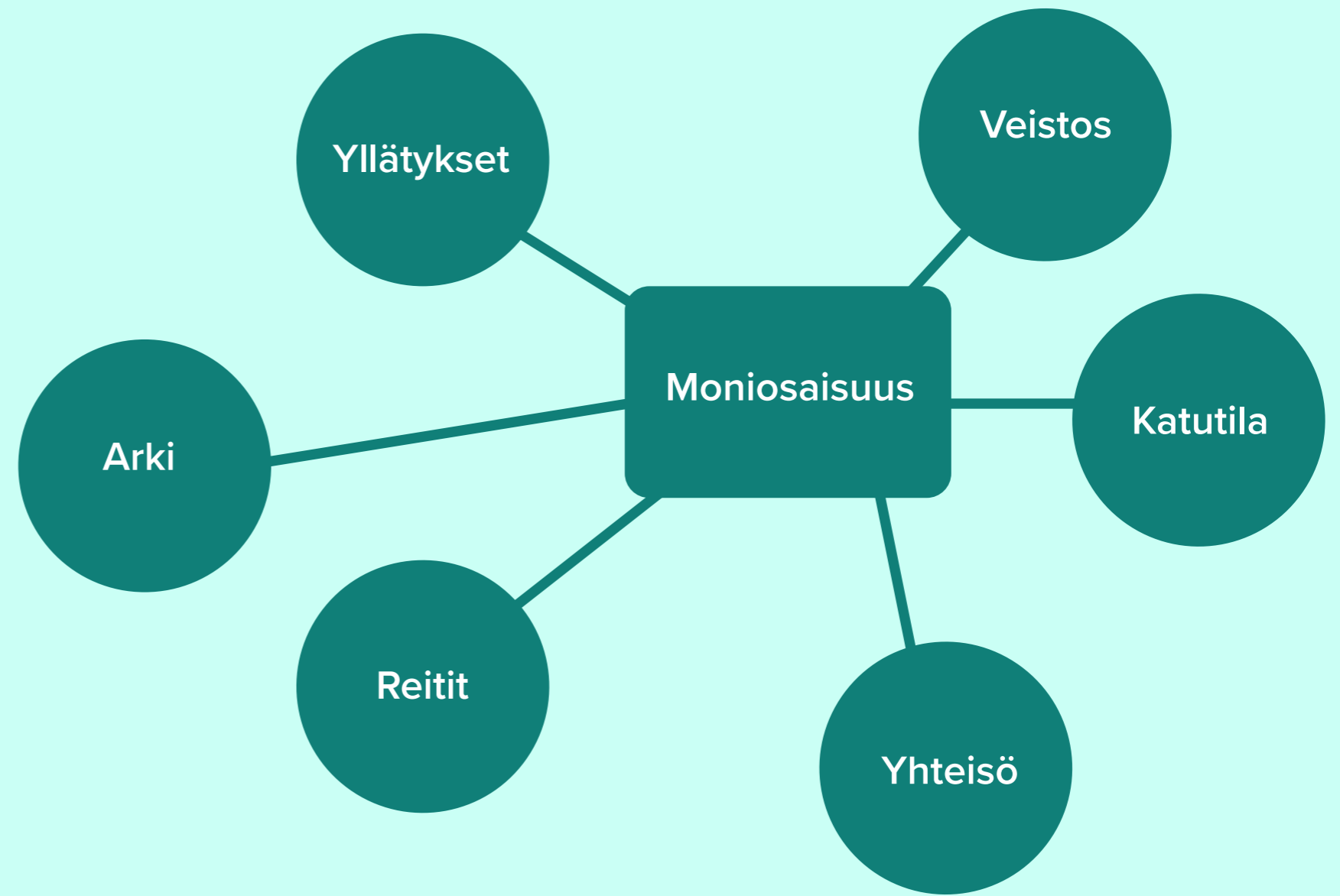
Muokattu kuva: Lasihytin kunnallistekniikan yleissuunnitelma, vaihe 2a katukooste, Espoon kaupunki

Taidekudelmia arjen kulkureiteillä

Nämä reitit ovat oiva paikka pienille yllättäville arjen kumppaneille eli moniosaisille taideteoksille ja teossarjoille, jotka ripottautuvat reittien varrelle. Moniosaiset teokset tarjoavat löytämisen iloa ja elävöittävät arkisia liikkumisreittejä. Ne auttavat alueella suunnistamisessa, rytmittävät matkantekoa tai voivat luoda tarinalliseksi muodostuvan kudelman kaupunkitilan katveeseen. Jokaisen reitin varrella on myös pieniä aukioita tai tien leventymiä, joihin teoksen osia voidaan sijoittaa ja näin teoksen osien keskinäisiä suhteita voidaan rytmittää eri tavoin. Aukioille voidaan suunnitella hieman isompia ja näyttävämpiä osia, joiden äärelle voi pysähtyä, kun taas kulkupätkille voidaan toteuttaa pienempiä osia, joiden huomaaminen ilahduttaa.

Taidetta kestävässä muodossa

Teokset toteutuvat julkiseen katutilaan, eivätkä asunto-osakeyhtiöiden tonteille. Jokaisen reitin ylittäessä Espoonjoen, niiden varrelle limittyä niin tiiviimmin rakennettua kaupunkitilaa asuinkortteleineen ja paikallispalveluineen kuin luonnonläheisempää ja väljempää jokimaisemaa. Tämä maisemallinen vaihtelu on hedelmällinen lähtökohhta taiteelle ja tarjoaa taiteilijoille monipuolisia

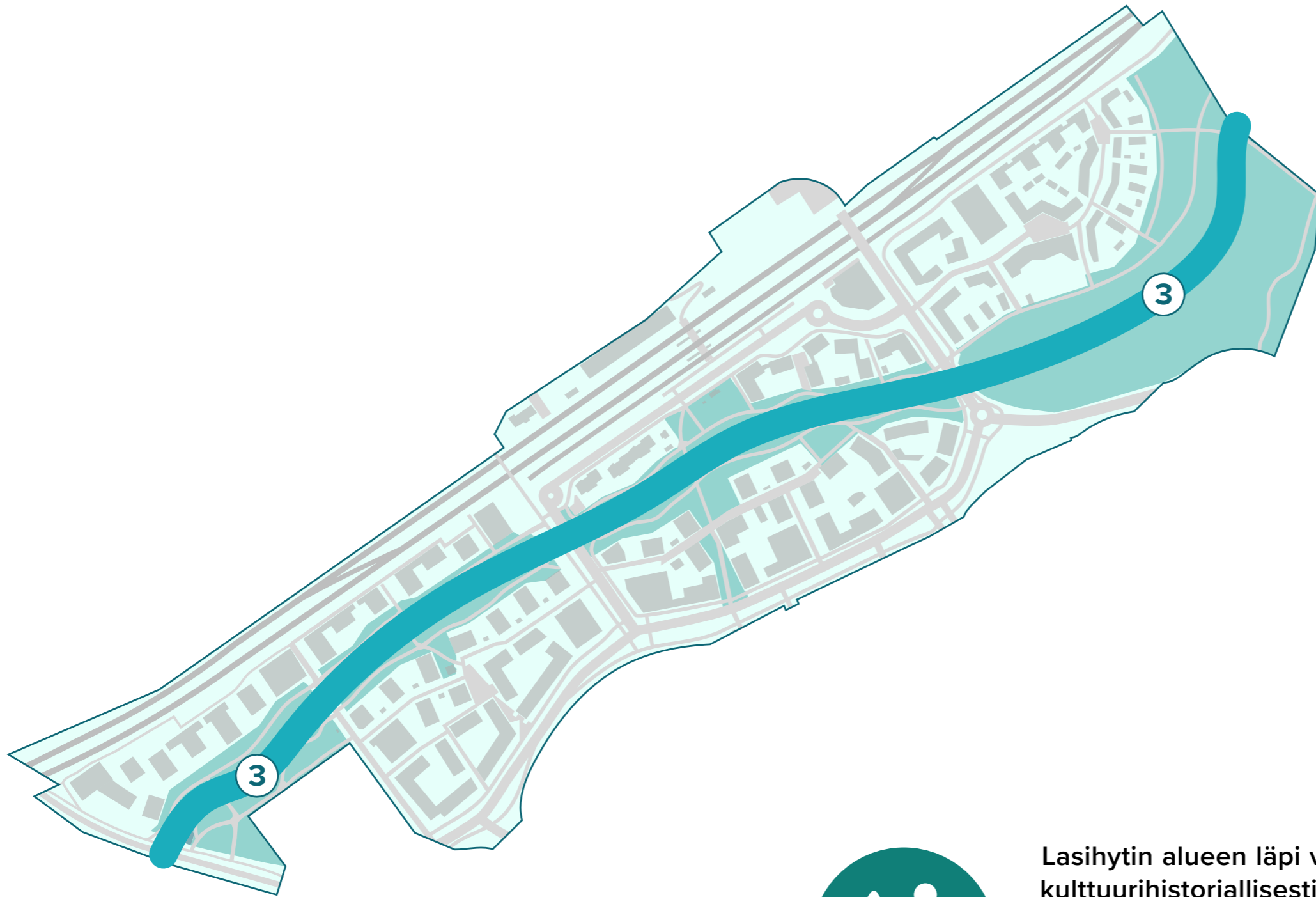
mahdollisuuksia lähestyä reittejä moniosaisten teoskokonaisuuksien avulla.

Lähtökohtaisesti jokaiselle reitille kutsutaan yksi taiteilija tai taiteilijaryhmä suunnittelemaan moniosainen taideteos, jolloin jokaiselle reitille syntyy oma luonteensa ja itsenäinen tunnistettava ulottuvuutensa. Sisällöllisesti moniosaiset teokset voivat lähteä liikkeelle esimerkiksi paikkasidonnaisuudesta eli tulkita alueen historiallisia kerrostumia ja paikan luonnetta tai toisaalta ne voivat limittyä vastuullisuuden teemoihin eri näkökulmista.

Materiaalien ja tekniikoiden puolesta moniosaiset teokset voidaan toteuttaa esimerkiksi perinteisemmällä kestävillä materiaaleilla kuten pronssiteoksina, kivistä, teräksestä tai muista kestävistä tai vaikkapa kierrätetyistä materiaaleista. Lähtökohdaksi voidaan myös asettaa, että teos elää ajan saatossa. Tämä voi näkyä käytännössä esimerkiksi

Moniosaiset teokset tarjoavat löytämisen iloa ja elävöittävät arkisia liikkumisreittejä.

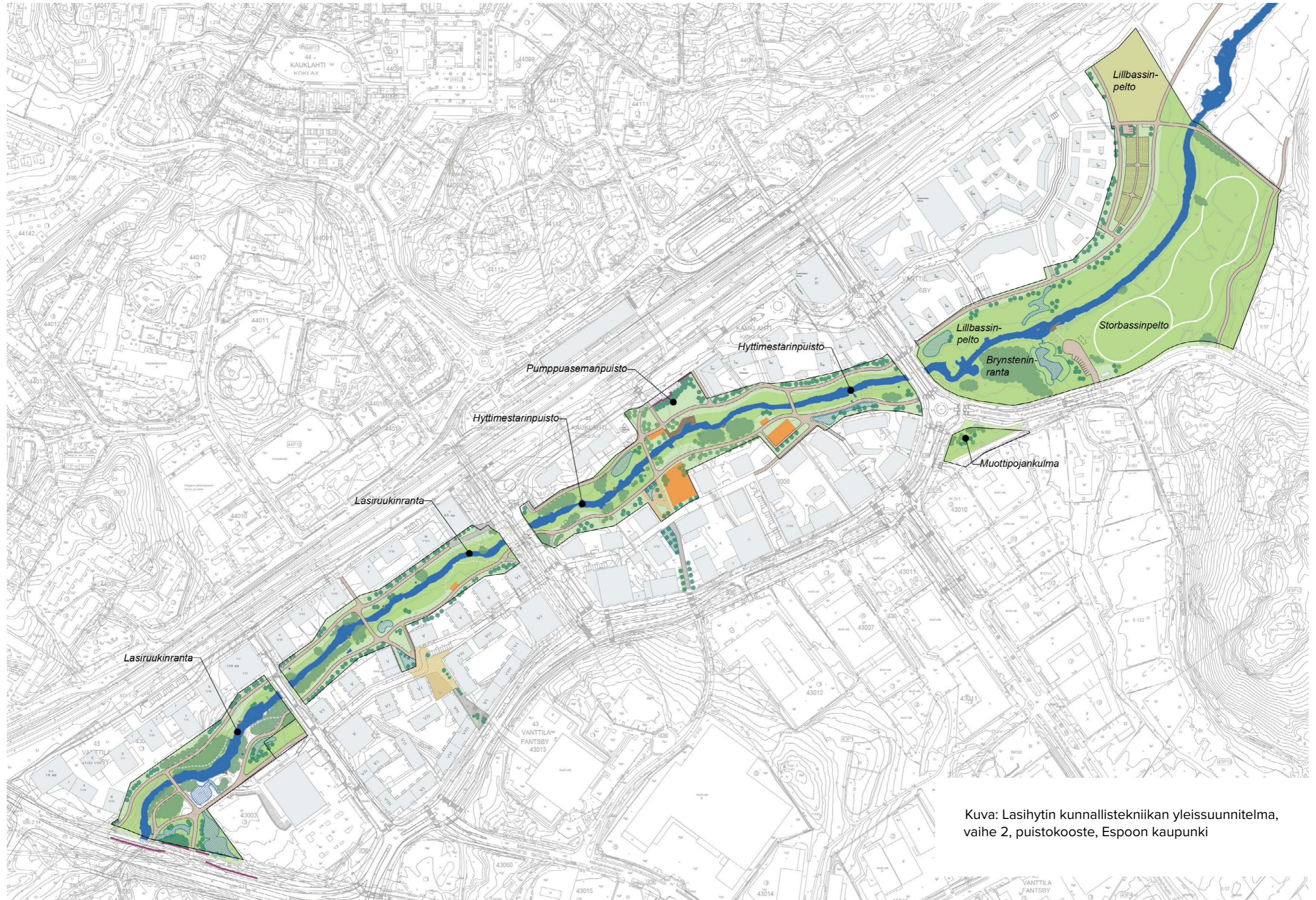
niin, että teoksen materiaalit muuttuvat ajan myötä – kuten vaikkapa harmaantuva puu tai elävät kasvit – tai sen luonne vaihtelee vuodenajan tai vuorokauden ajan mukaan (esim. luonnon valoa hyödyntävä teos). Teoksen osia voidaan integroida myös katutilan rakenteisiin kuten kiveyksiin, katuvaloihin, hulevesialueisiin tai aukoiden istuimiin.

Jokiranta

Lasihtin alueen läpi virtaa Espoonjoki, ja Espoonjokilaakso on kulttuurihistoriallisesti merkittävää aluetta. Joenranta on jo nyt lähitienoon asukkaille tärkeä virkistytymisalue ja se tulee olemaan keskeinen Lasihtin alueen kävely- ja pyöräilyliikenteen reitti myös tulevaisuudessa. Joki tuo ihmisiä yhteen ja sen varrelta löytyy myös alueen historiaan limittyviä yksityiskohtia kuten Slevin allas. Keskeisen kulkureitin ja virkistytymisreitin lisäksi joen varrella tulee olemaan erilaiseen toimintaan ja pysähtymiseen kannustavia elementtejä, kuten esimerkiksi näköalalaituri ja leikkipuisto. Nämä joenvarteen luodut kohokohtat tarjoavat kohtaamispaikkoja eri ikäisille asukkaille ja muodostavat jokirantaan monipuolisia toimintoja.

Kuva: Lasihytin kunnallistekniikan yleissuunnitelma, vaihe 2, puistokooste, Espoon kaupunki

Kaikkien espoolaisten yhteinen joki

Taiteen rooli ja muoto kohteessa:

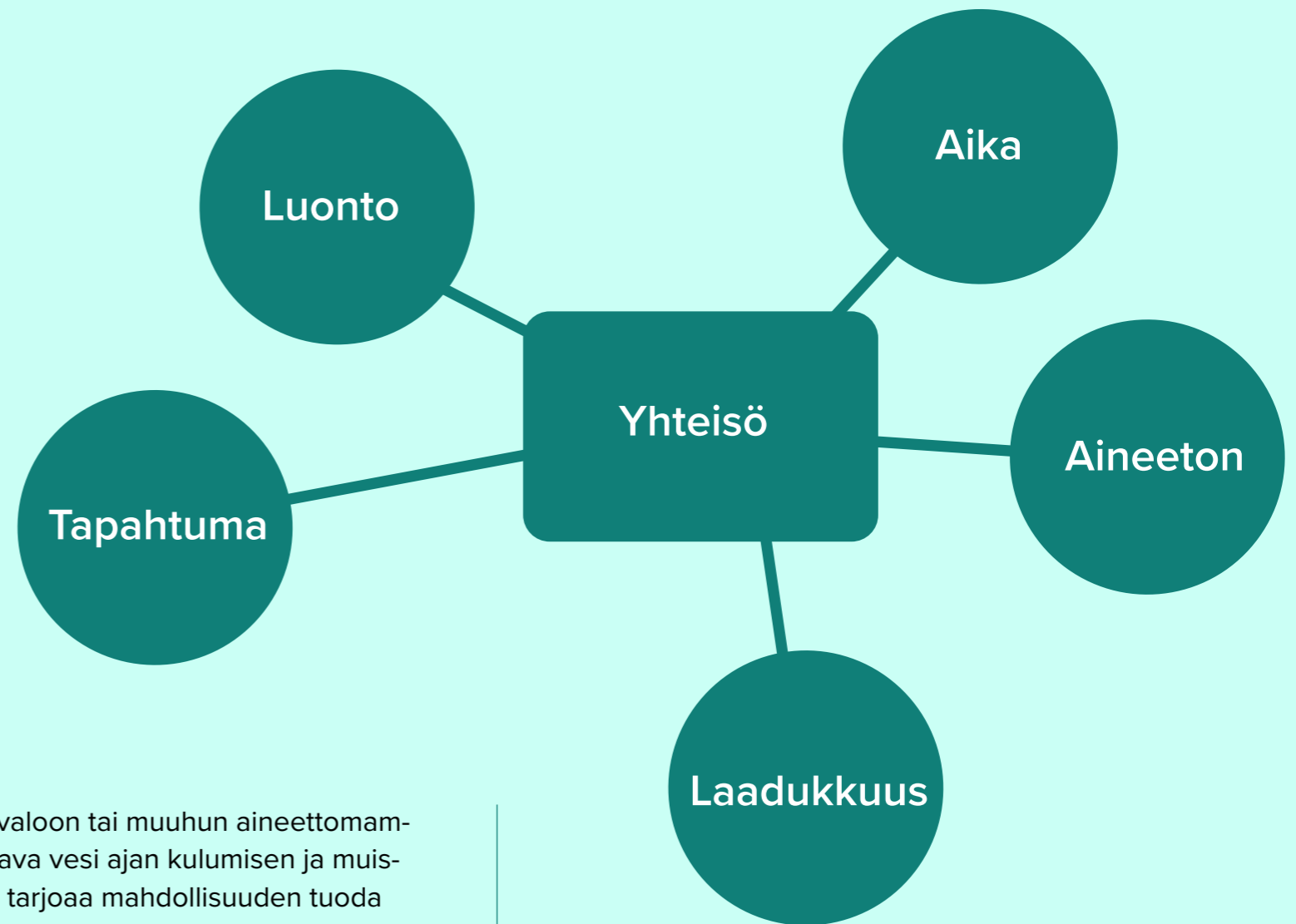
Taiteen avulla jokirantaan muodostuvaa toiminnallisuutta voidaan vahvistaa ja tukea. Koska jokiranta on ympäristöllisesti herkkää aluetta, tulee taiteen ottaa nämä ekologiset reunaehdot huomioon tai jopa lähtökohdiksi. Keskeisen sijaintinsa ja luonnonläheisyytensä ansioista jokiranta olisi luonteva alue esimerkiksi yhteisölähtöisesti toteutetun teoksen tai muun aineettoman teoksen kuten tutkimuksellisen tai prosessinomaisen teoksen paikaksi tai lähtökohdaksi. Yhteisölähtöinen tai aineeton teos voi tarttua esimerkiksi Espoonjokilaakson moni vuosituhantiseen historiaan tai keskittyä jokilaakson ekologiaan ja ekosysteemeihin.

Tapahtumallinen yhteisöteos tai tutkimuksellinen taideprosessi voi jättää jokirantaan näkyviä jälkiä, jotka herättävät aistimaan paikan historiaa tai pohtimaan rakennetun ympäristön, ihmisen ja luonnon suhdetta myös teoksen tapahtumallisen vaiheen jälkeen. Taiteen kautta alue voi muodostua yhteisen muistamisen ja jaettujen kokemusten paikaksi. Taideteos voi olla esimerkiksi alueen historiasta ammentava virtuaalisesti tai lisätyn todellisuuden keinoin toteutettu tarinallinen kävelyreitti. Vaihtoehtoisesti teos

voi pohjautua ääneen, valoon tai muuhun aineettomampaan materiaaliin. Virtaava vesi ajan kulumisen ja muistamisen vertauskuvana tarjoaa mahdollisuuden tuoda esiin taiteen keinoin esimerkiksi entisten tehdastyöläisten muistoja alueesta, tarjota uusille asukkaille kosketuspintaa oman alueensa historiaan tai kannustaa asukkaiden ja ympäristön kohtaamiseen.

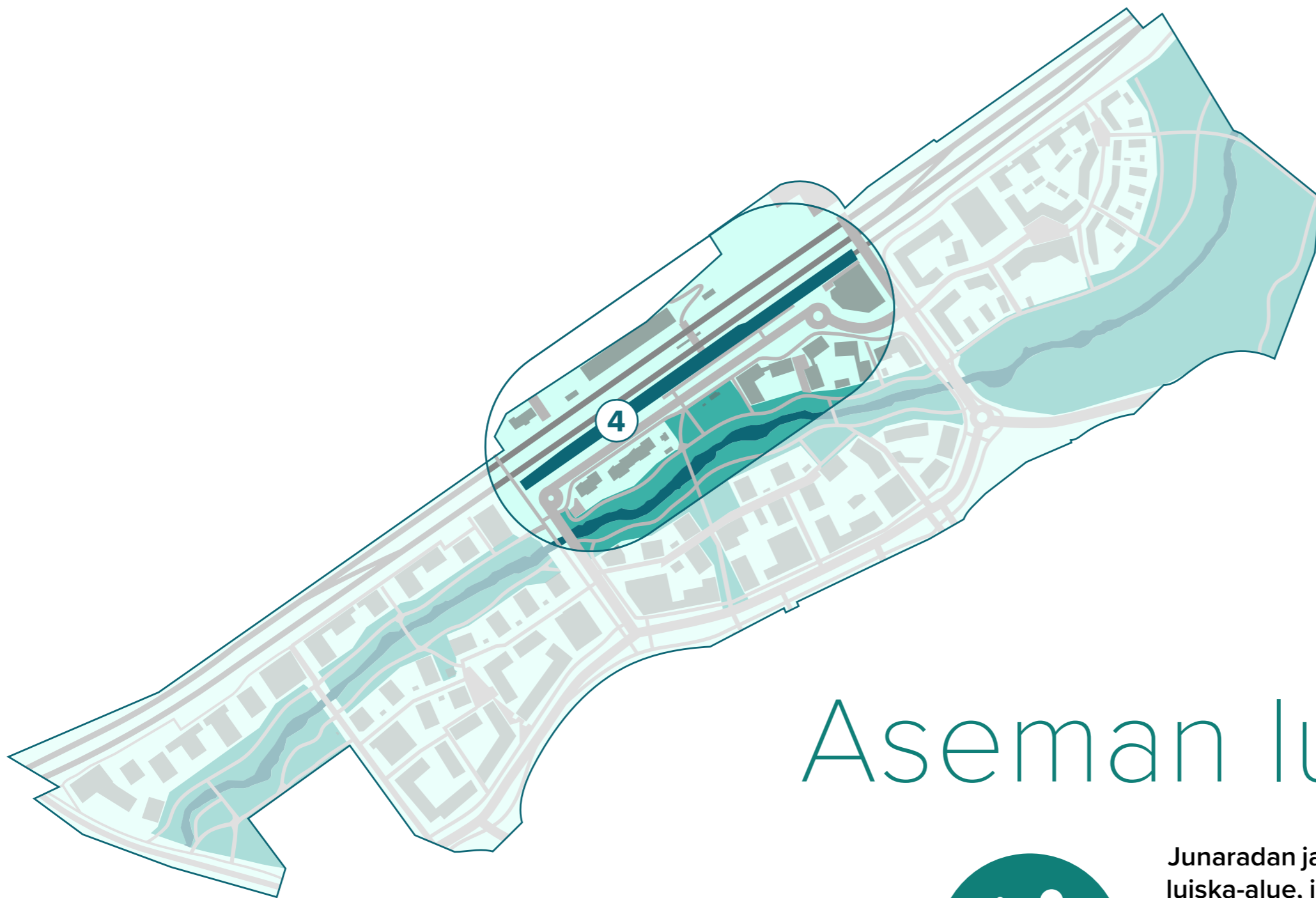
Yhteisölähtöisen tai prosessinomaisen teoksen ei kuitenkaan tarvitse välttämättä jättää tilaan näkyvää jälkeä vaan se voidaan muutoin dokumentoida laadukkaasti, jolloin se jatkaa elämäänsä dokumentaation kautta varsinaisen tapahtumallisen vaiheen jälkeen. Aineeton teos elää ihmisten mielissä ja muistoissa, eikä välttämättä tarvitse materiaalista lopputulemaa ollakseen vaikuttava.

Mikäli teos toteutuu yhteisölähtöisesti, sen toteuttaminen tulee ajankohtaiseksi vasta, kun alueelle on muuttanut ihmisiä. Ihmisten osallistumisen merkitykselliseen toteutukseen, teosprosessin laadukkaaseen valmisteluun sekä mahdollisten kohderyhmien saavuttamiseen on varattava tarpeeksi resursseja.

Jokirannan teos toteutuu vasta, kun asukkaat ovat muuttaneet Lasihyttiin.

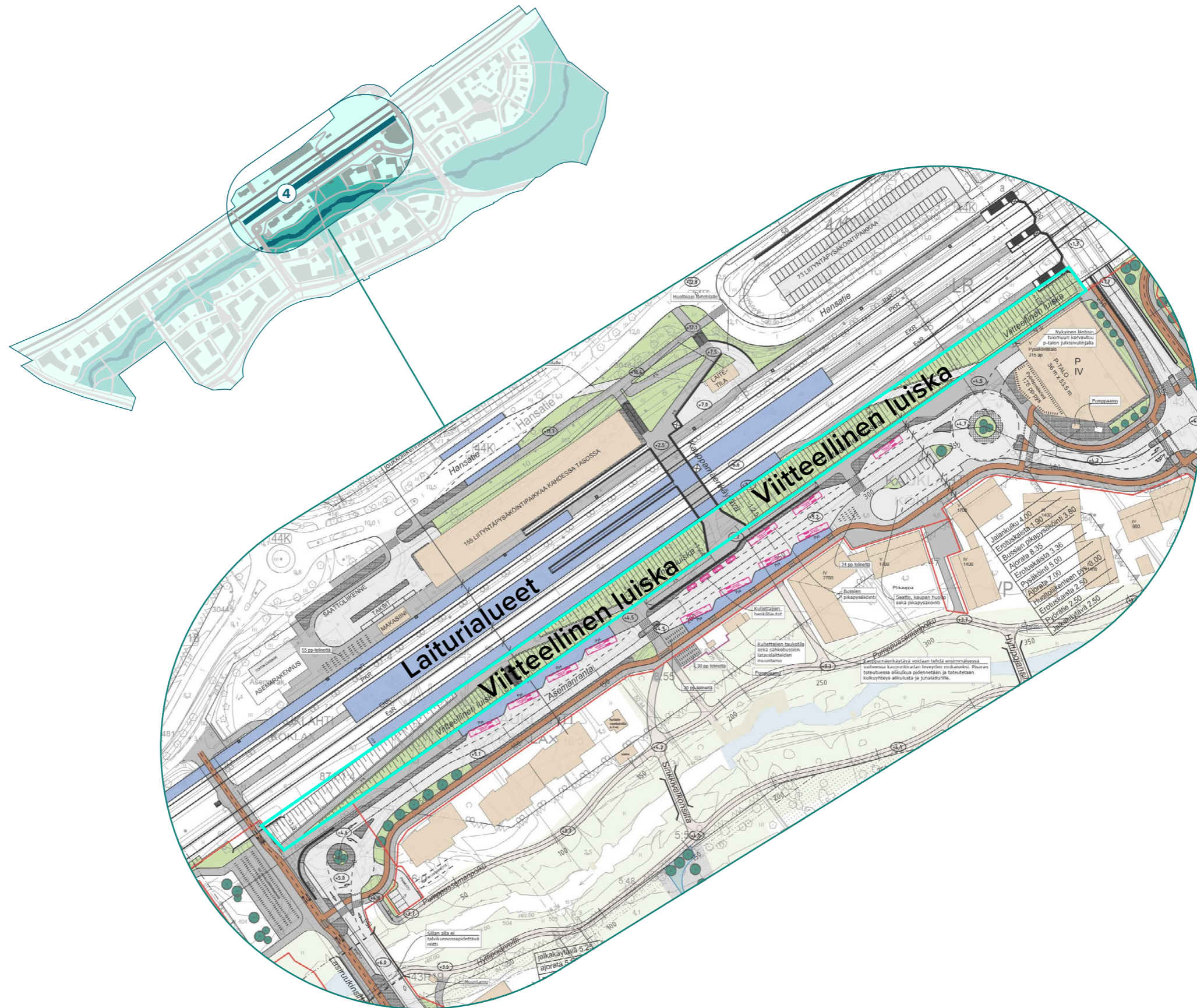
Osallistaminen ja yhteisöllisyys vaativat resursseja ja pitkiä valmisteluja. Se on tehtävä laadukkaasti, ettei kyseessä ole vain nimellinen asia. Espoon kaupungilla sekä EMMA:lla on omat menetelmänsä, kuinka asukkaita osallistetaan. Jokirannan osalta onkin pohdittava osana jatkosuunnittelua, tehdäänkö Lasihytissä tavalla tai toisella yleisemmin osallistavaa kaupunginosatoimintaa vai suunnitellaanko laadukas, yhteisöllinen teos.

Aseman luiska-alue

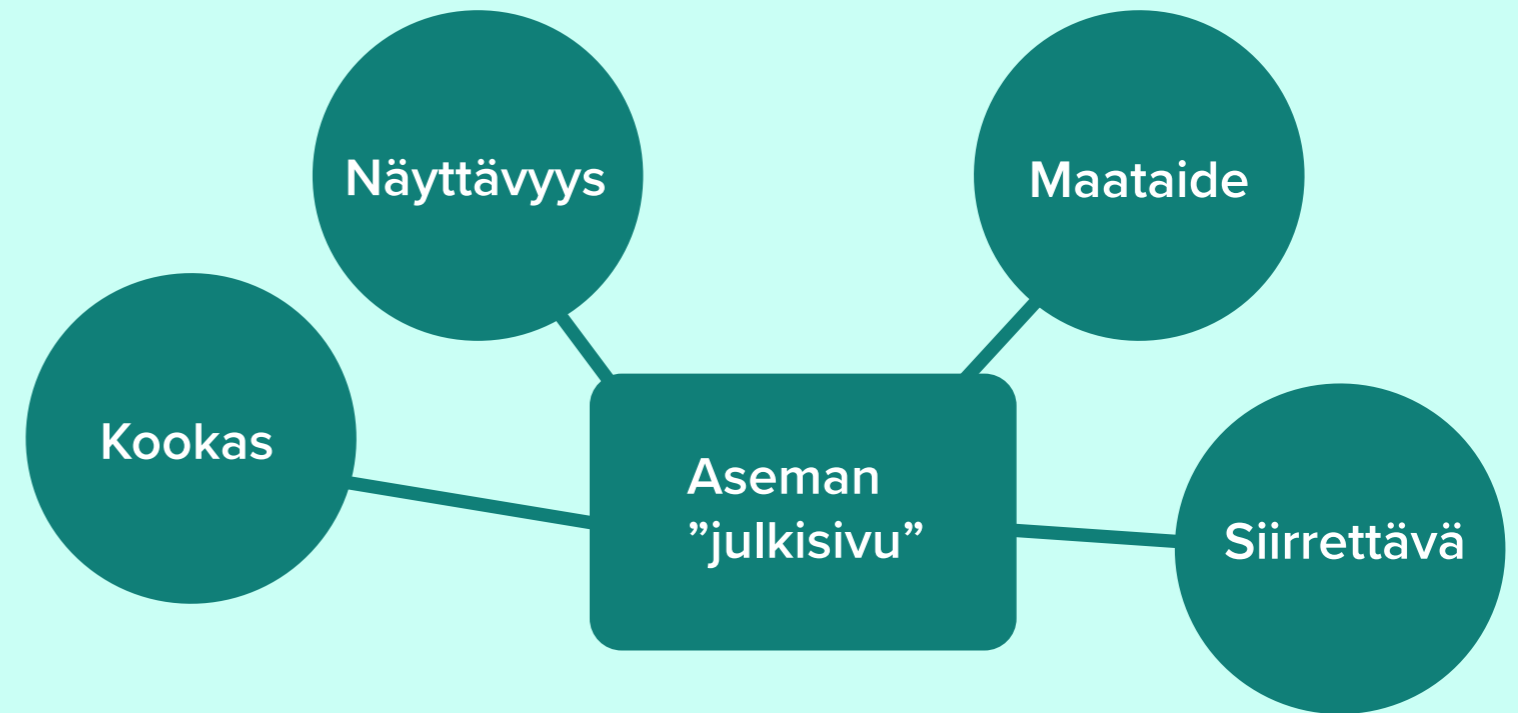

Junaradan ja linja-autopysäkkien väliin jää pitkä kalteva luiska-alue, joka on noin 14 metriä leveä ja nousee koko matkaltaan noin kaksi metriä kohti junaraiteita. Tämä luiska-alue näkyy sekä bussimatkustajille että junailijoille ja se on junalta tultaessa ensimmäisenä näkyvä ”julkisivu” Lasihtin alueelle, ja keskeinen paikka viihtyisän ensivaikutelman syntymisen kannalta. Väyläviraston toimialueelle kuuluva luiska-alue jää helposti suunnittelukohteena vaille huomioita ja jäsentymättömäksi välialueeksi, keskeisestä ja näkyvästä sijainnistaan huolimatta.

Muokattu kuva: Lasihytin kunnallistechniikan yleissuunnitelma, vaihe 1 katukooste, Espoon kaupunki

Viheralue Lasihtin julkisivuna

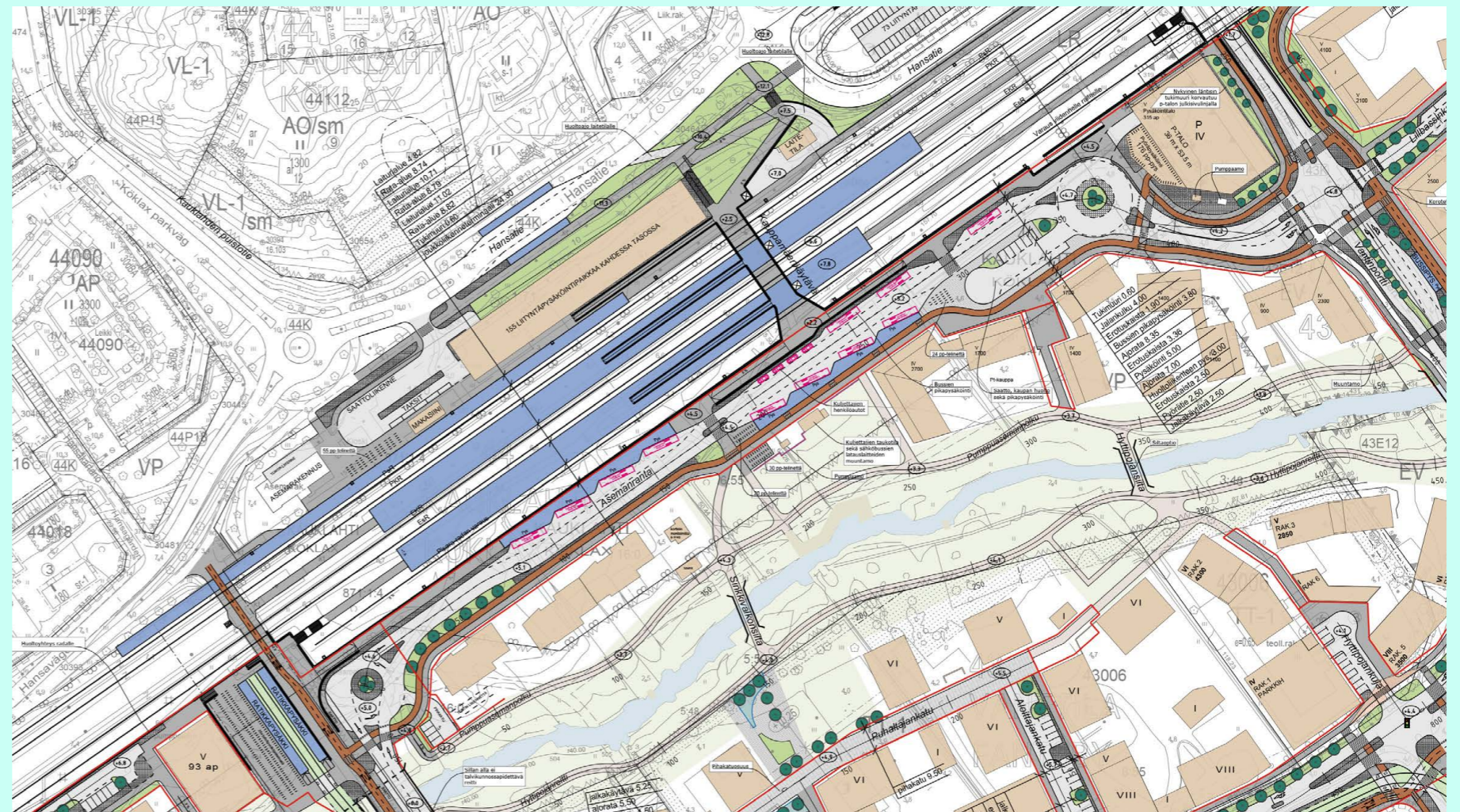

Taiteen rooli ja muoto aseman luiska-alueella

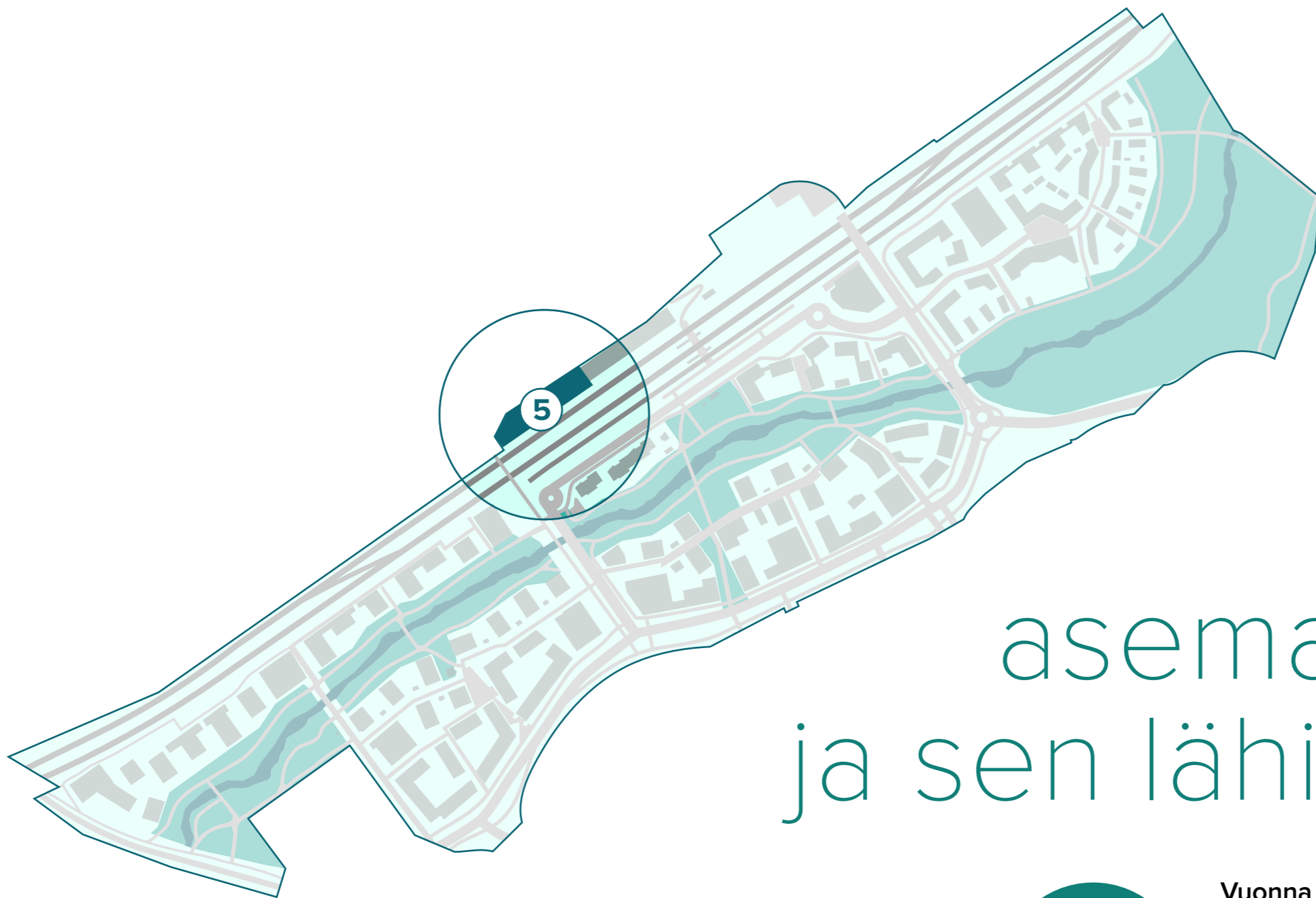
Luiska-alueen huomioiminen taiteen keinoin auttaa alueen jäsentymisessä ja viimeistelyyn ensivaikutelman luomisessa saavuttaessa Lasihtin alueelle. Taide voi jäsentää aluetta ja yhdistää juna-aseman sekä bussilaiturit tilalliseksi jatkumoksi ja kokonaisuudeksi. Luiska-alue on pitkä suhteellisen kapea ja pinnaltaan kalteva, ja sen muoto mahdollistaakin monenlaisia lähestymistapoja.

Esimerkiksi teos voi asettua osaksi luiskaa koostuen rohkean kookkaista ja näyttävistä elementeistä, jotka leikittelevät mittasuhteilla tai perspektiiveillä tai teos voi käsitellä maisemaa suoraan maa- tai ympäristötaiteen hengessä. On huomioitava, että luiskan paikalla on tulevaisuudessa optio lisäraiderakentamiselle, joten teos voidaan suunnitella siirrettäväksi. Siirrettävyys voi olla myös osa teoksen sisällöllisiä merkityksiä. Vaihtoehtoisesti teos voidaan suunnitella väliaikaiseksi mikä antaa mahdollisuuden erilaisiin materiaaliratkaisuihin.

Mikäli kohdetta ei käsitellä taiteen keinoin vaihtoehtona on laadukkaan ympäristörakenteen toteuttaminen tai käsittely harkittujen istutusten keinoin.

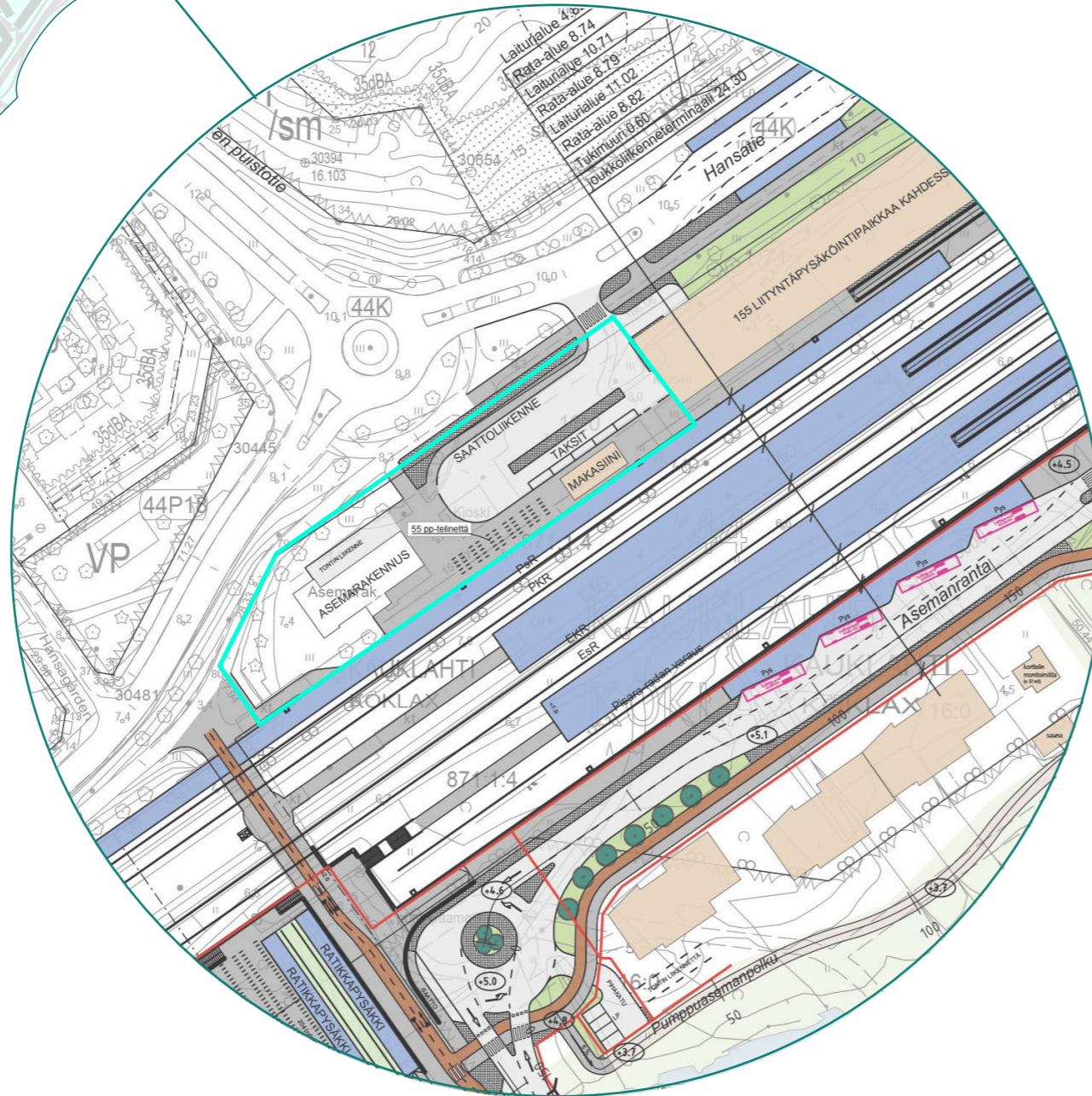
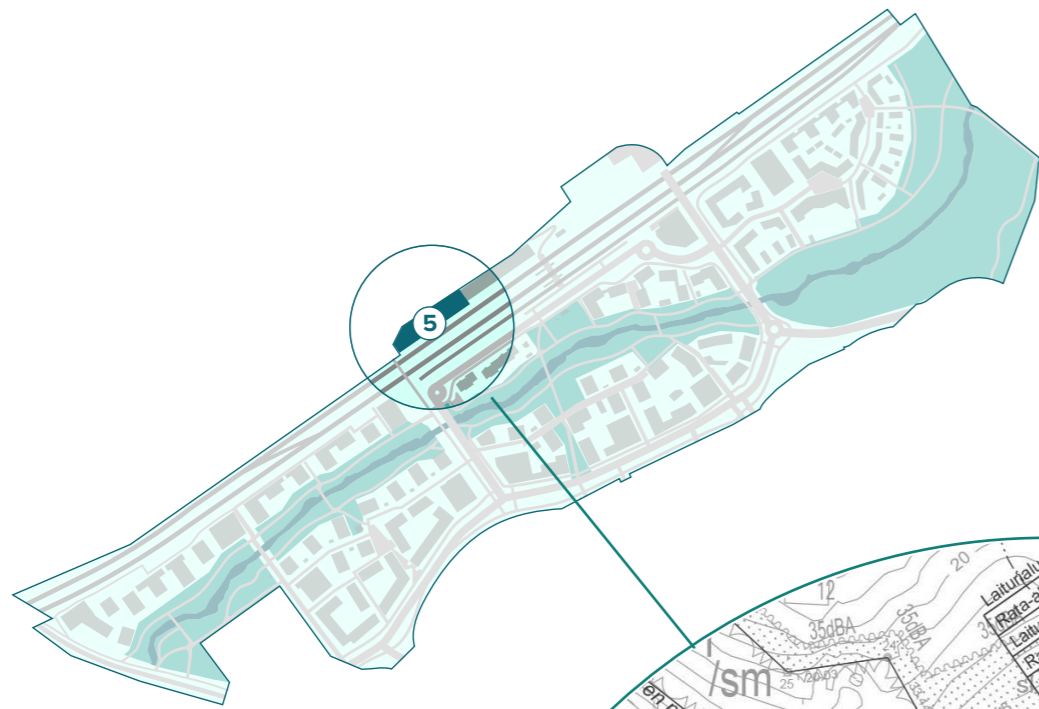
Aseman luiska-alueelle rakentuu mahdollisesti viides raide. Kuva: Lasihtin kunnallistekniikan yleissuunnitelma, vaihe 2 katukooste, Espoon kaupunki

Vanha asemarakennus ja sen lähiympäristö

Vuonna 1903 valmistunut Kauklahten vanha asemarakennus on Helsingin ja Turun välisen junaradan tyypillinen pieni asema. Bruno Granholmin suunnittelema rakennus on osa Kauklahten aseman valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY). Kun vanhat teollisuuskiinteistöt joudutaan purkamaan Lasihytistä niiden huonon kunnon takia, asemarakennuksen merkitys elävänä alueen historiasta kertovana paikkana tulee korostumaan entisestään. Sen ympäristössä voitaisiin nähdä historiaa kunnioittavaa taidetta.

JULKISIVU KAAKKO

1:200

Aseman julkisivu Lasihyttiin päin. Kuva: Kauklahten aseman korttelisuunnitelma 2021.

Muokattu kuva: Lasihytin kunnallistekniikan yleissuunnitelma, vaihe 2 katukooste, Espoon kaupunki

Historian merkitys vahvistuu taiteen avulla

Vanhan asemarakennus ja sen välitön lähiympäristö on näkyvä paikka, joka yhdistää niin Kauklahden pohjoispuolen kuin rakentuvan uuden Lasihtin alueen. Rakennus ja sen lähiympäristö näkyy niin junan kyydistä kuin asemalle saapuville matkustajille. Rakennuksessa tulee asumisen lisäksi olemaan liiketilaa ja mahdollisuus terassitoiminnalle. Sen läheisyyteen tulee rakentumaan uusi pysäköintitalo, minkä lisäksi aseman läheisyyteen kehitetään pyöräpysäköintialueita nykyistä enemmän.

Taide nostaa historian osaksi uutta asuinalueita

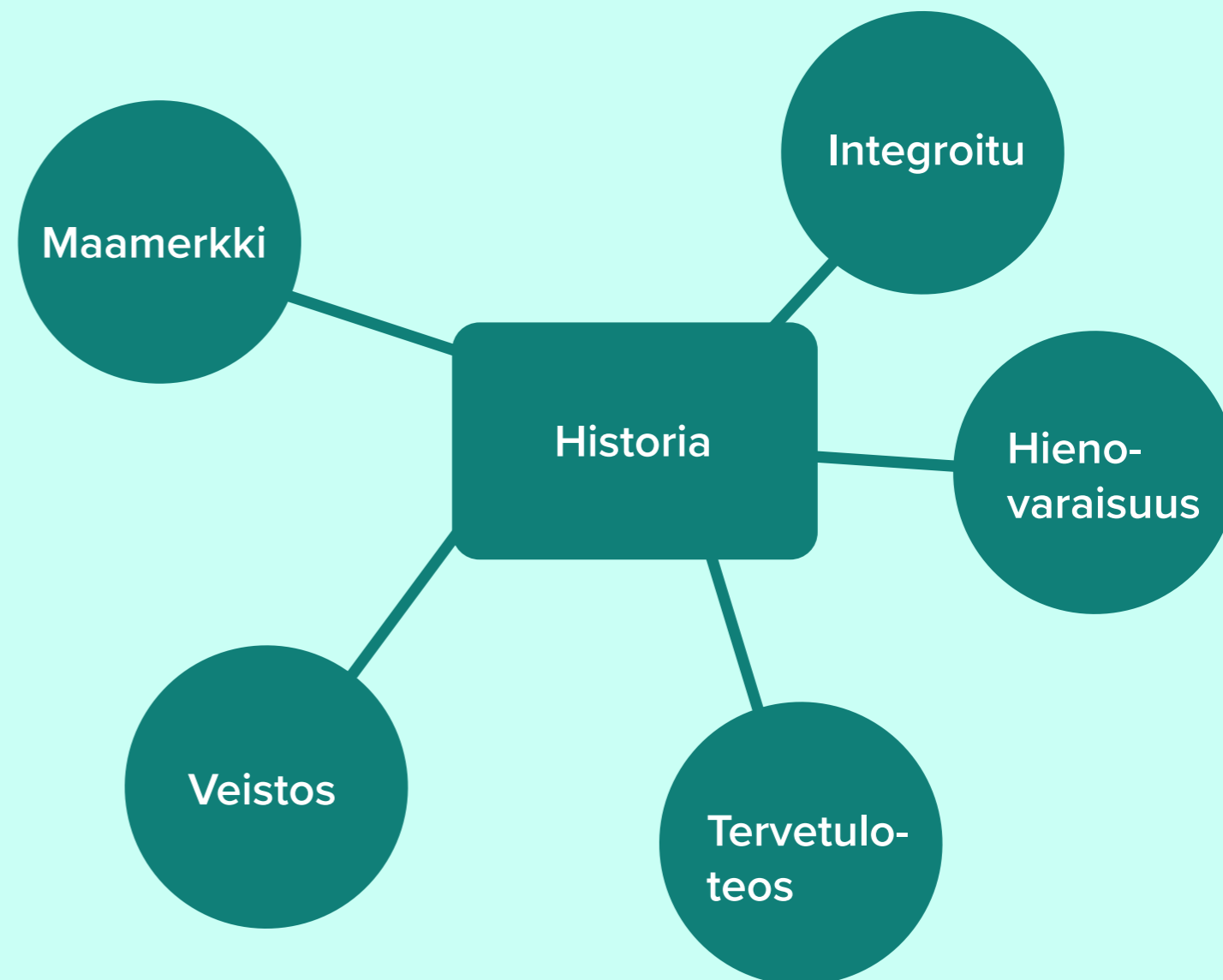
Taide osana asemarakennuksen seudun jäsentymistä voi tuoda esiin alueen historiaa sekä auttaa sitomaan uuden rakennettavan parkkihallin osaksi aluetta. Lähtökohtana on, että teos ei kilpaile asemarakennuksen kanssa vaan pikemminkin nostaa sitä esiin ja auttaa hienovaraisesti korostamaan sen merkitystä alueellisesti tärkeänä historiallisena elementtinä. Ajatuksena on kunnioittaa teoksella historiallisesti merkittävää ympäristöä ja tuoda sitä näkyväksi ja arvostetuksi osaksi kehittyvää kaupunkinosaa. Teos voi toimia myös yhdistävänä tekijänä uuden

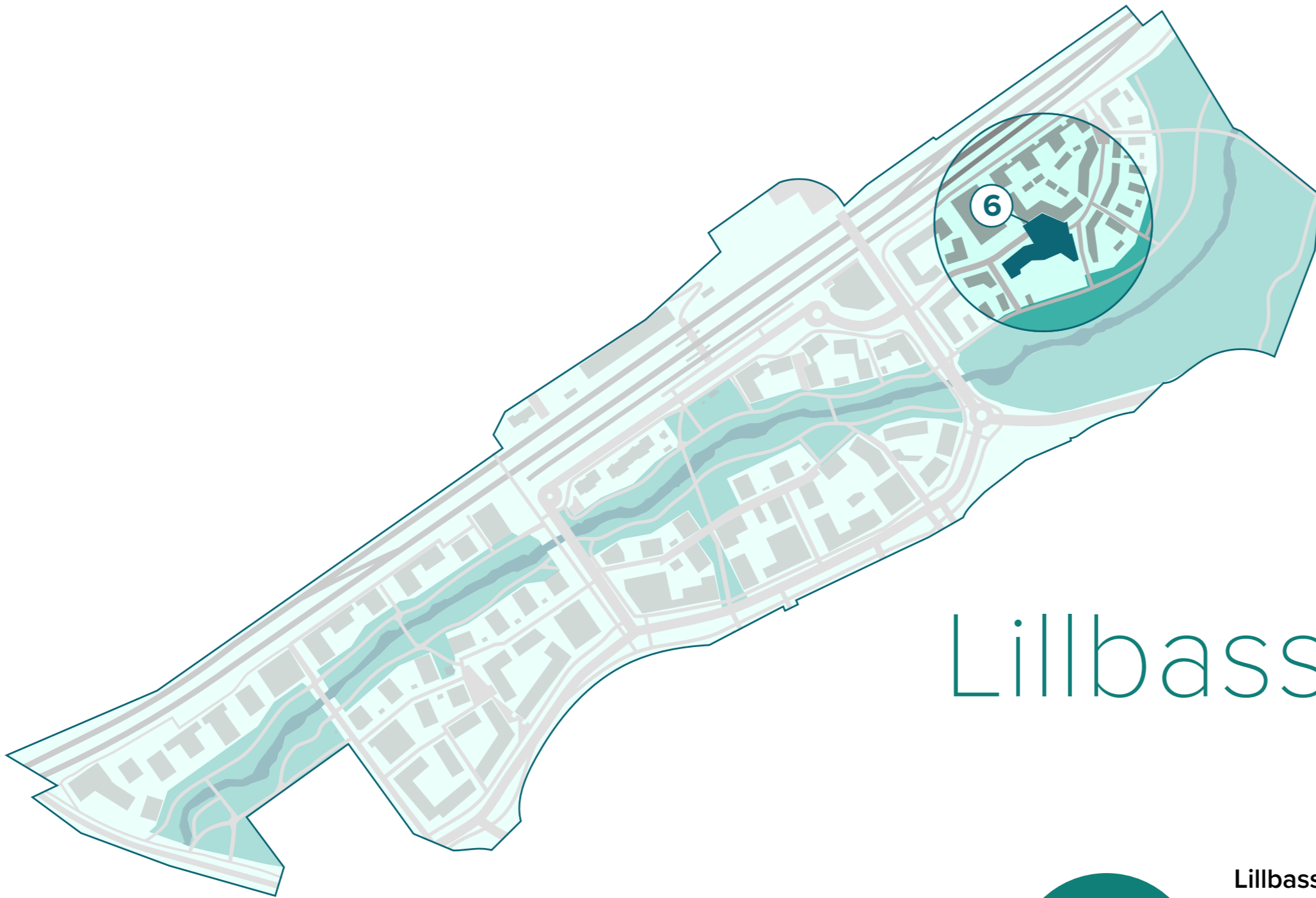
pysäköintirakennuksen sekä historiallisen aseman välillä asettaen ne mielekkääseen vuoropuheluun keskenään.

Veistos tai integroitu pintoihin

Toteutukseltaan teos voi olla esimerkiksi pienelle asemarakennuksen eteen muodostuvalle aukiolle sijoittuva veistos, joka ammentaa alueen historiasta ja tarjoaa pysähtymispaikan. Teoksen ei tarvitse olla kooltaan valtava näkyäkseen myös junamatkustajille erottaen näin osaltaan Kauklahden aseman muista radan varren asemista. Mahdollisuutena on myös, että teos kytkeytyy aukion pintarakenteisiin tai rakennettavan pysäköintitalon pintoihin. Esimerkiksi valon tai muun elementin kautta teos voi luoda tarinaa aseman ja pysäköintirakennuksen pinnoille.

Teoksen tekijälle annetaan kattava lähtötietopaketti, josta ilmenee aseman ja alueen pitkä historia.

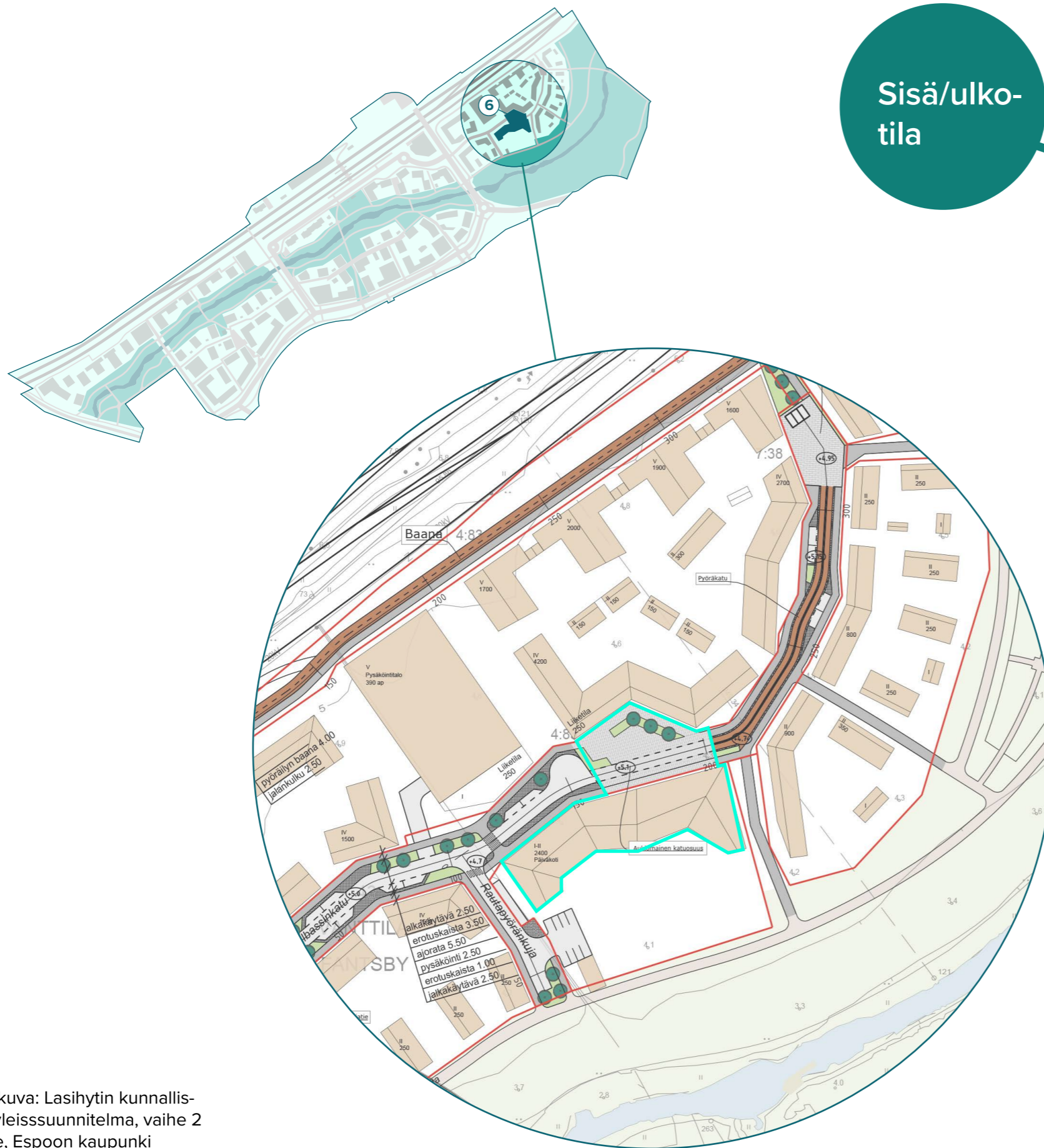

Lillbassinaukio ja päiväkoti

Lillbassinaukio rajautuu etelässä alueen päiväkotiin ja pohjoisessa liiketilarakennukseen. Aukio tulee olemaan itäisellä Lasihtin alueella tärkeä julkinen aukio, ja siitä lähtee asuinkortteleiden poikki kevyen liikenteen reitti. Taide aukiolla voi vahvistaa aukion muodostumista tärkeäksi alueelliseksi kohtaamis- ja oleskelupaikaksi. Lillbassinaukion eteläpäättyyn rakentuva päiväkotirakennus on yksi keskeisistä Lasihtin alueelle rakennettavista uusista palveluista, ja rakennuksen sisätilat ovat myös mahdollinen taiteen sijoituspaikka.

Yhteinen tila

Sisä/ulko-tila

Veistos

EMMA:n
kokoelma

Kohtaamispaikkana päiväkot

Lillbassinaukio ja päiväkotirakennus tarjoavat useita erilaisia toteutusvaihtoehtoja taiteelle. Teos on mahdollista toteuttaa siten, että osia siitä sijoittuu aukiolle ja osia rakennukseen, jolloin aukion julkinen tila jatkuu päiväkodin puolijulkisessa aulatilassa tai esimerkiksi sen julkisivussa.

Vaihtoehtoisesti Lillbassinaukion teos voi olla yksittäinen pysyvä taideteos, joka edesauttaa aukion muodostumista alueelliseksi kohtaamispaikaksi. Se voi olla maamerkinmäinen veistos luoden aukiolle omaa identiteettiä tai yhteiseen tekemiseen ja toimintaan kannustava kokonaisuus. Päiväkodin sisälle sijoittuva teos puolestaan tarjoaa mahdollisuuksia sellaisten materiaalien käyttöön, jotka eivät julkisissa ulkotiloissa ole mahdollisia sääolosuhteiden vuoksi. Kohteeseen voidaan myös harkita EMMA:n kokoelmiin jo kuuluvan teoksen sijoittamista päiväkotirakennukseen.

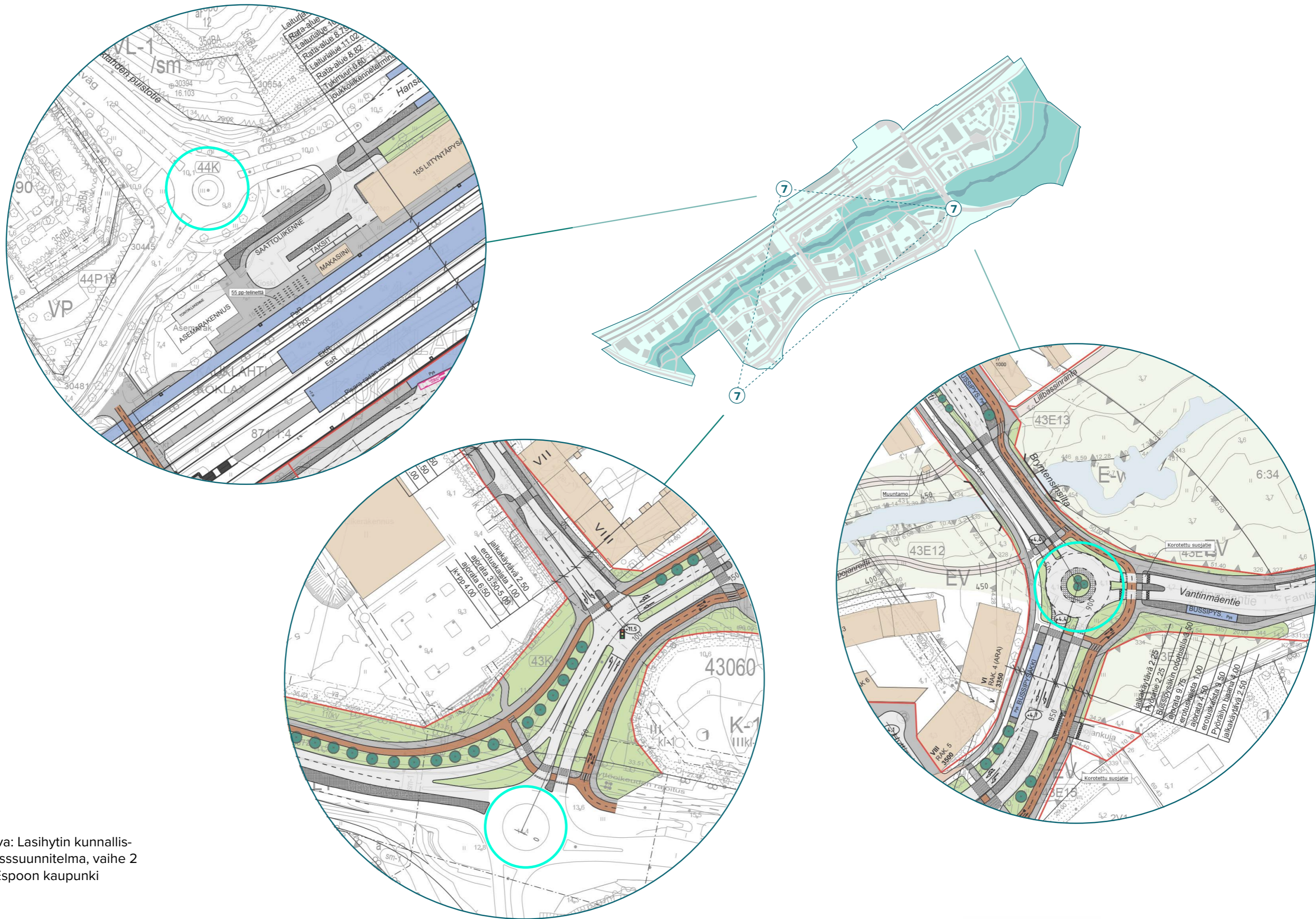
Muokattu kuva: Lasihtyn kunnallistekniikan yleissuunnitelma, vaihe 2 katukooste, Espoon kaupunki

Liikenneympyrät saapumisen paikkoina

Lasihtin läheisyydessä on kolme keskeistä kierto-liittymää, jotka ovat olennaisilla saapumisreiteillä. Näitä liikenneympyröitä voidaan ajatella yksittäisinä taidekohteina, jotka kuitenkin kytkeytyvät toisiinsa.

Muokattu kuva: Lasihtyn kunnallisteekniikan yleissuunnitelma, vaihe 2 katukooste, Espoon kaupunki

Taidetta Lasihtin porteilla

Aseman pohjoispuolella Hansatien ja Kauklahten puistotien kiertoliittymässä on jo Markku Hakurin vuonna 2006 valmistunut ruostumattomasta teräksestä valmistettu Kielo-teos. Kahden muun keskeisen liikenneympyrän huomioiminen taiteella muodostaisi näin ollen luontevan jatkumon Hakurin teokselle.

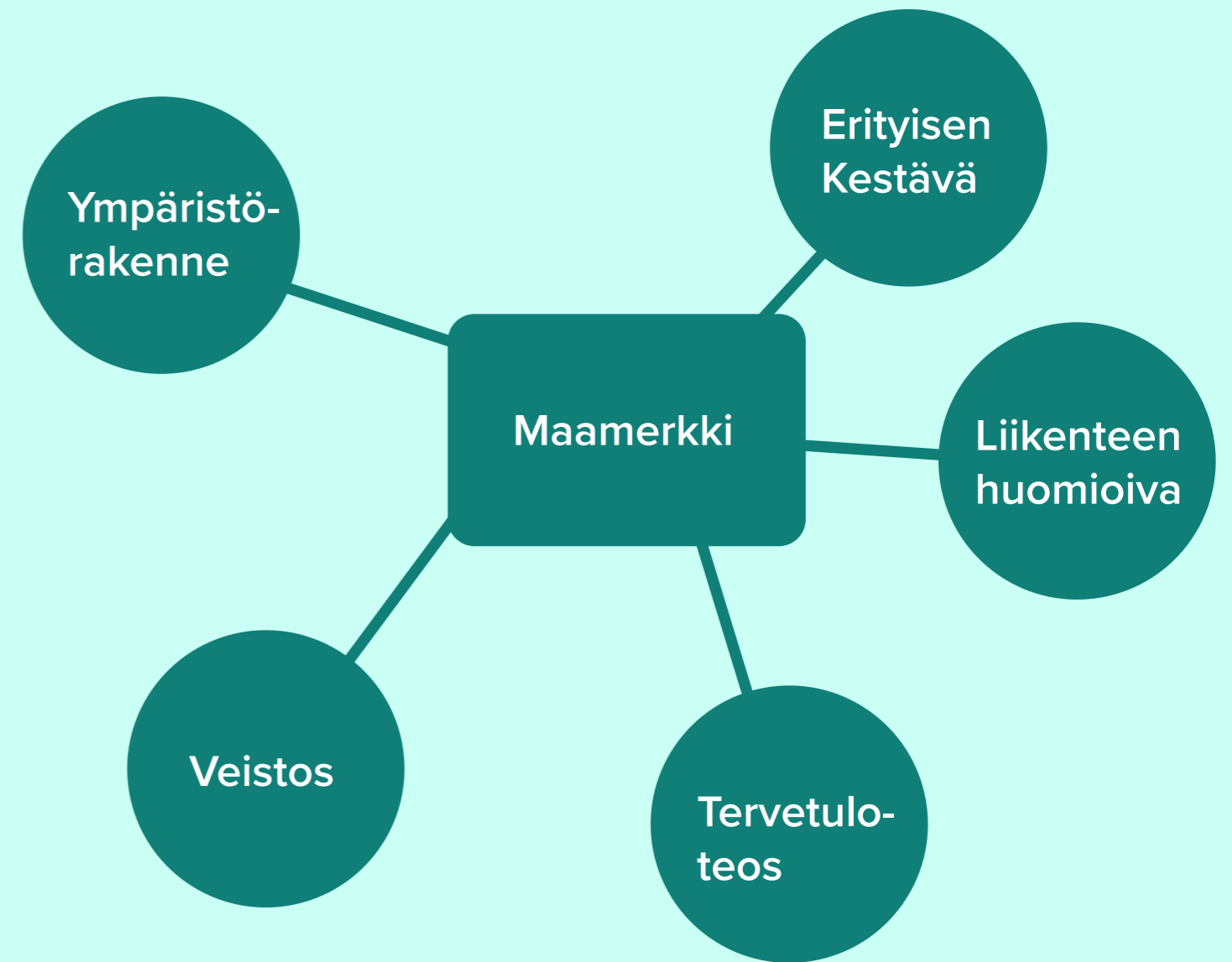
Luonnon elementit ohjaavat Lasihttiin

Näkyvät, pysyvät, maamerkkimäiset taideteokset liikenneympyröiden keskellä merkkaisivat Lasihtin alueelle tuloa ja toivottaisi tervetulleeksi eri suunnista. Ne auttaisivat osaltaan alueella suunnistamisessa ja ilahduttaisivat arkisten matkojen lomassa. Hakurin teoksessa on selvä luontoaihe kielon muodossa, temaattisesti kaksi muuta liikenneympyräteosta voisivatkin ammentaa myös kestävydestä tai ekologiasta. Muotokieleltään ne voivat kuitenkin erottautua Hakurin teoksesta, eikä niiden tarvitse

olla samoilla materiaaleilla toteutettuja. Liikenneympyröihin sijoituvia teoksia voi lähestyä erillisinä kohteina, joista kumpaankin kutsutaan eri taiteilija tai taiteilijaryhmä suunnittelemaan oma itsenäinen teos.

Liikenteen reunaehdot ohjaavat teoksen muotoa

Materiaalisilta ratkaisuiltaan liikenneympyräteosten tulee kestää liikenteestä aiheutuvaa kulumaa (suolaus, auraus, pakokaasut), eivätkä ne saa häiritä ajoneuvoliikennettä. Mikäli kohteita ei oteta taiteen sijoituskohteiksi, tulisi ne joka tapauksessa keskeisillä saapumisväylillä sijaiten huomioida laadukkailla ympäristörakenteilla, jotka auttavat jäsentämään kohteita.

Markku Hakurin *Kielo* aseman pohjoispuolella. Kuva: taiteilija.

Kuinka taidepaikat valittiin Lasihtissä – prosessin kuvaus

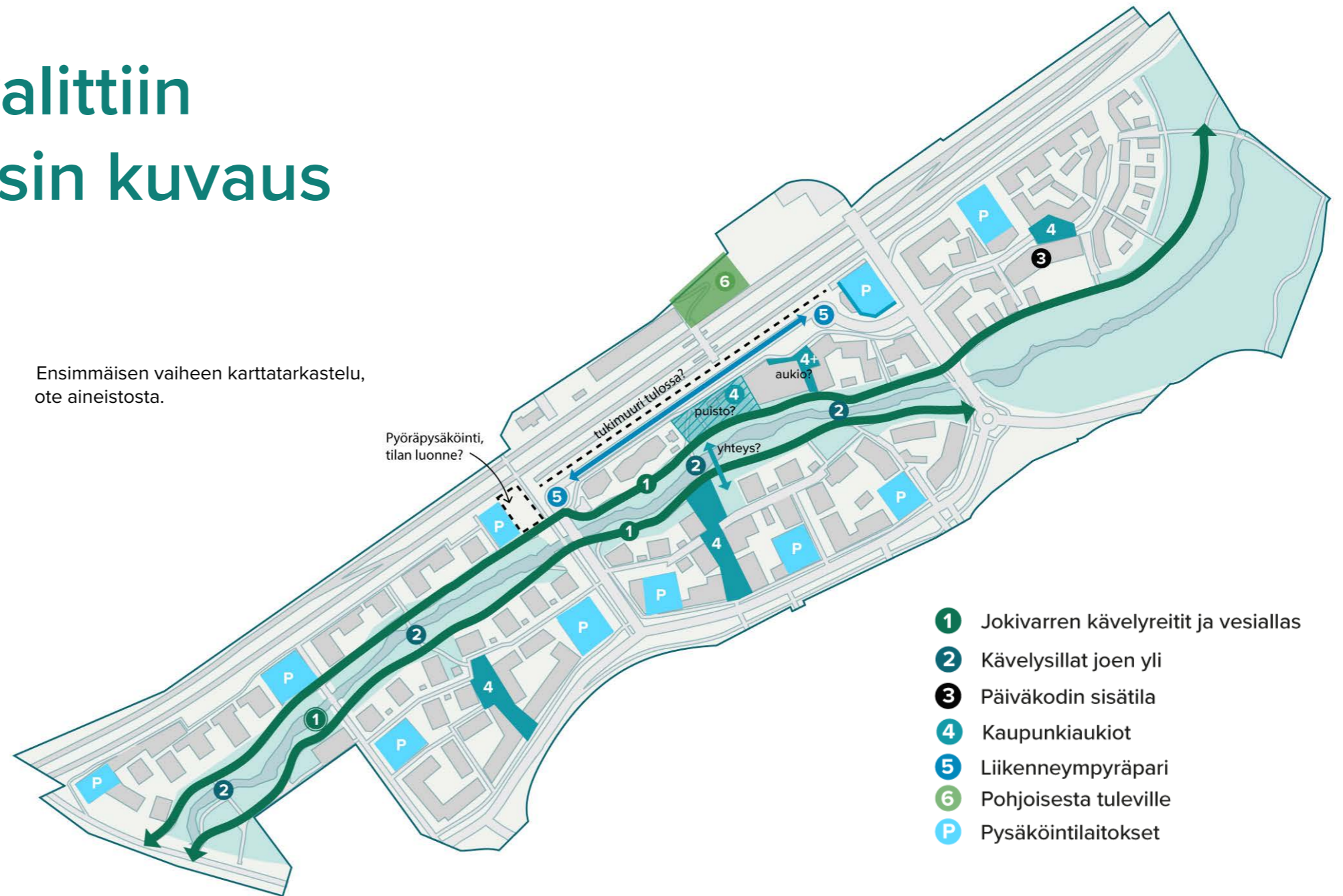
Ohjelmatyön ensimmäisissä julkisen taiteen karttaluonnoksissa tutkittiin, mitkä ylipäättään ovat alueelle muodostuvista kaupunkitiloista sellaisia, että niillä on asukkaiden arjessa tavalla tai toisella keskeinen rooli.

Lasihtin alueen taiteen paikkoja on tämän ohjelmatyön osana tutkittu neljässä vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa laadituissa alustavissa julkisen taiteen karttaluonnoksissa tutkittiin, mitkä ylipäättään ovat alueelle muodostuvista kaupunkitiloista sellaisia, että niillä on asukkaiden arjessa tavalla tai toisella tärkeä rooli.

Taiteen paikkojen pohdintaa

Keskeisenä taidekohteena alustavassa luonnoksessa oli jokirannan kävely-ympäristö, johon ajateltiin toteutettavaksi pieniä, löydettäviä veistoksia. Toisena kohteena esitettiin joen ylittäviä kävelysilloja, joiden kaiteisiin toteutettaisiin kokonaisuutena taiteilijoiden suunnittelemat kuvioinnit. Kolmanneksi kohteeksi esitettiin alueelle sijoittuvaan päiväkotiin sijoitettavaa teosta esimerkiksi päiväkodin aulaan. Sisätilaan sijoittuvana teoksena tämä mahdollistaisi alueen taiteeseen rikkautta materiaali- ja teknisillä valinnoilla, jotka ulkotiloissa eivät ole mahdollisia.

Ensimmäisen vaiheen karttatarkastelu, ote aineistosta.

Neljäntenä kohteena tutkittiin alueelle muodostuvia aukioita. Viidentenä kohteena tutkittiin radan tuntumaan, hieman radan eteläpuolelle asettuvien liikenneympyröiden muodostamaa paria – teokset sijoittuisivat liikenneympyröiden keskelle muodostaen tavalla tai toisella keskusteluyhteyden ja kaventaen näin koettua etäisyyttä. Kuudentena pohdittiin, kuinka suunnittelualueen pohjoisia alueita tulisi huomioida, ja tutkittavana taiteen paikaksi esitettiin myös radan pohjoispuolelle, kaksikerroksisen pysäköintilaitoksen itä laidalle sijoitettava viheraluetta / ramppia.

Yleisellä tasolla pohdittiin, kuinka pohjoisten osien tiloja tulisi huomioida, ja kuinka koettua etäisyyttä Kauklahten nykyisten alueiden, sekä nyt rakentuvan uuden alueen välillä voisi kaventaa tuomalla alueita tunnelmaltaan lähemmäs toisiaan. Lisäksi mietittiin, kuinka alueelle toteutuvia pysäköintilaitoksia olisi mielekästä lähestyä taiteen keinoin – vai kannattaisiko ne jättää taideohjelman ulkopuolelle.

Taidepaikkojen karsintaa

Ohjausryhmä kävi konsultin esitystä läpi ja totesi, että joen hahmottaminen keskeisenä ja asukkaille tärkeänä alueena on olennaista ja hyvä lähtökohta. Sillat todettiin hankalaksi taidekohteeksi, sillä siinä missä osa niistä uusitaan kokonaan, osa kunnostetaan tai säilytetään nykyisellään, jolloin niistä ei muodostu suoraviivaista, taiteen keinoin käsiteltävää kokonaisuutta. Päiväkodin osalta keskustelussa hahmoteltiin taideteosta joko rakennuksen eteen, julkisivuun tai sisälle. Kaikkia kaupunkiaukioita pidettiin potentiaalisena paikkana taiteelle ja niiden merkityksiä ja keskinäistä hierarkiaa tarkennettiin keskustellen. Liikenneympyräparin teoskokonaisuutta pidettiin kiinnostavana, mutta pohdittiin, onko Lasihytti oikea paikka sille. Pohjoisten alueiden huomioimista pidettiin tärkeänä, ja todettiin, että taideohjelman tarkentuessa niihin paneudutaan lisää.

Tämän ensimmäisen suunnitteluvaiheen tarkoituksena oli käydä kattavasti läpi kaikki mahdolliset julkisen taiteen paikat. Yleisellä tasolla todettiin, että alueelle ei tule toteuttaa liikaa taidetta, eli vaikka hyviä sijaintipaikkoja on valtavasti, on tärkeää, että niiden välillä löydetään keskinäinen hierarkia, jotta taidetta voidaan panostaa juuri sinne, missä se on merkityksellisintä.

Työpajatyöskentelyä sidosryhmille

Seuraavaksi teospaikkojen tärkeysjärjestystä haettiin ohjelmatyöhön kuuluvassa työpajatyöskentelyssä, joka suunnattiin sidosryhmille. Työpaja järjestettiin Teams-alustalla, ja siihen osallistui noin parikymmentä alueen maanomistajaa ja suunnittelijaa. Työpajassa jakauduttiin viiteen ryhmään, joiden tehtävänä oli ennen kaikkea asettaa taidekonsultin valmistelemia paikkakohtaisia teoskonsepteja (yhteensä 12 kappaletta) tärkeysjärjestykseen, sekä kommentoida ja perustella valintoja. Työskentely toteutettiin Googlen Jamboard -alustalla, jossa aineistoon on mahdollista lisätä kommentteja post-it-lapuilla. Ryhmiä ohjettiin lisäämään aineistoon sekä yksinkertaisilla

JOKIRANTA
Pienet yllättävät ystävät

Kokoava elementti

Hellyyttävä, sopii myös lapsille

Voiko ideaa löytämisen ilosta/pienistä teoksista hyödyntää muussa paikassa Lasihytissä?

Onko jokivarsi jo valmiiksi vetovoimainen ilmankin taidetta?

AIHE KIVA, mutta ei tarvitse olla juuri jokirannassa

3

Lasten kannalta mielenkiintoinen paikka.

poikittaiset kävely ja pyöräyhteydet joen yllä voisi olla kiinnostavia paikkoja, siinä missä jokiranta on joka tapauksessa houkutteleva?

tärkeä!

Tämäntapaisten patsaat kestävivät aikaa ja kulumista? Hyvä sijainti joenvarressa, ulkoilua ja yllätyksellisyyttä/mielenkiintoa/kerroksellisuutta.

1?

Paremmiin kaupunkitilaan? Tähän elinkaari teoksia sen sijaan?

1-2

Taide voi yllättää arkisten reittien varrella.

Yksi kahdestatoista kohteesta, joita käytiin läpi työpajassa. Numerolapuista näkyy joenrannan koettu merkitys.

numerolapuilla näkemyksensä ko. kohteesta alueen taiteen tärkeysjärjestyksessä, sekä lisäksi kuvata avoimilla kommentteilla muita tärkeitä tunteita huomioita.

Taide sijoitetaan harkittuihin paikkoihin, niiden merkitystä ja hierarkiaa kuunnellen. ”Vähemmän on enemmän” pätee myös taidepaikkojen valinnoissa.

Työpajan pohjalta tarkentui käsitys monesta kohteesta ja sen taiteen mahdollisuuksista. Esimerkiksi pysäköintilaitosten osalta tultiin siihen tulokseen, että ne kannattaa käsitellä muutoin kuin taiteen avulla laadukkaaksi osaksi aluetta. Keinoina ovat mm. arkkitehtuurin sovittaminen materiaaliratkaisuiltaan ympäröivään rakennuskantaan, sekä huomion kiinnittäminen ihmisen mittakaavaan ja detaljiikkaan katutason ja mm. sisäänkäyntien suunnittelussa. Muita konsultin valmistelemia ja keskustelussa ei niin tärkeiksi koettuja kohteita olivat toteutettavuudeltaan hankalaksi koetun Kantajankadun pyöräpysäköintiaukion mahdollinen teos, sekä Lillbassinkadun pään teospaikka, joka koettiin liian syrjäiseksi. Myös pyöräramppi radan pohjoispuolella koettiin toissijaiseksi. Hyttipojankujan teos alueella, joka sijoittuu korttelialueen sisällä olevaan julkiseen katutilaan, koettiin vähemmän tärkeäksi kuin muut kohteet.

Tärkeiksi taidekohteiksi nousivat keskusteluissa mm. radan alittavat alikulut ja vanhan asema-aukion teos historiallinen konteksti huomioiden. Muiksi toteutukseltaan tärkeiksi kohteiksi konsultin valmistelemista vaihtoehdoista koettiin jokirannan kävelyreitit, alueen sisäisiin aukioihin ja kävely-ympäristöihin kytkeytyvät poikittaiset kävely-yhteydet, Lillbassin aukio sekä luiska-alueet, jotka

muodostavat alueen julkisivun radan ja rakentamisen väliselle vyöhykkeelle. Lisäksi koettiin tärkeänä yhteisöllinen ja / tai väliaikainen taide lähestymistapana.

Tapahtuman pohjalta konsultti järjesti oman, sisäisen työpajansa, johon osallistui konsultin työryhmään kuuluvia eri taiteenlajien ammattilaisia. Tässä vaiheessa sidosryhmien toiveita koottiin yhteen, ja kiteytettiin alueen taiteen kokonaissuunnitelmaksi huomioiden eri taiteenlajien mahdollisuudet ja alueelliset painopisteet kokonaisuutena. Kohteista painotettiin niitä, jotka oli sidosryhmätyöskentelyssä koettu kaikkein tärkeimmiksi ja rajattiin pois aiemmissa vaiheissa esitettyjä kohteita, jotka olivat joko ohjausryhmän tai sidosryhmätyöskentelyn pohjalta todettu vähemmän olennaiseksi, tai tavalla tai toisella muutoin poissuljettavaksi.

Lasihtin pysäköintilaitokset käsitellään muutoin kuin taiteen avulla, esim. arkkitehtuurin keinoin, laadukkaaksi osaksi aluetta.

Ohjausryhmä tiivistää keskustelun taiteen paikoista

Näiden vaiheiden pohjalta keskusteltiin kohteista edelleen ohjausryhmässä. Tässä, viimeisessä työskentelyvaiheessa haettiin teoksille tärkeysjärjestystä siltä varalta, että kohteista jouduttaisiin myöhemmin karsimaan. Tärkeysjärjestyksen, joka tässä valmiissa taideohjelmassa näkyy ainoastaan kohteiden numeroinnissa sekä edellisen kappaleenesitysjärjestyksessä, on tarkoitus tuoda

esiin eri taidekohteiden olennaisuutta tilanteessa, jossa niitä kaikkia ei olisi mahdollista toteuttaa. Kaikki kohteet sisältävät valtavasti potentiaalia kiinnostavien ja merkityksellisten julkisen taiteen teosten toteutukseen. Kohteiden mahdollisuudet taiteen paikkoina kytkeytyvät monin tavoin jatkosuunnittelussa tehtävään työhön. Mahdollinen kohteiden poissulkeminen toteutuksesta suositellaan tehtäväksi vasta taitelijoiden luonnosten perusteella. Teosluonnosten käyttöä osana teoksen hankintapäätöksiin liittyvää prosessia on kuvattu tarkemmin myöhemmin ohjelmassa.

Teosten kustannukset ja rahoitus

Mitä taide maksaa?

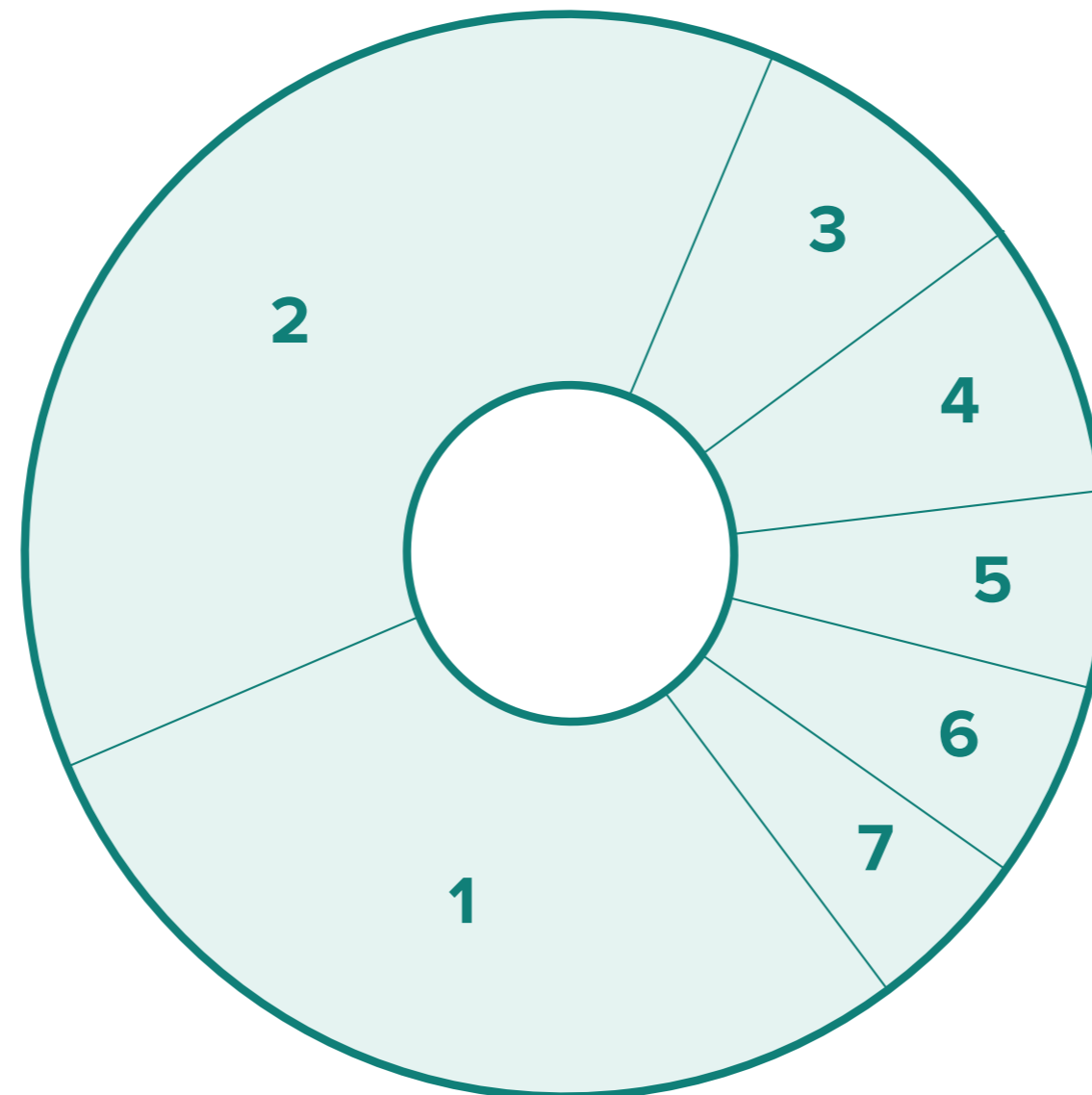
Julkisen taideteoksen kustannukset koostuvat pääpiirteissään teoksen suunnittelusta, valmistuksesta sekä materiaalikuluista. Tämän ohella, taiteilijan työhön voi liittyä erilaisia välillisiä kuluja kuten taiteilijan työhuonekulut. Teoksen hankinta- ja valmistamisprosessiin voi liittyä myös erilaisia välillisiä kuluja kuten taidekilpai-

lun valmistelukulut, teoksen asennus, valaistus ja huolto. Teoksen toteutustekniikka ja materiaalit määrittelevät millä tavalla kustannukset kunkin teoksen kohdalla jakaantuvat. Alla oleva jaottelu kuvaa pääpiirteissään niitä osa-alueita, joista teoksen kustannukset muodostuvat.

1. Taiteilijan työ on teoksen valmistumisessa keskeistä. Taiteilija suunnittelee teoksen, tekee luonnospirroksia tai pienoismalleja, prototyyppejä ja materiaalikokeiluja. Taiteilija ratkaisee myös teoksen tekniset toteutustavat sekä asennukseen ja kiinnitykseen liittyvät kysymykset.

2. Valmistus ja materiaalit. Teoksen valmistamisesta syntyy niin materiaalikuluja kuin toteutuskuluja kuten valaaminen tai moniosaisen teoksen kokoonpano. Valmistuskuluja voi muodostua esimerkiksi myös teoksen valaisusta tai teoksen vaatimista erityisistä rakenneratkaisuista.

3. Taiteen hankintaprosessi voidaan toteuttaa eri tavoin, mutta esimerkiksi taidekilpailun järjestäminen valmisteluineen ja palkintoineen voi sisältyä teoksen hankintakuluihin. Samoin kuin ammattikuraattorin tai taiteenasiantuntijan työ sopivien taiteilijoiden kartoittamiseksi.

4. Taiteen koordinointi. Hankkeen läpiviemistä sujuvoittava tuotannollinen työ, joka sisältää taideteoksen tilaamis- ja toteutusprosessin koordinoimisen sekä siihen liittyvän viestinnän ammattilaisen toimesta.

5. Asennus. Teoksesta riippuen esimerkiksi perustus- ja kiinnityskulut.

6. Huolto. Teoksen ylläpito ja huoltotyöt ilkvallan, sään vaikutusten ja muiden teoksen kuntoon vaikuttavien olosuhteiden takia.

7. Yleisötyö- ja viestintä Tapauskohtaisesti määrittyvät kulut, jos teoksen aktivoimiseksi suunnitellaan esimerkiksi tapahtumia, opastuksia tai erityistä viestintää.

Lasihtin julkisen tilan taiteen kokonaiskustannukset

Lasihtin taiteen toteutuksen kustannuksia on tutkittu osana ohjelman laatimista. Laskelmissa on huomioitu edellä esitetyistä kustannuksista kaikki teoksen julkistukseen saakka koituvat kustannukset. Alueen taiteilijavaliinnat on päätetty toteuttaa yhteistyössä EMMA:n kanssa siten, että museon julkisen taiteen asiantuntijat esittelevät tilaajalle kuhunkin kohteeseen mahdollisesti sopivia taiteilijoita, joista tilaaja valitsee suosikkinsa. Taidekilpailukustannuksia ei alueella näin ollen synny. Oheisessa taulukossa on esitetty yhteenveto alueen taiteen kustannuksista alustavalla tasolla. Arviot teoskohtaisista hinnoista perustuvat aiempaan ohjelmassa luonnosteltuihin lähtökohtiin teostyypeistä, eli teoskohtaisissa hinta-arvioissa on huomioitu esimerkiksi moniosaisen teoksen korkeammat kustannukset suhteessa yksittäiseen, pienikokoiseen veistokseen.

Jotta teosten toteutuksesta voidaan lopullisesti päättää, on usein käytännöllistä edetä hankkeissa kahdessa vaiheessa – luonnos- ja toteutusvaiheessa. Luonnosten tilaaminen kohteeseen erikseen valittavalta taiteilijalta on hyvä tapa tarkastella sitä, miten teos vaikuttaisi alueeseen, ennen kuin lopullista päätöstä hankinnasta tehdään. Luonnosvaihe on edullinen, joten luonnokset kannattaa tilata matalalla kynnyksellä, sillä ne eivät sido tilaajaa toteutukseen.

Kokonaisuudessaan Lasihtin alueen taideteosten on tässä ohjelmassa arvioitu maksavan yhteensä noin 990 000 euroa alv 0 %, mikäli kaikki edellä kuvatut kohteet toteutettaisiin. Taulukossa on esitetty karkea jaottelu em. summalle kohde kerrallaan. Jaottelu on esitetty

Teoskohde	Luonnosvaihe kustannukset	Toteutusvaihe kustannukset	Teoksen hinta yhteensä
REITTEJÄ ALUEEN SYDÄMESSÄ			
Aseman alikulut, kaksi teosta yhteensä	11 000 €	129 000 €	140 000 €
Moniosaiset teokset, kolme teosta yhteensä	14 000 €	306 000 €	320 000 €
NÄKYMIÄ JA MAISEMIA			
Jokirannan yhteisöllinen teos	6 000 €	94 000 €	100 000 €
Viheralueen (luiskan) teos	6 000 €	74 000 €	80 000 €
SUHTEITA RAKENNUKSIIN JA RAKENTEISIIN			
Vanhan asema-aukion teos	6 000 €	74 000 €	80 000 €
Lillbassin aukio ja päiväkotit	6 000 €	94 000 €	100 000 €
Liikenneympyröiden teokset, kaksi uutta teosta yhteensä	11 000 €	159 000 €	170 000 €
Alueen julkisen tilan taide yhteensä, 11 teosta	60 000 €	930 000 €	990 000 €
Kustannukset keskimäärin / vaihe / teos	5 455 €	84 545 €	
Kustannukset keskimäärin yhteensä / teos			90 000 €

erikseen luonnos- sekä toteutusvaiheille. Kaikki esitetyt summat sisältävät paitsi teosten materiaalit, valmistuksen ja taiteilijapalkkiot, myös sivukulut kuten asennuksen, valaistuksen ja teosten koordinoitukulut. Myös luonnosvaihe sisältää koordinoitukulut, kuten sopimusten laatimisen ja sopivien taitelijoiden valmistelun tilaajan tekemää taiteilijavalintaa varten.

Kustannusarvio on alustava ja tarkentuu kohteiden suunnittelun ja taiteilijavalintojen edetessä.

Luonnosten tilaaminen kohteeseen sopivalta taiteilijalta on hyvä tapa tarkastella sitä, miten teos vaikuttaisi alueeseen ennen kuin lopullista päätöstä hankinnasta tehdään.

Lasihytin julkisen tilan taiteen rahoitus

Julkisen taiteen rahoitukseen on Suomessa useita vakiintuneita tapoja. Espoon julkisen taiteen periaatteissa on määritelty neljä julkisen taiteen rahoittamisen mallia, joita Espoossa hyödynnetään: rahastomalli, taide kaupungin rakentamisessa, integroitu taide sekä museoiden kokoelmat -malli. Ohessa on esitetty nämä neljä rahoitusmallia pääpiirteissään. Lasihytin julkisen taiteen rahoituksessa tullaan yhdistelemään näitä kaikkia malleja. Rahoituksen tarkemmat käytännöt vahvistetaan seuraavissa suunnitteluvaiheissa.

Rahastomalli

Uusilla rakentuvilla asuinalueilla tyypillinen malli on ns. rahastomalli, jossa alueen rakennuttajilta kerätään esimerkiksi tontinluovutusehtojen yhteydessä pieni maksu. Näistä kerätyistä maksuista koostetaan alueen taiteen kokonaisuuden toteutukseen tarvittava yhteissumma. Maksu voidaan sitoa esimerkiksi asemakaavassa määriteltyyn rakennusoikeuteen, jolloin tyypillinen summa on 5–10 euroa / kerrosneliö, ja se rahastoidaan projektialueen määrärahaan. Julkiset taideteokset sekä niiden koordinointi ja huolto voidaan näin ollen kustantaa ko. määrärahasta keskitetysti kaupungin ohjauksessa.

Taide kaupungin rakentamisessa

Espoon julkisen taiteen periaatteiden mukaan Espoon kaupunki on sitoutunut ohjaamaan osan oman rakentamisensa määrärahoista taiteeseen. Taideteosten toteutus

on tämän mallin kautta mahdollista paitsi julkisten rakennusten korjaus- ja uudisrakentamisen yhteydessä myös puisto- aukio tai muissa ympäristörakentamisen kohteissa.

Integroitu taide

Espoon julkisen taiteen periaatteissa korostetaan taiteen ammattimaisuutta ja ammattitaiteilijoiden työtä. Ennalta valituissa kohteissa voidaan edellyttää taiteilijan mukanaoloa hankkeen alusta saakka, jolloin taiteilija työskentelee tiiviissä yhteistyössä muun suunnittelutiimin kanssa. Tässä toteutusmallissa taideteos voi toteutua esimerkiksi kalusteiden, tai muiden kaupunkitilan rakenteiden tilalle, korvaten niihin joka tapauksessa käytettäviä kustannuksia.

Kokoelmateokset julkisessa tilassa

Suomessa julkisen tilaan toteutetaan yleisemmin taidetta asettamalla museon kokoelmiin kuuluvia teoksia esille julkiseen tilaan. Espoossa on viime vuosina vakiintunut käytäntömalli, jossa julkisen taiteen hankkeet toteutetaan yhteistyössä kaupunkitekniikan keskuksen ja EMMA:n kanssa. Kun EMMA toimii hankkeessa taideasiantuntijana, on teos valmistumisensa jälkeen mahdollista siirtää osaksi museon julkiseen tilaan sijoittuvien nykytaideteosten kokoelmaa. Käytännössä teos siirtyy tällöin EMMA:n omistukseen ja museo vastaa teoksen huollon järjestämisestä ja konservoinnista. Lisäksi tapauskohtaisesti EMMA:n kokoelmiin jo kuuluvia teoksia voidaan asettaa esille julkisiin tiloihin.

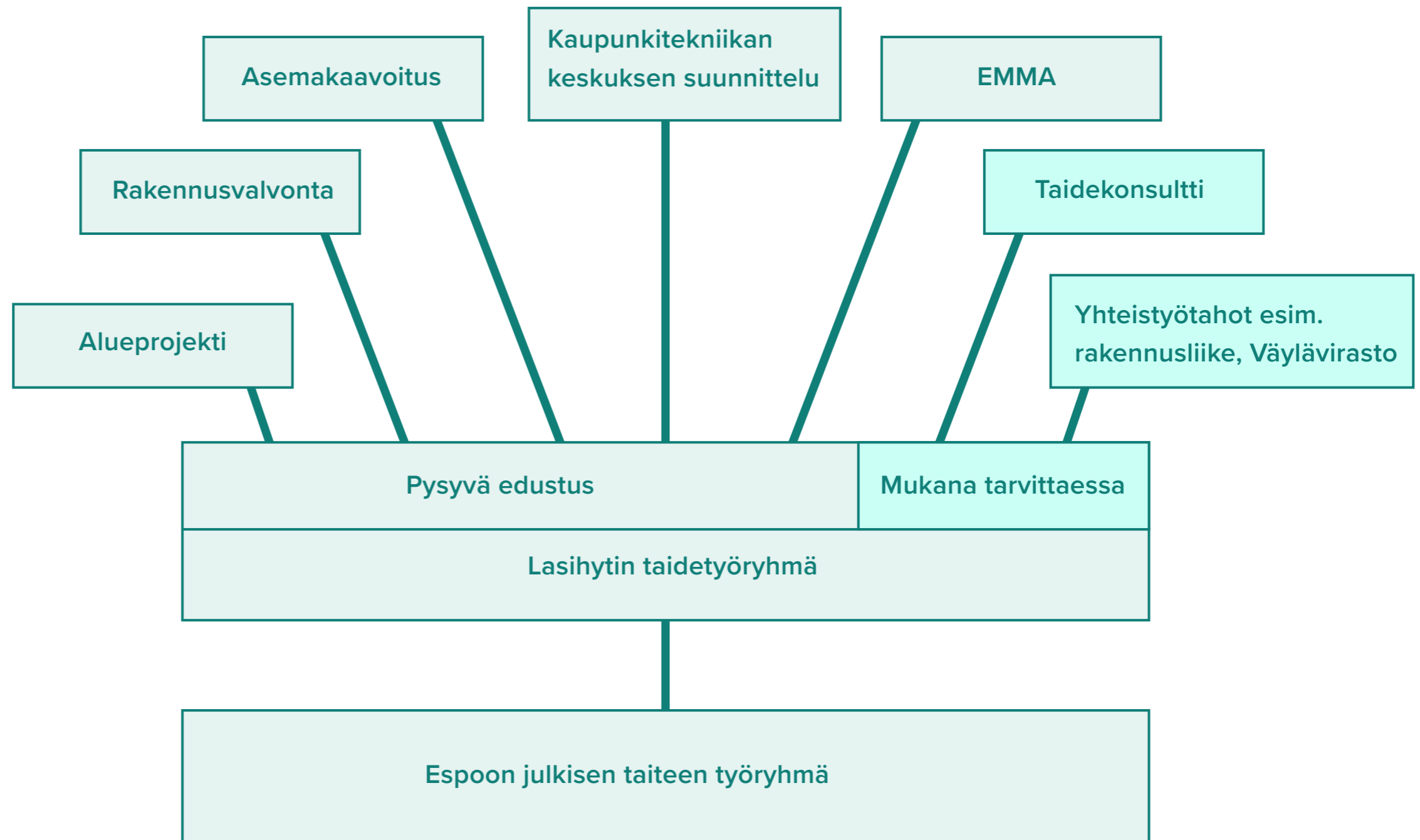
Lasihytin julkisen taiteen rahoituksessa tullaan yhdistelemään useita erilaisia rahoitusmalleja Espoon julkisen taiteen periaatteiden mukaisesti.

Kuinka taide
toteutetaan

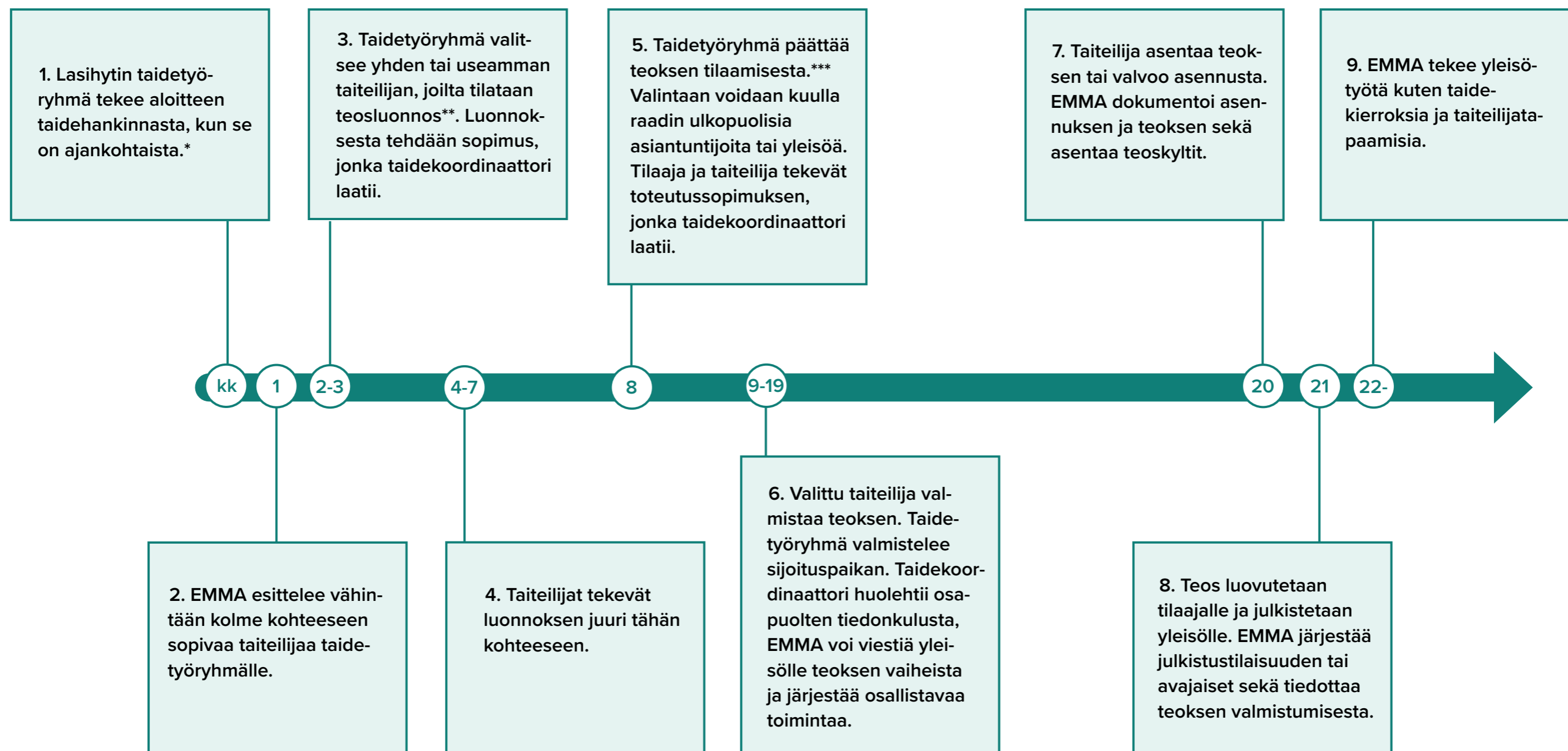
Taidetyöryhmä taiteen toteutuksen keskiössä

Keskeisessä roolissa alueen taiteen toteutuksessa on Lasihtin taidetyöryhmä. Ryhmä toimii alueella monialaisessa asiantuntijaroolissa, tehden esimerkiksi taiteilijavalinnat kollektiivisesti EMMA:n valmistelemissa vaihtoehtojen pohjalta. Lasihtin taidetyöryhmän kokoonpano päätetään Espoon julkisen taiteen työryhmässä, mutta siihen kuuluu vähintään alueprojektin edustus, asemakaavoituksen edustus sekä EMMA:n edustus. Ryhmän sihteeriksi voidaan valita tarvittaessa alueen taideohjelmaa toteuttamaan kilpailutettava ulkopuolinen taidekonsultti. Lisäksi Lasihtin taideryhmä voi kutsua kokouksiinsa tapauskohtaisesti kuultavaksi yhteistyötahojen kuten rakennusliikkeiden tai Väyläviraston edustajia.

Kunkin hankkeen tullessa katusuunnitelmaa vastaavaan suunnitteluvaiheeseen, käynnistyy taideteoksen suunnittelu. Aloitteen hankkeesta tekee kohteen taidetyöryhmässä edustettuna oleva suunnittelutaho Espoon kaupungin sisällä, ja työ alkaa yhteydenotolla EMMA:an.

Taidehankkeiden eteneminen vaiheittain

* On tärkeää ennakoida, missä aikataulussa hanke etenee. Taidehanke voidaan laittaa tauolle esimerkiksi luonnosten valmistuttua, jos hanke viivästyy.

** Teosluonnoksen hinta ammattitaiteilijalta on 2500–4000 euroa, eikä se vielä velvoita teoksen toteutukseen. Luonnos sisältää esityksen teoksen ilmeestä, kuvauksen keskeisistä teknisistä ratkaisuista ja käytettävistä materiaaleista sekä eritellyn kustannusarvion teoksen toteutuksesta sisältäen taiteilijapalkkion.

*** Jos teos päätetään tilata, koordinaattori laatii toteutuksesta erilliset sopimukset, joiden allekirjoituksella toteutusvaihe alkaa.

2021	2022				2023				2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
4	1	2	3	4	1	2	3	4	1 - 4	1 - 4	1 - 4	1 - 4	1 - 4	1 - 4	1 - 4	1 - 4
taideohjelma valmistuu	teosten luonnokset (KS-vaiheessa kunkin kohteen edetessä)															
asemakaava saa lain voiman, taideohjelma huomioidaan kaavassa					teosten toteutus kunkin kohteen toteutuksen yhteydessä – teokset valmistuvat ja asennetaan paikoilleen mahdollisimman lähellä tilan käyttöönottoa											
taiteen rahoituksen kokonaiskuva vahvistuu																

Taulukossa on kuvattu alustava hankkeiden aikataulu seuraavan kymmenen vuoden ajalle.

Teosten suunnittelu yleisten alueiden suunnittelun aikataulussa

Tämän ohjelman laatimisen osana on tutkittu teosten suunnittelun ja toteutuksen vaiheistusta ja aikataulua. Alueen rakennusten rakentumisjärjestystä ei tässä vaiheessa vielä tiedetä varmasti, mutta teokset sijoittuvat joka tapauksessa pääosin yleisille alueille, joten niiden toteutusta ei ohjaa rakennusten eteneminen, vaan yleisten alueiden suunnittelun ja toteutuksen aikataulu. Ne puolestaan suunnitellaan melko laajoina kokonaisuuksina ja tulevat ajankohtaisiksi melko pian asemakaavan vahvistuttua. Onkin tärkeää, että taiteen suunnittelu on mukana jo yleisten alueiden suunnittelussa hyvin varhaisessa vaiheessa.

Ohjelmassa halutaan korostaa teosten alustavan ideoinnin kannattavuutta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ja kannustaa siihen. Tämän selkeyttämiseksi on edellä ohjelmassa kuvattu luonnosvaiheen kustannuksia erillään toteutusvaiheen kustannuksista, jotta hahmottuu julkisen taiteen luonnosvaiheen suhteellinen edullisuus ja kannattavuus osana esimerkiksi katusuunnittelua. Koska ohjelmassa esitetyt budjetit ovat alustavia, on niitä mahdollista tarkentaa tarvittaessa luonnosten tilauksen yhteydessä taitelijalle toimitettavien lähtötietojen osana. Yksittäisten teosten rahoitus vahvistuu yleensä vasta teosta edeltävänä vuonna.

Taidehankkeen kesto taiteilijavalinnasta teoksen julkistukseen noin 1,5–2 vuotta

Kävelykadulle sijoitettavan teoksen eteneminen

taideohjelma	teosluonnos	teoksen tarkentava suunnittelu	teoksen valmistus	teoksen asennus	teos valmis
asemakaava	katusuunnitelma (KS)	rakennussuunnitelma (RS)	kadun rakentaminen	rakentamisen viimeistely	käyttöönotto

Kävelykadun suunnittelu ja toteutus

Kaaviossa on esitetty, kuinka taidehanke etenee esimerkiksi kävelykadun suunnittelun ja toteutuksen rinnalla.

Kun teos suunnitellaan yhtä matkaa ympäristön kanssa, pystytään rajapinnat huomioimaan sekä säästämään kustannuksissa, joita muutoin syntyisi, esimerkiksi kun valmiiseen ympäristöön jouduttaisiin tekemään muokkauksia teoksen asentamiseksi paikoilleen. Teosluonnoksissa esitetyt ideat on mahdollista tarkentaa ja keskusteluttaa muulla suunnittelutiimillä, ja viedä eteenpäin tarvittavia tarkennuksia sekä teokseen, että rajapinnan ratkaisuihin muissa suunnitelmissa.

Yleispätevänä sääntönä sujuvalle taiteen ja muun suunnittelun yhteensovittamiselle voi pitää, että taideteoksen suunnittelu tapahtuu samalla tarkkuustasolla kuin alueen muu suunnittelu. Lasihytissä tämä yhteensovittaminen on alkanut nyt käsillä olevan taideohjelman muodossa, kun taideohjelma on laadittu yhtä matkaa alueen asemakaavoituksen kanssa.

Teokset on tässä ohjelmassa päätetty sijoittaa yleisille alueille, eli puistoihin, aukioille ja kaduille. Seuraava askel

näiden suunnittelussa ovat yleis-, katu- ja puistosuunnitelmat. Näiden laatimisen yhteydessä on hyvä aloittaa myös teosten luonnostelu.

Keskeiset asiat tulevan teoksen laadun kannalta ovat riittävät lähtötietoaineistot sekä se, että työhön on varattu riittävästi aikaa. Ammattitaiteilijalla on vain harvoin mahdollisuus työskennellä yhden teoksen kanssa yhtäjaksoisesti ja täysipäiväisesti hankkeen alusta loppuun, eli rinnakkain on yleensä käynnissä useita, eri vaiheissa olevia teoshankkeita. Näin ollen, jotta teoksen suunnittelulle ja toteutukselle jää riittävästi aikaa, on taitelijavalinnasta teoksen toivottuun julkistuspäivään hyvä varata vähintään puolitoista vuotta, mielellään kauemmin. Taideteokset ovat luonteeltaan uniikkeja, joten jokaisen suunnittelu on tehtävä huolella, ja materiaali- ja tekniset ratkaisut edellyttävät testivaiheita ja prototyyppijä. Riittävä aika tähän työhön takaa onnistuneen lopputuloksen.

Taiteen ja muiden alueiden yhteensovittaminen sujuu, kun taideteoksen suunnittelu tapahtuu samalla tarkkuustasolla alueen muun suunnittelun kanssa.

Viestinnän, sidosryhmä- ja asukasosallistamisen tapoja

Espoo-tarinassa eli koko Espoon alueen strategiassa vuosille 2021–2025 yhdeksi keskeiseksi arvoksi on nostettu asukas- ja asiakaslähtöisyys, jonka tulisi läpileikata koko kaupungin toimintaa ja kehittämistä. Lisäksi strategiassa on linjattu poikkihallinnollisista kehittämisohjelmista, joista yksi on **Tapahtumien yhteisöllinen Espoo**. Tämän kehittämisohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on erityisesti edistää yhteisöllisyyttä, lisätä paikallisia aktiviteetteja eri puolilla Espoota sekä monipuolistaa osallistavaa asukas- ja kumppanuustoimintaa. Nämä tavoitteet tulee ottaa huomioon myös Lasihytin taiteen hankintaprosesseissa. Itse tämän taideohjelman laatimisessa ei ole koronapandemian takia ollut mahdollista järjestää laajoja yleisötilaisuuksia ja kuulemisia, vaan osallistaminen on suunnattu alueen maanomistajille ja suunnittelijoille.

Asuinalueita rakennetaan asukkaille ja ne muotoutuvat omanlaisikseen vasta asukkaiden muuttaessa paikalle. Samoin myös taideteos tehdään koettavaksi ja sen merkitys muodostuu suhteessa kokijaan. Vaikka taideteoksen valmistamisprosessissa asukkailla ei olisi suunniteltua roolia tai suoria osallistumismahdollisuuksia, taiteilija valmistaa joka tapauksessa teoksensa kokijoita varten. Taiteen kokeminen aistimalla voi olla elämyksenä yhtä vaikuttavaa kuin taiteen tekoprosessiin osallistuminen itse.

Asukkailla on asuinalueestaan usein kuitenkin sellaista elettyä paikallistietoa, jota suunnittelijan, taidekonsultin tai taiteilijan on mahdotonta ennakoida tai havainnoida omin päin. Tieto siitä, missä puussa orava viihtyy, mikä risteys on muita meluisampi tai miten auringon valo lämmittää tiettyssä kadun kulmassa ihanasti kevään alkaessa, muodostuu

vain ympäristössä oleilemalla. Tämän takia asukkaiden paikallistiedon kerääminen sekä muistojen ja kokemusten tallentaminen voi olla taiteilijalle tärkeää lähtötietoaineistoa teosta suunniteltaessa. Taiteilija voi itse kerätä aineistoa haastatteluin tai kyselyin. Myös asukkailta aluesuunnittelun yhteydessä kerättyä paikkatietoa tai kuraattorin / ulkopuolisen taidekonsultin kokoamaa lähtötietoaineistoa voidaan hyödyntää teoksen suunnittelussa.

Viestintä taiteen saavutettavuuden tukena

Alueelle toteutettu sisällöllisesti kunnianhimoinen taide voi pyrkimyksistään huolimatta jäädä etäiseksi, jos sen lähtökohtia tai teoksen valmistusprosessia ei onnistuta avaamaan asukkaille kiinnostavalla ja saavutettavalla tavalla. Viestinnän ja erilaisten tapahtumien merkitys osana julkisen taiteen hankintaa korostuu juuri tästä sisällöllisen saavutettavuuden näkökulmasta.

Lasihytissä etupainotteisella viestinnällä asukkaille tiedotetaan meneillään olevista taidehankkeista ja taustoitetaan itse hankintaprosessin kulkua sekä teoksen valmistumista. Myös taidehankkeiden etenemisestä viestiminen alueen rakennuttajille on tärkeää.

Taiteilijahaastattelut, esillä olevat suunnitelmat tai pienoismallit voivat olla keinoja avata taideteoksen taustoja ja suunnitteluprosessia. Teoksen valmistumisen jälkeen erilaisilla tapahtumilla, suunnitelluilla julkisen taiteen kävelykierroksilla tai opastuksilla teoksen merkityksiä

voidaan laajentaa ja tuoda edelleen näkyviksi. Myös teosten yhteyteen konkreettisesti paikan päälle voidaan suunnitella erilaisia tapoja, joilla teoksen taustatietoihin on mahdollista syventyä. Esimerkiksi tällaisia keinoja voivat olla qr-koodit tai lisätyn todellisuuden tekniikoiden hyödyntäminen. EMMA:n yleisötyöyksikön tietotaitoa tai ulkopuolisen konsultin osaamista voidaan hyödyntää taidehankkeiden viestinnän ja yleisöohjelman suunnittelussa ja toteutuksessa yhteistyössä taitelijoiden kanssa.

Tieto siitä, missä puussa orava viihtyy tai miten aurinko lämmittää tiettyssä kadun kulmassa, muodostuu vain ympäristössä oleilemalla. Tämän takia asukkaiden paikallistiedon kerääminen voi olla taiteilijalle tärkeää lähtötietoaineistoa teosta suunniteltaessa.

Viestinnän lisäksi asukaslähtöisyyttä voidaan edistää Lasihytissä taidehankekohtaisesti eri keinoin. Esimerkiksi keskeisten kevyen liikenteen reittien moniosaisten teosten suunnittelu- ja luonnosteluvaiheessa voidaan kuulla paikallisia asukkaita ja kerätä heiltä näkemyksiä teosten osien sijoittamiseen. Mahdollisuutena on myös teoskohtaisesti järjestää esimerkiksi yleisöäänestys kahden rinnakkaisen luonnoksen pohjalta.

Osallistamista yhteistöiteiden keinoin

Lasihytin taideohjelmassa on Jokirannan teospaikan yhteydessä ehdotettu myös yhden laajemman yhteisölähtöisen teoksen toteuttamista, kun alueelle on jo muuttanut asukkaita. Ammattitaiteilijan suunnittelema yhteisölähtöinen teos luo alueen asukkaille mahdollisuuden osallistua taiteen tekoprosessiin itse. Yhteisölähtöisessä taiteessa teoksen kokeminen on usein sen tekemistä eli osallistumista suoraan teoksen valmistamiseen tai teosprosessiin. Teos voi olla aineeton eli siitä ei jää näkyvää jälkeä alueelle vaan se elää teoksen dokumentaation ja ihmisten omien kokemusten kautta. Tai teos voi tähdätä materiaaliseen lopputulokseen, joka jättää prosessin päätyttyä näkyvän jäljen tilaan.

Yhteisölähtöisessä teoksessa taiteilija luo ikään kuin raamit, mutta teos muodostuu osallistujien toimesta. Teokseen osallistuminen voi olla suunniteltu eri tavoin ja sisältää asukkaiden kokemusten, muistojen ja näkemysten pohjalta työskentelyä tai alueen historian kartoittamista vaikkapa tietyn ryhmän näkökulmasta. Esimerkiksi Tellervo Kalleisen ja Oliver Kochta-Kalleisen teoksessa Valituskuoro kerättiin ihmisiltä kirjallisesti arkisia valituksenaiheita, kun taas taiteilija Kerstin Bergendahlin Syndbybergissä toteutunut teos PARK LEK oli vuosien 2010–2014 aikana toteutettu pitkäkestoinen prosessi, jossa asukkaat nousivat paikallisen puiston suunnittelun keskiöön aktiivisina ideoijina ja suunnittelijoina. Teos muutti lopulta koko Sundbybergin suunnittelukäytäntöjä ja loi alueelle uudenlaisen asukasosallistamisen mallin.

EMMA:n yleisötyön käytännöt julkisen taiteen hankkeissa

Asukkaiden osallistamista julkisen taiteen hankkeissa tehdään EMMA:ssa eri tasoisesti riippuen hankkeiden luonteesta. EMMA:n yleisötyön lähtökohdaksi on luoda tarttumapintoja taiteen ja sen kokijoiden välille. Julkisen taiteen prosesseissa korostuu etenkin yhteistyö alueen toimijoiden ja Espoon kaupungin kanssa. Kumppaneiden kanssa yhteistyössä EMMA viestii teosten taustoista alueen ihmisille sekä sitouttaa heitä ottamaan taiteen osaksi arkeaan.

Usein teoksen sijainti tai alueen historia voi olla avain tulkintaan ja tarkasteluun. Myös taiteilijan rooli ja teoksen tekoprosessi kiinnostavat yleisöä. EMMA etsii jatkuvasti erilaisia kanavia, missä kohdata taiteen kokijoita ja vastata heidän odotuksiinsa, kertoa taiteesta. Digitaaliset kohtauspaikat ja sovellukset mahdollistavat sen myös julkisen taiteen osalta. Osallistaminen on pitkäjänteistä, joten hankkeet valitaan harkiten.

Mikkelin taideohjelman laatimisessa osallistettiin asukkaita työpajoin, kaupunkitilaan asennetuilla kylteillä ja kävelykierroksilla. Kuva: Karoliina Paappa.

Taideteosten elinkaari – kohti kestävämpiä julkisen taiteen tuotantomalleja

Julkisessa tilassa taideteoksen on kestävä erilaista kulutusta kuin esimerkiksi museossa, missä olosuhteet voidaan optimoida taideteosten säilyvyyttä ajatellen. Taide julkisessa tilassa joutuu sään vaihteluiden, mahdollisen ilkeilyn, liikenteen ja muiden mahdollisten kuluttavien tekijöiden armoille. Tämän takia teosten huolto ja elinkaari on tärkeää huomioida jo julkisen taiteen hankintaprosessissa.

Lasihtissä taiteen tilaajana toimii Espoon kaupunki ja pyrkimyksenä on hankkia teoksia, joiden ylläpito on mahdollisimman huoltovapaata. Lähtökohtaisesti Lasihttiin hankitaan siis pysyviä teoksia, joiden materiaalit ja toteutustapa kestävät julkisessa tilassa ja ulkoilmassa tapahtuvaa kulutusta.

Teokset tulevat sijoittumaan yleisille alueille kuten katu-tilaan, viheralueille ja asema-alueelle, jolloin ne eivät jää asunto-osakeyhtiöiden omistukseen ja huollettavaksi. Espoon modernin taiteen museon EMMA:n toimiessa hankintaprosessissa kuraattorina, teokset voidaan liittää EMMA:n kokoelmaan, jolloin museolla on vastuu teosten huoltamisesta. Teosten huollosta voidaan sopia myös teoskohtaisesti. Jos teoksen huolto vaatii erityistä ammattiosaamista kuten vaikkapa pronssiveistoksen konservointi, museo on luonteva taho vastaamaan sen huollosta. Tai esimerkiksi teokseen kuuluvan tietyn värisen seinän korjausmaalauksesta tai graffitien poistosta voi vastata sama taho, joka huoltaa muitakin tilan seinä.

Ekologisuus teoksen valmistamisessa, materiaaleissa ja elinkaareissa

Taideteoksen elinkaari liittyy myös teoksen ekologisuuteen ja elinkaarikysymykset on tärkeä huomioida myös Lasihtissä, sillä Espoo on sitoutunut tavoitteeseen olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Julkisten taideteosten valmistamisen ympäristökuormituksesta tai aiheutuneesta hiilijalanjäljestä on toistaiseksi tutkimusta Suomessa todella niukasti. Vuonna 2021 järjestetty julkiseen taiteeseen keskittynyt Helsinki Biennaali² laski festivaalin hiilijalanjälkeä ja Turussa Turun Ammatti-korkeakoulun KampusART-ohjelmassa³ on kehitetty taiteilijoille hiilipäiväkirja-mallia yhteistyössä kiertotalouden liiketoimintamallit -työryhmän kanssa⁴. Kummastakaan pilottiprojektista ei kuitenkaan ole tämän ohjelman kirjoittamisen aikaan julkaistu tutkimustuloksia. Monet taideorganisaatiot ovat kuitenkin enenevässä määrin alkaneet kiinnittää huomiota toimintansa ympäristövaikutuksiin ja pyrkivät osaltaan edistämään hiilineutraaliustavoitteita.

Teoskuljetukset, taiteilijan matkustaminen ja teoksen valmistuksessa aiheutuneet päästöt lienevät julkisen taiteen kohdalla kuitenkin suurin päästökuorma. Teoksen aiheuttama ympäristökuormitus riippuu kuitenkin todella paljon käytettävistä materiaaleista, esimerkiksi puu sitoo ilmakehästä hiiltä itseensä, mutta ei välttämättä kestä aikaa yhtä hyvin kuin pronssi tai keramiikka eli sen elinkaari on lyhyempi. Toisaalta pronssin valaminen tai

2 helsinkibiennaali.fi/vastuullisuus/

3 kampusart.turkuamk.fi

4 turkuamk.fi

Ekologisuuskysymykset huomioidaan myös Lasihtissä, sillä Espoo on sitoutunut tavoitteeseen olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä.

keramiikan poltto aiheuttavat tekovaiheessa suuremman päästöpiikin, mutta ne kestävät käytännössä ikuisesti, jolloin pitkällä aikavälillä eli teoksen koko elinkaaren ajalla kokonaispäästökuorma voi jäädä suhteellisen alhaiseksi. Kierrätysmateriaalit tai uudet ekologisemmat materiaalit kuten hiljattain kehitellyt ekologisemmat biopohjaiset vaihtoehdot betonille taiteen materiaaleina pienentävät myös valmistusprosessissa aiheutuneita päästöjä.

Elinkaaren toisessa ääripäässä ovat väliaikaiset aineettomat teokset, jotka voivat olla tapahtumallisia ja materiaallisen lopputuloksen sijaan elää ennemminkin osallistujien mielissä ja muistoissa. Tällaisten teosten päästökuorma voi olla todennäköisesti pysyvää materiaalista teosta pienempi ja aineettomien teosten sisällyttäminen osaksi alueellisia julkisen taiteen ohjelmia tukee ekologisesti kestävämpää taiteen tuotantoa.

Taidetta voidaan toteuttaa myös osana alueen viherrakenteita. Esimerkiksi taideteoksena toteutettu lahoppuutarha tai osana hulevesijärjestelmää toteutettu teos paitsi konkreettisesti on osa kestävämmän kaupunkirakenteen syntyä voi myös saada miettimään ekologisuutta tekemällä sen näkyväksi.

Sanasto

Sanasto – opas julkisesta taiteesta puhumiseen

Abstrakti eli ei-esittävä taide ei jäljittele tai kuvaa mitään silmälle näkyvää kohdetta⁵

Aistit – näkö-, kuulo-, maku-, haju-, tunto- ja tasapainoasti – mahdollistavat taiteen kokemisen. Aistit kehittyvät jo lapsena toimimaan yhdessä, ja havainto koostuu monen aistin yhdessä muodostamasta kokonaiskuvasta. Moniaistisuus on myös keskeinen tapa lähestyä nykytaidetta. Toisinaan teoksia voi katsomisen lisäksi esimerkiksi tunnustella, kuunnella, haistella ja jopa maistella.⁵

Ammattitaiteilija tekee taidetta työkseen. Koulutuksen ja kokemuksen kautta saadun osaamisen avulla ammattitaiteilijalla on valmiudet suunnitella ja toteuttaa teos, joka ottaa huomioon monipuolisesti mm. materiaalien kestävyys eri olosuhteissa ja teoksen sijaintipaikassa, aiheen sisällöllisen kestävyys, sekä sen, kuinka aihe on käsitelty aiemmin. Ammattitaiteilijan teoksella on valmiudet kestää aikaa, ja teokselta on lupa odottaa ammattimaista laatua. Valtaosalla ammattitaiteilijoista on kuvataiteesta tutkinto, mutta osa on saanut koulutuksensa jollain muulla alalla.

Esitystaide on nykyteatterin ja performanssin välimaastossa vaikuttava taiteen laji. Termi on otettu

käyttöön 2000-luvulla, ja sitä käytetään enenevässä määrin kuvaamaan tämän ajan esitysmuotoista taidetta. Esitystaiteelle on tyypillistä yleisökontakti, käsitteellisyys ja elämyksen korostaminen. Esitystaiteen, performanssin, nykyteatterin ja nykytanssin rajat ovat häilyvät, ja nämä taidemuodot lainaavat toinen toisiltaan. Nykyteatterille on tyypillistä draaman hylkääminen: esitykset eivät perustu kertomukseen, jossa on alku, keskikohta ja loppu. Tavoitteena on pikemminkin määrittellä yhä uudelleen, mitä teatteri voi olla.⁵

Graffiti on alkuperäiseltä merkitykseltään ilman lupaa julkiseen seinäpintaan toteutettu kuvio tai piirros. Myös luvallisen seinämaalaustaiteen juuret ovat graffitikulttuurissa. Nykymuotoinen graffiti on saanut vaikutteita etenkin hip hop -kulttuurista (ks. muraali).

Infrarakentaminen-termillä tarkoitetaan infrastruktuurin, kuten esimerkiksi liikenneväylien, piharakenteiden ja kunnallistekniikan rakentamista. Myös infrarakentamisessa voidaan käyttää prosenttiperiaatetta.⁶

Installaatio on tilaan rakennettu taideteos, joka voi koostua esimerkiksi arkisista esineistä, valosta, äänestä ja videoprojisoinneista; esitysinstallaatiossa myös ihmisistä. Installaation osat voivat olla toisistaan

irralaisia ja edustaa erilaisia taiteen muotoja, mutta niitä yhdistää jokin teema, ajatus tai tavoite.⁵

Integroitu taideteos on tavalla tai toisella kiinteä osa sitä ympäristöä, johon se on toteutettu. Teos voi olla osa rakenteita esimerkiksi toteutumalla osana seinän pintarakennetta, tai katukiveyksen kuviointia. Toisinaan teos voi korvata jotakin kalustetta tai muuta julkisen tilan rakennetta siten, että teoksella on jokin lisäfunktio. Esimerkiksi, että teosta voi käyttää myös myös kaiteena, jolloin teos voi korvata tavallisen kaiteen.

Julkinen taide on julkisella paikalla, joko ulkona tai sisällä, olevaa taidetta. Julkisen taideteoksen voi rahoittaa niin valtio, kunta kuin yksityinen tahon. Julkinen taideteos voi olla rakennuksista erillinen (esim. jalustalla oleva veistos) tai rakennuksiin integroitu (esim. seinämaalaukset).⁶ Tässä taideohjelmassa julkisella taiteella viitataan ulkotiloissa sijaitsevaan, tai niistä havaittavaan taiteeseen (poislukien päiväkodin sisätiloihin mahdollisesti sijoittuva teos), jonka kokeakseen ei tarvitse käyttää tiettyä rakennusta. Julkinen taide voi olla ajallisesti sekä pysyvä että väliaikainen osa kaupunkitilaa.

Katutaide on nimensä mukaisesti erityisesti katutilassa ja muissa ulkotiloissa olevaa julkista taidetta. Se liittyy graffititaiteeseen, mutta kattaa laajemman taidevälineiden kirjon. Katutaidetta voivat olla julkisen tilan installaatiot, tarrateokset, graffitit, neulegraffitit, sapluunatyöt ja vaikka liisteröidyt paperiteokset tai jopa projisoinnit. Katutaide käy usein keskustelua siitä, kuka hallitsee julkista tilaa ja sitä voidaan tehdä myös ilman virallista lupaa.

Kuratointi tarkoittaa julkisen taiteen yhteydessä muun muassa taideteosten valitsemista tiettyyn paikkaan, teosten asettamista vuoropuheluun keskenään, teosten taustoittamista ja merkitysten avaamista laajemmassa yhteiskunnallisessa sekä taidehistoriallisessa viitekehyksessä. Kuraattorin vastuulla on usein myös huolehtia teosten muodostamasta kokonaisuudesta ja kuraattori voi luoda tiettyyn kohteeseen haettavalle taiteelle temaattisia tai sisällöllisiä rajauksia eli konseptoida millaista taidetta paikkaan tarvitaan.

Käsitetaiteen teoksen fyysinen olomuoto saattaa olla lause paperilla tai kiillotettu alue lattiassa. Taide-esine puuttuu ehkä kokonaan. Tärkeintä on ajatus, joka saa katsojan mielen askartelemaan. Käsitetaide korostaa taiteen aktiivista vastaanottamista ja tulkitsemista. Se pyrkii haastamaan kokijansa ajattelu- ja havainnointitapoja sekä käsityksiä tiedosta ja todellisuudesta. Käsitetaiteen kukoistuskautta oli 1960- ja 70-lukujen vaihe, mutta sen perinne vaikuttaa taiteessa edelleen.⁵

Maataiteessa maan muotoja, puiston maisemaa tai irrallaan olevia orgaanisia materiaaleja kuten oksia tai kiviä käytetään ja muokataan taiteen materiaalina. Maataide syntyi 1960- ja 1970-luvuilla osana käsitetaiteen laajempaa esiin nousua.

Materiaalivalinnan nykytaiteessa ratkaisee, millaista vaikutusta taiteilija tavoittelee. On vaikea keksiä, mistä aineksista ei voisi tehdä taidetta. Peililasi, tuhka, taikina tai veri taiteen raaka-aineena synnyttää hyvin erilaisia elämyksiä. Toiset teokset ovat aineettomia. Teos voi olla valoa tai ääntä tai toisaalta pelkkä idea, suunnitelma tai ohje. Moni mediataiteen teos on muodoltaan tiedosto.⁵

Mediataiteen teosmuotoja ovat esimerkiksi videoteokset, ääniteokset, mediaperformanssit, multimediateokset, pelit ja verkkoteokset. Mediataide käyttää välineenään sähköistä mediaa, mutta yhdistää siihen usein myös muita elementtejä. Esimerkiksi tilaan rakennettu videoinstallaatio voi sisältää videoprojisoitteja sekä erilaisia esineitä ja rakenteita. Sähköinen media on monelle taiteilijalle paitsi työväline myös teosten aihe ja materiaali. Taiteilijat käsittelevät taiteessaan medioihin ja mediakulttuuriin liittyviä teemoja. Nykyisin virtuaalisen ja lisätyn todellisuuden tekniikat mahdollistavat digitaalisten kerrosten luomisen osaksi perinteistä fyysistä tilaa.⁵

Modernilla taiteella arkikielessä tarkoitetaan kaikkea nykyaikaista, mutta taiteessa sanalla on erityinen merkitys. Moderni taide on kattokäsite useille taiteellisille liikkeille ja tyyeille, jotka ajoittuvat noin 1860–1960-luvuille. Modernismi on tätä jaksoa kuvaava taidekäsite. Nykyaide määrittyy monessa mielessä modernismia vasten. Nykyaiteilijat ovat hylänneet modernin taiteen ihanteet, mutta toisaalta moni heistä lainaa, kommentoi ja arvioi uudelleen modernia kuvakieltä. Teokset saattavat näyttää ulkoisesti samalta kuin moderni taide, mutta niiden lähtökohdat ovat toiset.⁵

Muraali eli seinämaalaus on seinäpintaan toteutettu, usein koko seinäpinta-alan peittävä maalaus.

Nykytaide on oman aikamme taidetta, sitä mitä taiteilijat tekevät juuri nyt. Nykyaiteen alku sijoitetaan usein 1960-luvulle, vaikka käsitykset ajankohdasta vaihtelevatkin. Nykyaiteita on usein vaikea arvioida samoilla kriteereillä kuin vanhempaa taidetta, esimerkiksi kauneuden tai taidokkuuden perusteella. Teoksen juju saattaa piillä aivan muualla kuin teoksen ulkonäössä. Se voi olla oivallus, tapahtuma tai tunne, jonka teos saa aikaan.⁵

Paikkasidonnainen taide on suunniteltu tiettyyn tilaan tai paikkaan. Se ottaa huomioon paikan luonteen, historian, nykyisyyden, käyttäjät ja käyttötarkoituksen. Paikkasidonnaista teosta ei voisi esittää juuri samassa muodossa missään muualla. Teos voi esimerkiksi kommentoida ympäristöään, olla eri mieltä tai muuttaa tilan joksikin aivan muuksi. Paikkasidonnaiset teokset ovat usein muodoltaan installaatioita, mutta ne voivat olla myös esimerkiksi performansseja tai yhteisötaideteoksia.⁵

Performanssi on esittävän taiteen muoto, joka voi yhdistää erilaisia ilmaisutapoja. Lähtökohdaksi on usein taiteilijan kehollinen läsnäolo, tila ja aika. Performanssissa taiteilija voi esimerkiksi reagoida ympäröivään tilaan tai käyttää audiovisuaalista tekniikkaa osana esitystä. Performanssi voi olla väärin käyttäytymistä, paikan merkitsemistä, häiriö maisemassa, keskustelua, itkuja tai ihan vain olemista. Performanssi on ainutkertainen tapahtuma tiettyssä paikassa tiettyyn aikaan, mutta monet performanssit ovat tulleet tutuksi suurelle yleisölle niistä tehdyn dokumentaation kautta.⁵

Prosenttiperiaate on periaatteellinen päätös käyttää osa rakennushankkeen määrärahasta taiteeseen. Perinteisen määritelmän mukaan prosenttiperiaate tarkoittaa, että noin 1 % rakennushankkeen budjetista käytetään taiteeseen. Periaatteen toteuttamiseksi on nykyään useita rahoitusmalleja. Prosenttiperiaate toteutuu useimmiten kunnan kaavoitus- tai rahoituspäätöksenä. Se voidaan esimerkiksi asettaa tontinluovutuksen ehdoksi. Prosenttiperiaate soveltuu niin uudisrakentamiseen, peruskorjauksiin ja täydennysrakentamiseen kuin infrarakentamiseen.⁶

Prosenttiperiaate kunnan julkisessa rakentamisessa

Kunnan tekemän päätös käyttää tietty osa, yleensä 1 %, julkisen rakentamisen ja peruskorjauksen kustannuksista taiteeseen. Suomen suurista kaupungeista prosenttiperiaatetta noudattavat järjestelmällisesti tällä hetkellä Helsinki, Oulu ja Hämeenlinna.⁶

Prosenttitaide on synonyymi prosenttiperiaatteelle. Prosenttiperiaatteella toteutetusta taiteesta käytetään joskus sanaa prosenttitaide tai prosenttitaideteos.⁶

Pysyvien ja väliaikaisten teosten välinen raja on häilyvä. Väliaikaisen teoksen kesto voi vaihdella muutamista hetkistä päiviin, viikkoihin tai kuukausiin. Pysyvien teosten elinkaareksi sovitaan tyypillisesti vähintään 15 vuotta. Jokainen julkiseen tilaan sijoittuva teos ja sen huolto on suunniteltava siten, että teoksen on mahdollista kestää sille suunnitellussa ilmeessä koko teoksen esilläolon ajan.

Rahastomalli on taidehankkeen rahoitustapa, jossa alueen (esim. asuinalueen) rakennuttajilta kerätään

määrätty osa rakennuskustannuksista yhteiseen rahastoon. Rahastosta voidaan rahoittaa pysyvien ja väliaikaisten taideteosten lisäksi myös erilaisia kulttuuripahtumia.⁶

Soveltava taide on taidetta, joka palvelee myös käytännön tarkoituksia tai toimii osana muita aloja, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.⁶

Taideasiantuntija (myös: taidekoordinaattori tai -konsultti) on henkilö tai taho, joka nivoo taidehankkeen osaksi rakennushanketta. Taideasiantuntija toimii välittäjätahona ja yhdyssiteenä hankkeen osapuolten välillä. Työn tarve ja laajuus suhteutetaan hankkeen kokoon.⁷

Taidehanke julkisen taiteen yhteydessä tarkoittaa teoksen tilaamista taiteilijalta tai taiteilijoilta tiettyyn rakennuskohteeseen tai laajempaan hankkeeseen niin, että työ käsittää teoksen suunnittelun ja toteutuksen.

Taidevelvoite tontinluovutusehdoissa on taidehankkeiden rahoitusmalli, jossa kunta päätöksellään asettaa tontinluovutuksen ehdoksi, että rakennuttaja hankkii osalla rakennuskustannuksista taidetta. Tällöin kunnan tekemän prosenttiperiaatepäätöksen toteuttaminen siirtyy rakennuttajalle. Toimintamallia on toteutettu Suomessa muun muassa Helsingin Arabianrannan ja Joensuun Penttilänrannan asuinalueiden rakentamisessa.⁶

Taidekilpailu eli kuvataidekilpailu käynnistyy, kun kahdelta tai useammalta taiteilijalta pyydetään samanaikaisesti ehdotusta samasta kuvataiteellisesta suunnittelukohteesta. Kuvataiteen alan kilpailut kannattaa järjestää yhteistyössä Suomen Taiteilijaseuran kanssa, sillä kattojärjestön suositus tuo kilpailulle uskottavuutta ja näkyvyyttä ammattitaiteilijoiden kentällä. Kuvataidekilpailuiden järjestämisessä neuvontaa antaa Suomen Taiteilijaseuran lakimies.

Taiteesta rakennetussa ympäristössä puhutaan, kun tarkoitetaan kaikkia rakennetussa ympäristössä eli rakennuksissa, kaupunkikeskustoissa, viheralueilla ja liikenneväylillä olevia taideteoksia.⁶

Taiteilijapankki (tai taidepankki) tarkoittaa sähköistä alustaa, johon kiinnostuneet taiteilijat voivat jättää tietonsa tai portfolionsa tilaajan yhteydenottoa varten. Taiteilijapankin voi perustaa esimerkiksi kunta rakenteilla olevaa asuinalueita varten. Taiteilijapankkia ei voi käyttää luonnosten pyytämiseen taiteilijoilta kyseiseen suunnittelukohteeseen ilman erillistä luonnoskorvausta. Kun kahdelta tai useammalta taiteilijalta pyydetään samanaikaisesti ehdotusta samasta kuvataiteellisesta suunnittelukohteesta, on kyse taidekilpailusta (ks. taidekilpailu).⁷

Tilataide on yleiskäsite, jolla tarkoitetaan tiettyyn tilaan tehtyä taidetta. Tilataidetta voidaan tehdä rakennusten sisälle tai ulkotilaan. Tilataideteokset voivat olla hyvin vaihtelevia ja sisältää erilaisia elementtejä, mutta useimmiten tilataiteeseen liittyy ajatus taideteoksesta tilana eli, että teoksen kokijalla on mahdollisuus astua taideteoksen muodostamaan tilaan.

Vuorovaikutteisuus liittyy nykytaiteen olemukseen, johon kuuluu ajatus aktiivisesta teoksen ja katsojan kohtaamisesta. Voi sanoa, että taideteos saa merkityksen tai toteutuu vasta katsojan ja teoksen kohdatessa. Toisinaan katsoja vaikuttaa teokseen omalla toiminnallaan – laukaisemalla liiketunnistimen, painamalla nappia, tarttumalla ohjaimen. Vuorovaikutusta tapahtuu myös toisten taiteen katsojien kanssa. Yhteinen kokemus taiteen äärellä tai keskustelussa syntyvä tulkinta saattaa tuoda teokseen aivan erilaisia merkityksiä kuin yksinäinen pohdiskelu.⁷

Ympäristörakenne on muun kuin ammattitaiteilijan toteuttama maisemallinen elementti, jossa voi olla taiteellisia piirteitä tai muutoin tavallista laadukkaampaa ympäristösuunnittelua. Rakennustuoteteollisuus RTT ry sekä Puutarhaliitto ry valitsevat vuosittain vuo-

den ympäristörakenteen edistäen ja tuoden näin esiin hyvää maisemasuunnittelua.

Ympäristötaiteella tarkoitetaan perinteisesti luontoon tehtyjä teoksia, kuten maataidetta ja tilataidetta. Nykyään termillä tarkoitetaan usein tämän lisäksi myös taidetta rakennetussa ympäristössä.⁷

Äänitaideteoksen keskiössä on ääni. Julkisessa tilassa äänitaideteos voi olla vaikkapa puiston puihin asennettuja kaiuttimia, joista kuuluu ääniä, esimerkiksi puhetta tai musiikkia. Äänitaideteokseen, kuten muihinkin mediataideteoksiin, on mahdollista liittää myös ihmiseen reagoiva elementti. Teos voi esimerkiksi käynnistyä, kun liiketunnistin havaitsee paikalle saapuneen ihmisen.

- 5 Kiasma, Nykytaiteen sanasto. Viitattu 14.11.2021. <https://kiasma.fi/nykytaiteen-sanasto/>
- 6 Suomen Taiteilijaseura – julkinentaide.fi Viitattu 15.11.2021. <https://www.julkinentaide.fi/julkisen-taiteen-sanasto>
- 7 Rakennustieto. RT 01-11147.

Lasihytissä taide rakentuu rikkaasta historiasta ammentaen, ajassa kiinni olevien taidemuotojen kautta osaksi merkityksellistä, tulevaisuuden kaupunginosaa.

Lasihytin taideohjelma

17.12.2021

